Л-763-Б.и.
468
VII.1707

аса стор.«.....», стаття Головної стор. «.....

По доп. кн. стор. «.....»

.....

(Назва організації)

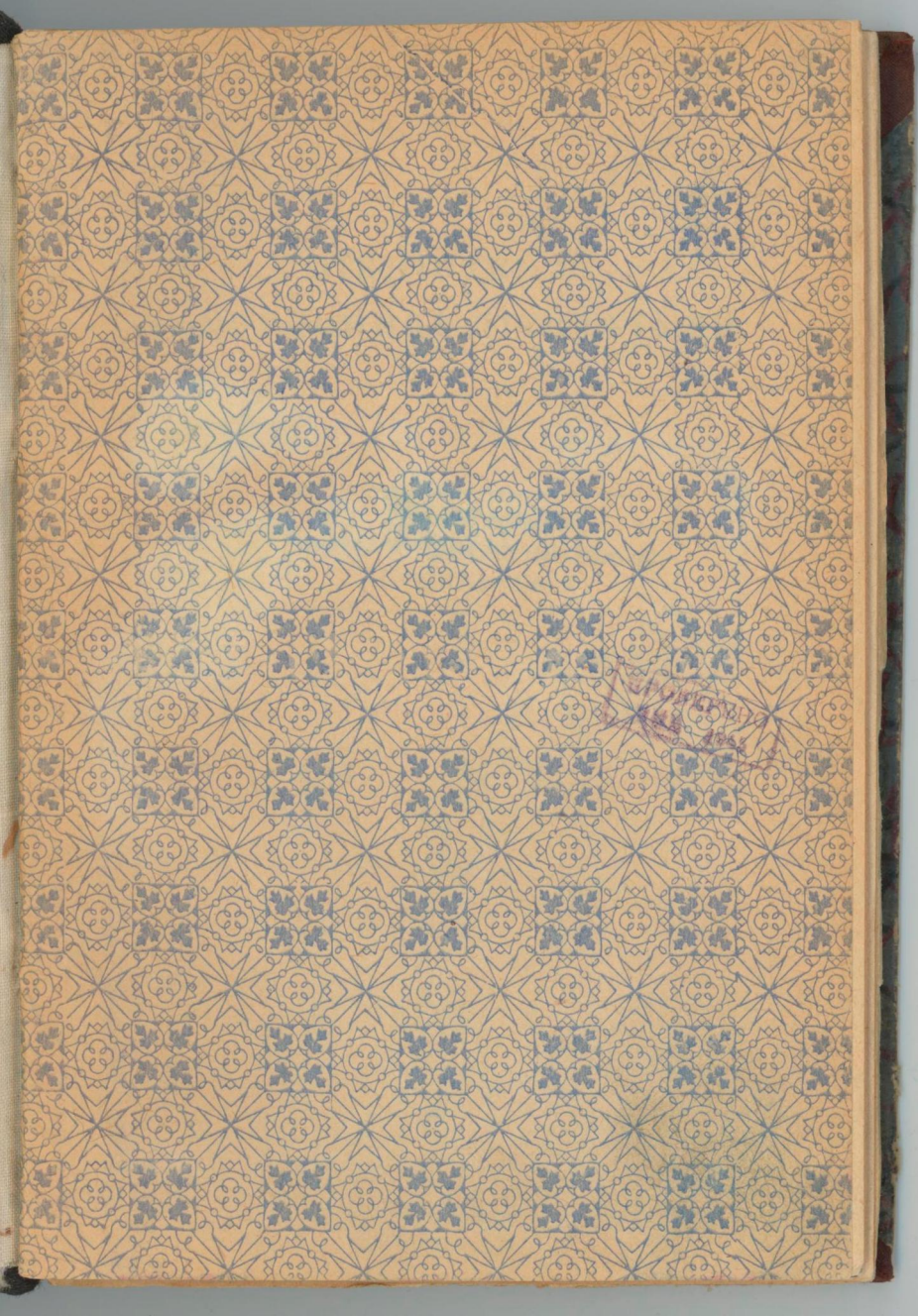

[82].

VII 1707

БІБЛІОТЕКА
ЗАКОРДОННОІ ЛІТЕРАТУРИ

ЦЕНТРАЛЬНА
НАУКОВО-УЧБОВА
БІБЛІОТЕКА

1929
20094

225 (30)

Видавництво
Сяйво
Київ

БОГ ЙОГО БАТЬКІВ

Джек Лондон

ДЖЕК ЛОНДОН

JACK LONDON

Л-763-Б.и. VII.1707.

БОГ ЙОГО БАТЬКІВ

THE GOD OF HIS FATHERS

ПЕРЕКЛАД З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Лідії Всеволожської та Пантелеймона Ковальова

РЕДАКЦІЯ

Освальда Бургардта

460468
1929
22094
V45
ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВО-УЧБОВА БІБЛІОТЕКА

СЯЙВО

58
Проверено ЦНБ 1963

Київський Окрліт № 3178.
«Київ - Друк», 6-та друкарня.
З. № 1667—1000 «Сяйво» № 32
1927—IX.

ЦЕНТРАЛЬНА
НАУКОВО-УЧБОВА
БІБЛІОТЕКА.

БОГ ЙОГО БАТЬКІВ

Вовчим дочкам, що виховали й вигодували цілу расу людей.

I.

Широко навколо розрісся первісний ліс — огнище бучних комедій і німих трагедій. Боротьба за існування точилася тут з усією первісною жорстокістю. Британці й росіяни змагалися ще за панування в країні Кінець Веселки, — самому серці півночи, — а золото янків ще не посіло отих широких володінь [1]) Вовчі тічки й досі нападали на табуни карібу, вибираючи з них по одинці кволих самців та тільних самиць; немилосердно й безжалісно нищили їх, як це творилось протягом сотень і тисяч поколіннів. Нечисленні тубільці ще визнавали владу своїх вождів і знахурів, виганяли злих духів, спалювали відьом, воювали з сусідами і поїдали своїх ворогів з таким смаком, що свідчив, як добре травлять їхні шлунки. Але це було за часів, коли кам'яний вік тут хилився до занепаду. Уже невідомими доріжками, непрохідними нетрями прибували віщуни заліза. То були люди біляві, блакитнозорі, що втілювали в собі невгамовний дух своєї раси. Чи випадково, чи з метою, по-одинці, по-два, по-три вони приходили, що й ніхто не знав,

---

[1]) Мова йде про Аляску, що напочатку належала Росії і що її потім продано Сполученим Штатам.

звідкіля, і боролись, умирали, або йшли далі — невідомо куди. Знахурі лютували, вожді збирали своїх вояків, — і тоді камінь стикався з залізом. Але марно. Як вода маленькими струмочками просмоктується крізь щілини великого резервуару, так і вони текли крізь темні, густі ліси, гірські проходи, плили рікою на човнах з дубової кори, або своїми ногами в мокасинах протоптували дорогу для вовкодавів.

То були діти великого народу, нащадки численних матерів. Але у шкіри одягнені жильці Північної країни ще цього не знали. Багато було неоспіваних скитальників, що боролися й умирали під холодним північним сяйвом, як умирали їхні брати в гарячих пісках і парних джунглях. І це триватиме аж до того часу, доки остаточно сповниться доля цієї раси.

Була година дванадцята. Вздовж північного небосхила рожевіло сяйво, пригасало на заході, червоно спалахувало на сході: то десь за обрієм ховалося арктичне сонце. Присмерок швидко переходив у світанок; ночи не було. То вечір вінчався з ранком, і — непомітно для ока — на небі зливалось два сонячних кола.

Пташка кільді боязко щебетала: на добраніч, а ріполов на ввесь голос віщував доброго ранку. З острова на Юконі зграї диких кур виголошували свої скарги, а катр, сміючися, глузливу відповідь дав з потойбічного берега широкої, тихої ріки.

Спереду, на березі тихого, лінивого виру, по-два, по-три, розташовано було човни з березової кори. Гаки з наконечниками із слонової кости, стріли з костяними зубцями, луки з ремінців оленячої шкури і прості верші, — усе свідчило про те, що каламутною рікою вже йде лосось. Позаду видно було шкіряні шатри,

сушняні рямки для риби, а з-поміж них добувалися голоси рибалок. Молоді хлопці жартували між собою й залицялися до дівчат; старі жінки сиділи осторонь, бо їхній час родити дітей уже минув; вони про щось розмовляли, плели мотузки із зеленого коріння дикого винограду. Біля їхніх ніг гралися голі, молоді унуки, вовтузились, качалися у болоті з бурими вовкодавами.

Оподалік табору, якось окремо стояло два намети. Там розташувалися білі люди. Хоч би й не було инших прикмет, то саме вже місце, вибране для оселі, яскраво свідчило, що тут отаборилися люди білої раси. Якби довелось наступати, то це була височина, що з неї видно оселі індійців за сто ярдів, а з гори був прикрий схил до річки, розчищений навмисне, щоб підчас небезпеки можна було швидко спуститися на низ і сісти на човни.

З одного із шатрів чутно було вередливий крик хворої дитини й колискову пісню стурбованої матери. На дворі, біля вогню, що вже попелів, стояло двоє і про щось розмовляли.

— Так. Я люблю церкву, як добрий син її. Bien. Люблю її такою великою любов'ю, що в день втікав від неї, а вночі, крізь сон, мріяв помститися над нею. Послухайте-ж. — Голос метиса гнівно хрипів. — Я родом з Червоної Ріки. Батько мій був білий, — білий, як і ви. Але ви — янкі, а він був британець, син джентльмена. Мати моя була дочка вождя, а я собі був звичайна людина. І треба було добре придивитись, якого роду кров текла в моїх жилах, бо я жив з білими, був їхнього табору, і серце батькове билося в мені. Сталося так, що біла дівчина споглянула на мене очима щирого кохання. Її батько мав багато землі і багато ко-

ней; був великою людиною серед свого народу, і кров, що текла в ньому, була кров французька. Він став наперешкоді нашому коханню, лютував і казав, ніби то дівчина й сама не знає, чого хоче.

Але вона знала, що робила, чого хотіла, і ми пішли до священика. Та батько випередив нас, з'явився туди з брехливими словами на вустах, з фальшивими обіцянками. Тим то й священик відмовився вінчати нас, не дав нам права жити вкупі. І як спочатку церква не хотіла благословити мого народження, так і тепер церква відмовилася одружити мене, проливши людську кров на мої руки.

Тим то я й маю причину любити церкву. Я вдарив священника по його бабячій пиці, і ми з дівчиною живо поїхали швидкими кіньми до Форт-П'єра, де був пастир з добрим серцем. Наздогін за нами гнався батько з братами та челяддю. Між нами сталася кривава сутичка. Ми билися на-скаку аж я трьох висадив із сідла; инші поспішили до Форт-П'єра. Ми-ж—я з дівчиною — подалися на Схід, у ліси та гори, і жили вкупі, не вінчані, — і все це зробила добра церква, що любив я її, як добрий син.

Але завважте: жінки якісь химерні; жоден чоловік їх не зрозуміє. Один з тих, кого я висадив із сідла, був її батько. Инші вершники, ззаду налетівши, потоптали, зґрасували копитами його труп. Ми це бачили — дівчина і я. Тільки я забув, а вона не забула і частенько згадувала. В тиші вечірній, після денного полювання, коли ми лежали під зоряним небом, коли, здається, ніщо не могло нас роз'єднати,— воно, оте чуття, ота кривава картина батькової смерти повставала між нами і підточувала нашу єдність. Жінка ніколи про це словами не

згадувала, але щось таємне, невидиме сиділо за нашим багаттям і розділяло нас. Вона намагалася забути, але воно зростало, і тоді я читав в її очах, серцем болісно відчував її тяжке зітхання.

Нарешті, вона породила мені дитинку, дівчинку, і вмерла. Я подався до народу моєї матери, шукаючи мамки, щоб виплекала, вигодувала мені дитинку коло теплих грудей. Але руки мої зрошені були кривлею людською, людською кривлею, і церква була тому винна. З півночи приїхали за мною вершники, але брат моєї матери, що був тоді вождем племени, сховав мене, давши мені на дорогу коней і їжи. І я з дитям помандрував у країну Гудзонової затоки, де білих людей було мало. Вони не допитувалися, хто я і звідки. Я працював у них за мисливця, поводиря та погонича собак, аж доки дочка моя виросла, стала жінка — висока, струнка, що око милує.

Ви знаєте, зима, довга, самотна, випещує кепські думки та злі вчинки. Головний агент нашого товариства був людина жорстока, смілива. Не з тих, що приваблюють жінок. Але скинув він оком на мою доньку, що розцвіла, стала жінкою. Матір божа! Він відрядив мене з собаками в далеку путь, щоб мати можливість.... Розумієте, це була жорстока й безсердечна людина. Вона-ж, дівчинка моя, була зовсім біла, і душа її була біла, і була вона добра жінка і..... ну, й померла.

Був лютий холод у ніч мого повороту. В дорозі я пробув кілька місяців; собаки мої знесилились і дуже шкутильгали, коли я приїхав до форта. Індійці і метиси мовчазно дивилися на мене, і я — сам не знаю, чому—відчув якийсь острах. Але нічого не промовив, аж нагодував

собак, і сам попоїв, як людина, що її очікує якась праця. Тоді лише промовив, питаючи їх, в чим річ, що сталося. Але вони відступалися від мене, боячись мого гніву і того, що міг би я зробити. Я розпитував їх, і вони оповідали мені слово за словом, дію за дією, і дивувалися, що я так спокійно слухаю.

Вислухавши все, я пішов до хати агентової; я був тоді спокійніший, ніж тепер, оповідаючи вам. Він перелякався і почав кликати метисів, але вони й сами обурились проти його вчинку і відреклися його: хай, мовляв, спить на тому, що послав.

Але він утік до священика. Я швидко подався за ним. Прийшовши туди, я зустрів попа, що став мені поперек дороги і почав мене заспокоювати; він казав, що роздратована людина не повинна йти ні праворуч, ні ліворуч, а лише просто до бога. Я просив, як ображений батько, дозволити мені пройти. Він відповів, що лише через труп його я зможу перейти, і благав мене помолитись. Дивіться, тут знову втручалася церква, завжди та церква. Отож, я перейшов через труп священика і вирядив агента, щоб разом з моєю дочкою став він на суд перед бога, лихого бога, бога білих людей.

Знявся крик і гамір, бо дали знати на станцію, і я втік. Пройшов країну Великого Невільника, подався вниз долиною ріки Мекензі до вічних льодів, перейшов через Білі Скелі, обігнув велике коліно Юкона і дійшов аж до цього місця. Від того часу до цього дня не бачив я людей з народу мого батька. Ви — перший, будьте ж і останнім. Цей нарід став моїм народом, це люди прості, я здобув собі серед них велику шану. Моє слово — їм закон, і

жерці їхні виконують усе з мого наказу, інакше я-б і не мовчав. Коли я говорю за них, то це все одно, що говорю я за себе. Ми просимо, щоб ви нас залишили. Нам не треба людей вашого роду. Якщо ми дозволимо вам сісти біля нашого багаття, то слідом за вами прийде ваша церква, ваші священики, ваші боги. І знайте, що кожна людина, яка завітає до нашої оселі, мусить зріктися свого бога. Ви — перший, і я милую вас. Краще для вас, чим швидше підете.

— Я не відповідаю за своїх братів, — промовив другий, задумливо набиваючи свою люльку. Гей Стокард був иноді розсудливий в розмові і швидкий на вчинки; але не завжди.

— Я добре знаю ваше кодло, — відповів перший. — Ваші брати численні, а ви і до вас подібні протоптуєте їм доріжки; вони йдуть за вами. Згодом вони володітимуть цією країною, але це буде не за моїх часів. Уже я чув, що вони коло верховини Великої Ріки, а далі, ближче до гирла — росіяни.

Гей Стокард, мов з переляку здригнувшися, підняв голову. Це були нечувані для нього географічні інформації. У Форт-Юконі коло Гудзонової затоки люди инакше уявляли собі течію ріки, гадаючи, що вона вливається в Льодовитий Океан.

— Значить, Юкон вливається в Берингове море? — запитав Стокард.

— Я не знаю; знаю тільки, що в долішній частині Юкона є росіяни, і що багато їх. Це не тут, не там. Ви підіть туди сами й подивіться. Ідіть собі назад до своїх братів; але проти води ви Коюкуком не попливете, доки жерці і мої вояки виконують волю мою. Так наказую я, Баптист Червоний, чиє слово — закон, і хто є керівник цього народу.

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВО-УЧБОВА БІБЛІОТЕКА.

— А що, як я не подамся за водою до росіян і не повернуся до своїх братів?

— Тоді швидко підете до свого бога, лихого бога білих людей.

Червоне сонце раптом виглянуло на північному небосхилі, немов кров'ю зрошене. Баптист Червоний піднявся, кивнув головою і подався назад до свого табору. Стояв малиновий присмерк, і співали ріполови...

Гей Стокард докурював люльку, сидячи біля вогню; в диму й червоному жарі ввижалась йому невідома вершина Коюкука, тої дивної річки, що закінчувала отут свою північну мандрівку і виливала свої води в каламутний Юкон. Якщо вірити передсмертним словам матроса, що врятувався від корабельної катастрофи і досить помандрував по тих краях, якщо вірити шклянці з золотим піском, що була в його кишені, то десь там, ближче до моря, в царстві довічної зими, стоїть Скарбниця Півночи. І немов воротар, він, Баптист Червоний, англійський покруч і ренегат загорожує дорогу туди. Бах! Він розкидав ногою жар і встав на весь свій зріст, ліниво потягаючись, розкинувши руки, безтурботний, повернувши обличчя на північ, де заграва грала.

II.

Гей Стокард грубо вилаявся своєю рідною, односкладовою мовою. Жінка його, облишивши горшки і каструлі, простежила за його поглядом. Він пильно роздивлявся на річку. Жінка була з країни Теслін і добре зналася на всіх відтінках його фразеології: особливо, коли говорив він з завзяттям. Залежно від тону і словника його блюзнірської лайки, вона завжди могла визначити, чи йде справа про розмотаний

ремінець на лижві, чи загрожує смертельна небезпека.

— Тим то й вона дуже добре знала, що теперішній момент заслуговує уваги. Довгий човен, веслами вилискуючи на вечірньому сонці, перебивав течію, прямуючи до затоки. Гей Стокард напружено стежив за ним. Три постаті ритмічно підіймали і спускали весла. Червона хустка, що нею обмотано голову одного з гребців, приковувала до себе його увагу.

— Білю! — гукнув Гей Стокард: — Гей, Білю! — З одного із шатрів виліз якийсь незграбний велетень, позіхаючи й протираючи заспані очі. Кинувши очима на дивного човна, він ураз очуняв.

— Бий мене біг! Це ж проклятий небесний пілот.

Гей Стокард, прикро покивавши головою, простяг руку до рушниці, але, знизнувши плечима, зупинився.

— Застрілити його, і кінець справі, — промовив Біль. — Або нам, або йому каюк.

Але Стокард відхилив цю енергійну пропозицію: відкликавши Біля від берега, він обернувся до жінки і наказав їй знову взятися до своєї праці. Два індійці прив'язували в затоці човна, а білий пасажир з розкішним завоєм на голові, скочив на цісок.

— Вітаю вас, як Павла Тарського. Спокій і милость господня хай буде з вами.

Його виступ зустрінуто похмурим мовчанням.

— Вам, Гею Стокарде, богохульнику і філістимляне, моє привітання. У вашому серці хіть Мамонова, у вашому розумі хитрощі диявольські, у вашому шатрі та жінка, що з нею ви живете в розпусті. Але я, Стерджес Овен, апо-

стол господній, наказую вам у цій пустелі покаятися в усіх гріхах і відректися беззаконства.

— Досить лицемірства! Досить лицемірства! — роздратовано перепинив його Гей Стокард. — Вам ще більше це пригодиться для Червоного Баптиста, що перебуває там.

Тут він махнув рукою в той бік, де був індійський табор. Звідтіля вперто дивився метис, намагаючись розпізнати нових людей. Стерджес Овен, апостол і розповсюдник світла божого, прибувши на крутий берег, наказав своїм людям принести все таборне приладдя. Стокард подався за ним.

— Стійте! Чи ціните ви своє життя? — промовив Стокард. Він шарпнув місіонера за плече й перекрутив його на місті.

— Моє життя в руках господніх, і я тільки працюю в його винограднику, — з повагою відповів місіонер.

— Ой, киньте це! Невже ви шукаєте мучеництва?

— Коли на це воля його.

— Добре, ви як раз знайдете, що шукаєте, але хочу вас попередити. Воля ваша послухатися, чи ні. Якщо ви тут залишитесь, то вашій праці кінець, смерть спіткає не тільки вас, а й нас, і Біля, і мою дружину...

— Вона дочка Веліялова і не слухає слова божого.

— Так само й я. Ви приносите нещастя не тільки собі, а й нам. Минулої зими — пригадуєте? — ми з вами застрягли в снігу, і я знаю вас як добру, але не розумну людину. Коли ви вважаєте за свій обов'язок боротися з поганцями, то це гаразд; але слід вам трошки прикласти розуму до цієї справи. Ця людина, Чер-

воний Баптист, не індієць: він нашої раси, такий самий упертий, як і я, і такий самий дикий фанатик, як ви. Коли ви з ним зійдетесь, то станеться чорт зна що. Я стану осторонь. Розумієте? Слухайте моєї поради і йдіть собі геть звідсіля. Якщо попливете за водою, то зустрінете росіян. Там, без сумніву, є православні священики, і вони покажуть вам безпечний шлях до Берингового моря, — це там, де вливається Юкон, — а звідтіля вам не важко буде повернуться до країни цивілізації. Повірте моїм словам і викидайтеся, як мога швидче.

— Той, хто має бога в серці, а євангелію в руках, не боїться підступів людських і диявольських, — непохитно відповів місіонер. Я побачуся з цією людиною і буду з нею боротися. Один віроодступник, повернений до пастви, більша перемога, ніж тисячі на шлях навернених поганців. Той, хто дужий у злі, може бути дужий в добрі. Свідок тому — Савл, що мандрував до Дамаску, щоб перегонити християнських невільників до Єрусалиму. Голос спасителя промовив до нього: — Савле, Савле, на що гониш мене? — Тоді ж Павло пішов за господом і став великим спасителем душ людських. Так само, як і ти, Павле із Тарса, працюю і я в винограднику господньому. Його ласки ради терплю лихо і напасті, глум і зневагу, муки й кару.

— Принесіть-но торбинку з чаєм і чайник з водою! — гукнув зараз же місіонер до своїх гребців. — Не забудьте взяти оленячу шинку й каструлю.

Його люди, що їх він сам навернув на шлях божий, зійшли на берег і всі троє стали навколюшки; руки, спини їхні були навантажені таборним приладдям. Вони дякували богові за перехід через пустелі й щасливе прибуття.

Гей Стокард дивився на цю церемонію з глузливою непохвальністю; вся ця романтика й урочистість ані крихітки не впливали на його душу, що визнавала лише матеріяльні факти.

Червоний Баптист, дивлячись на все це здалека, впізнав знайому поставу, згадав свою дружину, що поділяла з ним ложе під відкритим зоряним небом, на горах і в лісах, згадав і дочку, десь поблизу Гудзонової затоки поховану.

III.

— Забудьте, Баптисте! Я про це й думати не можу! Припустім, що цей чоловік дурень і ні до чого нездатний, але все-ж таки я не можу зріктися його.

Гей Стокард зупинився, намагаючись виявити словами сувору етику своєї душі.

— Знаєте, Баптисте, він мені давно вже в'ївся, чимало клопоту завдав. Але-ж, розумієте, він моєї раси, білий і.. і... ну, я не міг би купити моє життя коштом його життя хоч, би й був він негр.

— Хай буде так — відповів Червоний Баптист. — Я зробив вам ласку, дав право вибору. Тепер же я прийду з своїми жерцями й вояками, і тоді або я вас уб'ю, чи ви зречетеся свого бога. Видайте мені вашого жерця в моє цілковите розпорядження, і тоді я вас відпущу з миром, инакше тут вам і кінець. Увесь мій нарід ненавидить вас, навіть немовлята наші. Ось дивіться, діти покрали ваші човни.

Він показав на річку. Голі хлопчики посповзали з високого берега, повідв'язували човни й пустили їх за водою. Коли їх винесло по-за рушничний постріл, вони повлізали до човнів й повеслували до берега.

— Віддайте мені жерця того, і вам повер-

нуться човни. Ну! Відповідайте. Але не квапте́ся, обміркуйте гарненько.

Гей Стокард похитав головою. Він скинув очима на жінку з країни Теслін, що тримала його хлопчика біля грудей, і може, завагався б, якби не зустрівся очима з людьми, що стояли перед ним.

— Я не боюсь, — промовив Стерджес Овен, — господь — заступник мій, і я ладен іти в табор невірних. Ще не дуже пізно. Віра рухає гори. Навіть в одинадцяту годину я можу повернути його душу до істиної віри.

— Зваліть на землю та зв'яжіть цього червоного поганця, — хрипко прошепотів Біль. — Хай буде у нас закладником. Коли наскочуть червоношкірі, ми його приколимо.

— Ні! — відповів Стокард. — Я йому дав слово, що він говоритиме з нами безпечно. Тут так, як на війні, а тому, Білю, треба шанувати звичаї війни. Він поводився чесно, остерегав навіть нас, і... і, сто чортів, не можу ж я порушити свого слова.

— Він свого теж не порушить, не турбуйтесь.

— Безперечно, але я не дозволю якомусь метисові буту чеснішим від мене. Чому-б не виконати те, чого він хоче: віддати місіонера, і край.

— Ні, — вагаючися, відказав Біль.

— Що, ніяково?

Біль, злегка почервонівши, припинив розмову.

Червоний Баптист все ж таки чекав остаточного вирішення. Гей Стокард підійшов до його.

— Ось що, Баптисте, я прийшов до вашого села з метою Коюкуком податися далі, за водою. Не мав на думці нічого лихого. Серце моє було чисте. Воно й тепер чисте. Але ось приходить цей жрець, як ви його звете.

460468

Центральна Наукова Бібліотека ім. А... Інв. №

Я не привів його сюди. Чи був би я тут, чи ні, він однаково прийшов би. Але коли вже він тут, я мушу заступитися за нього, бо він з мого народу. І я боронитиму його. Але це не буде дитяча гра. Ваші оселі спустіють, пануватиме в них мертва тиша, ваш нарід, мов після голоду, порідішає. Правда, потерпимо й ми, але твої вояки...

— Але ті, що залишаться живі, матимуть спокій; слова чужого бога і голоси чужих жерців уже не дринчатимуть в їхніх ухах.

Обидва розмовці, знизнувши плечима, відвернулися; метис подався до свого табору.

Стерджес Овен покликав до себе своїх двох людей, і вони вкупі почали молитися. Стокард з Білем почали рубати сокирами сосни, щоб спорудити на захист бруствери. Дитина заснула. Мати, поклавши її на купу хутрів, взялася допомагати в роботі. Отже, з трьох боків табор уже був захищений; прикрий схил позаду виключав можливість нападу з цього боку. Скінчивши готування, двоє людей ще виступили на відкрите місце, щоб розчистити чагарник. Тим часом, з протилежного, ворожого табору вже чути було гамір, гуркотіння бойових барабанів та голоси жерців, що збуджували лютість народу.

— Найгірше те, що вони нападатимуть наскоками, — жалкувався Біль, коли вони вже повертались з сокирами на плечах. — Та ще вони чекатимуть до півночи, коли темно буде стріляти.

— То, може, краще почати зараз?

Біль, замінивши сокиру на рушницю, став націлятись. З-по-між індійців яскраво вирізнялася постать одного із знахурів.

— Готово? — запитав він.

Гей Стокард відкрив коробку з набоями, улаштував жінку в такому місці, де б вона могла безпечно набивати рушниці, і дав сигнал. Знахур упав. На мить запала тиша, і враз розтялося дике голосіння. Полетіла ціла туча костяних стріл. Вони не досягали.

— Кортить мені глянути на цього халамидника, мовив Біль, удруге набиваючи рушницю, — ій богу, влучив йому просто межи очі.

— А що, не клюнуло? — промовив Стокард, сумно хитаючи головою.

Баптист, очевидно, встиг угамувати своїх вояків. Замість прискорити атаку при ясному денному світлі, постріл спричинився до спішного відходу: індійці виходили з села за зону пострілу.

В повному розпалі свойого прозелітичного поривання, почуваючи заступництво боже, Стерджес Овен кілька хвилин тому зважився б один піти в табор невірних, сподіваючись чуда, або вінця мученицького. Але, чекаючи, настрій його пересівся, і запал помалу згасав. В ньому прокидався природній інстинкт.

Фізичний страх переміг віру в блаженство, любов до бога поступилася перед любов'ю до життя. Він не вперше це відчував, — з давнього досвіду знав, що наближається спокуса.

Він ще раніш боровся з нею не раз, але завжди вона його перемагала.

Пам'ятав, як одного разу, на воді, люди до непритомности гребли серед бурхливих криг, а він у критичну хвилину, пойнятий страхом смертельним, кинув весло и почав несамовито благати порятунку у свого бога. Багато бувало ріжних випадків. Спогади про них були неприємні. — Соромно йому було, що дух його немічний, а голос плоти дужий. Але ж любов

до життя! Любов до життя! Він не міг її позбутись. Їй завдяки його невідомі предки продовжували свій рід, їй завдяки і він його продовжуватиме. Його хоробрість, якщо хоробрістю це можна назвати, була витвором фанатизму. Хоробрість Стокардова й Білєва була любов до ідеалу, що глибоко пустив коріння. Любов до життя була в них не менша, ніж у нього, але расові традиції були ще дужчі. Не те, щоб їх не страшила смерть, але вони були досить відважні, щоб не купувати життя ганебною ціною. Місіонер підвівся, охоплений хвилинним настроєм самопожертви. Він до половини переліз засіку, щоб добутися до другого табору, але враз охляв, плюхнув до долу — весь якась тремтяча, плаксива маса: — Як дух скерує! Як дух скерує!

— Хто я, що насмілююсь відкидати веління божі! Ще до створення світу все було написано в книзі. Навже я, червяк, стану вискрібати сторінку звідтіля чи який небудь рядок, її! Як бог звелить, так і дух скерує.

Біль, перехилившись, підвів його на ноги і, мовчки люто потряс. Потім він кинув цей жмут тремтячих нервів і звернув увагу на двох прозелітів. Але вони виявляли мало страху; жваво і весело готувалися до наступних військових дій.

Гей Стокард, стиха порозмовлявши з жінкою, обернувся до місіонера.

— Приволочи його сюди, — промовив він до Біля.

— Ну, а тепер повінчай нас, тільки швидше— промовив він до Стерджеса Овена, коли той став перед його.

— Важко вгадати, чим усе це кінчиться; тим то я й рішив упорядкувати свої справи, — промовив він до Біля, немов виправдуючись.

Жінка слухняно чинила волю свого білого господаря. Для неї обряд не мав ніякісінького значіння. На її думку, вона була одружена з того самого дня, коли вони почали вкупі жити. Сопутники місіонерові були за свідків. Біль квапив місіонера, щоб не барився. Гей Стокард підказував дружині відповіді, і, за браком персня, округлив її палець своїми: великим та указовим.

— Поцілуйте молоду! — гримнув Біль.

Стерджес Овен не насмілився навіть заперечити.

— Тепер охрестіть дитину!

— Та щоб усе було, як слід! — додав Біль.

— Треба бути добре озброєним, ідучи в далеку мандрівку, — пояснив батько, взявши хлопчика з рук його матери. — Мені одного разу довелось застрягти в Каскадах, і я мав усе в свойому мішку, крім соли. Ніколи цього не забуду. Може, жінці з хлопчиком доведеться сьогодні вночі перейти далекий кордон, а тому треба, щоб усе в них було гаразд. Між нами, Білю, це занадто далека путь, але ми ще можемо виграти. Ще позмагаємось.

Філіжанки води було досить, щоб охрестити, і дитину поклали в безпечний куточок барикад. Чоловіки розклали вогонь, і вечеря була готова. Сонце скваплиро сунуло на північ, що раз нижче схиляючись до обрію. В цьому місці небо ставало червоним і кривавим. Тінь довшала, світ згасав, і в темній лісовій глибині життя поволі завмирало. Навіть дике птаство на річці притишувало своє гомінливе стрекотіння і теж немов поснуло. Лише тубільці гучніше знімали галас. Гуркотіли бойові барабани, і заглушливо лунали несамовиті дикунські пісні.

Але тільки-но зайшло сонце, усе замовкло. Північна запала тиша. Стокард став навколюшки

й почав роздивлятися крізь барикади. Заплакала дитина від болю, і це його засмутило. Мати нахилилась над нею, і вона знову заснула. Тиша була безкрая, глибока. Раптом голосно заспівали дружню пісню ріполови. Ніч минала.

Закишіла на галявині ціла ватага темних постатів. Засвистіли стріли, заспівали натягнуті тетівки. Раптом спис, влучно кинутий сильною рукою, прошив жінку з Тесліна, тоді саме, коли вона нахилилася до дитини. Слабка стріла, пролетівши поміж брусами, вп'ялася в руку місіонерові. Не було ніякої спроможности спинити напад. Просторінь між двома таборами услалася трупом, але решта індійців, мов хвиля морська, котилися вперед, розбиваючись об барикади й перелізаючи через них. Стерджес Овен сховався в шатрі, але инших хвиля змила геть і покрила.

Гей Стокард один лише виплив на поверхню, відкидаючи від себе індійців, що, немов ті цуценята, скавучали. Йому пощастило вхопити сокиру. Темна рука раптом вхопила дитину за голу ніжку й витягла з-під матери. Тут же недалечко маленьке тільце закружилось у повітрі й розбилось об дерево. Гей Стокард, розсікши голову індійцеві аж до підборіддя, став прочищати місце навколо себе. Коло диких людей чим раз більше стягалось, засипаючи його дощем зубчастих, кістяних стріл і ударами списів. Вже сонце зійшло. У малиновому ранковому присмерку хвиля, коливаючись, котилась то вперед, то взад, нахлинала і відливала. Двічі, коли йому від сильного удару застрягла сокира, індійці опадали Стокарда, але він що разу їх відкидав. Вони падали під ноги, і він топтав мертвих і поранених, аж слизько стало від крови. А день все ж таки яснів, і ріполови

співали. Нарешті вороги з жахом відхлинули від нього, а він, тяжко дихаючи, сперся на свою сокиру.

— Присягаюся душею своєю! — гукнув Червоний Баптист: — Ти ж чоловік. Зречися свого бога, і будеш живий.

Стокард тихим голосом, але з повагою відмовився.

— Дивіться! Це-ж баба!—Стерджеса Овена привели й поставили перед метиса. Крім уразки на руці, він був зовсім непошкоджений, але, пойнятий нестямним жахом, кидав очима в усі боки. Героїчна постать скаліченого стрілами, байдужливого, невгамовного богохульника, що з погордою обіперся на свою сокиру, приковувала до себе його погляд. Він відчув велику заздрість до цієї людини, що так спокійно сходила до темної брами смерти. Запевне Христос, а не він Стерджес Овен, був створений по тому ж образу. А чому ж не він? Він невиразно відчував прокляття спадщини — кволість духа, що перейшла на нього від далеких предків; його пойняв гнів проти творчої сили, — під яким би символом вона не виявлялась, — тієї сили, що створила його, слугу свого, таким кволим. Навіть людину дужчу за нього цей гнів і ця скрута змусили би зректися віри, а Стерджеса Овена й поготів. Жахаючись лютости людської, понехтував він гнівом божим. Він захопився служінням богові лише для того, щоб упасти. Йому дано було віру без сили віри, йому дано було благодать без сили благодати. Це було несправедливо.

— Де ж тепер бог твій? — запитав метис.

— Не знаю.

Він стояв рівно, нерухомо, як дитина, що відповідає з катихизиса.

— Чи маєш ти бога взагалі?

— Мав.

— А тепер?

— Ні, не маю.

Гей Стокард витер з лиця кров і всміхнувся. Місіонер дивився на нього з цікавістю, як уві-сні.

Йому здалося, ніби він стоїть десь безмежно далеко від усього. В тому, що сталося і повиннно було статися, він ніби не брав ніякої участи. Був лише глядачем — здалека, так, здалека дивився на все.

Слова Баптистові ледве доходили до нього.

— Добре. Дивіться ж, щоб цю людину звільнити, і щоб не сталося з нею лихо якесь. Хай іде з миром. Дайте йому човна та їжі. Скеруйте його до росіян, хай оповістить жерцям їхнім про Червоного Баптиста та його країну, де немає ніякого бога.

Вони повели його на край крутого берега, де всі зупинились, щоб діждатися фіналу трагедії. Метис обернувся до Гея Стокарда.

— Бога нема? — промовив він до нього. Гей Стокард усміхнувся на це. Один із молодих індійців схопив списа і став напоготові.

— Чи маєш ти бога?

— Так, маю бога моїх батьків.

Він міцніше стиснув сокиру. Червоний Баптист подав знак, і спис прошив йому груди. Стерджес Овен побачив, як кістяний наконечник списа пройшов наскрізь; бачив як Гей Стокард, усміхаючись, заточився і впав на землю. Почув як тріснув, зламавшись, держак списовий.

Тоді поплив униз річкою, щоб росіянам принести звістку про Червоного Баптиста, що в його країні нема ніякого бога.

ЗАГАДКА.

I.

Сказати коротенько, місис Сейзер промайнула в Давсоні, наче метеор. Вона приїхала на-весні, собаками, на санях, з франко-канадськими вояжерами; проживши з місяць розкішно, вона, тільки-но скінчився льодохід, подалася річкою вверх. Лише чоловіками заселений Давсон ніяк не міг зрозуміти цього поспішного від'їзду, і чотириста жильців його засумували, відчувши себе самотними, аж новина про викриття золотих рудокопалень у Номі розпорошила старі враження, що поступилися місцем для нових. Бо ж Давсон зустрів був місис Сейзер дуже гостинно. Вона була гарненька, чарівна та ще й удова до того. Тим то й вона відразу придбала собі цілу низку адораторів: ельдорадських королів, урядовців та менших синів, що шукали пригод і пожадливо нашорошували вуха, почувши шелестіння жіночої сукні.

Інженіри-гірняки шанували пам'ять її чоловіка, покійного полковника Сейзера. Синдикати й головні його представники з побожністю згадували всі його діла, бо ж він був відомий рудокопальний діяч. Шанували його у С.-Штатах, а ще більш у Лондоні.

Для всіх було загадкою, чому з усіх на світі жінок, оця саме жінка надумала приїхати до цієї країни.

Але жильці північні практичний нарід; вони

зневажливо ставляться до теорій і визнають самі лише непохитні факти. Для багатьох із них Карен Сейзер була найістотнішим фактом. Вона бачила речі в цілком иншому освітленні, про що свідчить ота швидкість, з якою чергувалися освідчення і відмови протягом чотирьох тижнів її перебування у Давсоні.

Але зникла вона, і зник факт, — залишилася загадка.

Щоб розвязати її, доля, з ласки своєї, дала одну вказівку. Остання жінчина жертва, Джек Куран, що даремно пропонував їй своє серце і рудокопальню в 500 футів на Бонанці, святкував своє горе, бенькетуючи цілісіньку ніч.

І ось опівночі він зустрінувся з П'єром Фонтеном, провідником вояжерів Карен Сейзер.

Знюхавшися один з одним, вони почали піячити; тоді-ж вони таки зовсім сп'яніли.

— Гей! — гукнув П'єр хрипким голосом: — Навіщо місис Сейзер приїхала сюди? Доведеться вам самим поговорити з нею. Я нічого не знаю. Знаю лише, що вона ввесь час питає за якусь людину... П'єр, — каже вона до мене: — П'єр, ви мусите знайти цю людину; дам вам тисячу доларів, аби тільки знайшли. Ця людина... Ага! Ім'я її — Дейвід Пейн. Так, мусьє, Дейвід Пейн. Вона раз-у-раз повторює це ім'я. Увесь час я всюди шукаю цю людину, це ж диявольська праця... але ніяк не можу знайти цієї проклятої людини, і тисячі доларів не одержав. Сто чортів!..

— Ага! Одного разу прийшли люди із Серкл-Сіті, що знали про цю людину... говорили, що він на Берч-Кріку. А мадам... Вона промовила: Bon, дуже зраділа й повеселішала. Тоді звернулась до мене... — П'єре, — каже, — запрягайте собак. Незабаром поїдемо. Якщо знайдемо цю людину,

я дам вам ще одну тисячу доларів. Я ж відповів її: — Так, мадам, їдьмо скоріше!

Тепер, — гадаю я; — ці дві тисячі доларів уже мої, напевне мої. Хвалько хлопчина! А тут з'являються ще люди із Серкл-Сіті й кажуть, що Дейвід Пейн повернувся до Давсону. Так що ми з місис Сейзер зовсім не поїхали. Так, мусье, сьогодні мені мадам сказала таке:—П'єре, купіть човна і все, що потрібно. Завтра поїдемо проти води! — Ага! Так, завтра ми їдемо. Отой проклятущий Сітка Чарлі взяв 500 доларів за човна. От клятий!

Отже другого дня, коли Джек Куран оповів усе, що чув напередодні, увесь Давсон цікавився питанням, хто цей Дейвід Пейн, і які його стосунки з Карен Сейзер.

Того ж самого дня, як сказав П'єр Фонтен, місис Сейзер із своїми вояжерами поплила на причалі вздовж східнього берега до міста Клондайк Сіті, а потім попростували вони до західнього берега, щоб уникнути кручі, і, нарешті, зникли на півдні серед лабіринту островів.

II.

— Так, мадам, це й є те саме місце. Один, два, три острови нижче ріки Стюарт. А ось і третій острів.

Так кажучи, П'єр Фонтен уперся жердиною об берег і повернув кермо проти течії. Жвавий метис швидко вискочив з мотузом на берег і прив'язав човна.

— Зачекайте хвилиночку, мадам; я піду подивлюсь.

Він зник за краєм берега, звідки донісся цілий хор собачих голосів; але через хвилину знову повернувся.

— Так, мадам, це та сама хатина. Я розві-

дався. Цієї людини я не знайшов. Вона не далеко пішла і не надовго, а то б не залишила собак. Можу закластися, що вона скоро повернеться.

— П'єре, допоможіть мені вийти. Я вся змарудилась від цього човна. Ви-ж могли б підістлати, щоб було м'якше. З цілої купи хутрів серед човна підвелась місис Сейзер ь усій своїй красі.

Сама вона скидалась на ніжну лілею, але цьому вражінню суперечила та сила, з якою вона стиснула руку П'єрову, пружність її жіночих мускулів, що прийняли на себе тягар її тіла, та спритність її рук і ніг, що допомогли їй так легко вибратися на самий верх стрімчастого берега.

Обличчя її здавалось таким гарним, делікатним, а тіло вражало своєю силою.

Вона так легенько вийшла на берег, а проте щоки їй пашіли, а серце калатало швидше, ніж звичайно.

До хатини вона підійшла з якоюсь побожною цікавістю і ще більше зарум'янилась на лиці.

— Дивіться сюди!

П'єр показав на трісочки, розсипані коло дров.

— Свіжі, два-три дні лише, як їх натесано; не більше.

Місис Сейзер кивнула головою. Вона хотіла заглянути в маленьке віконце, але нічого не побачила, бо віконце зроблено з нажированого пергаменту.

Після цієї невдачі, вона обійшла навколо до дверей, підняла до половини защіпку, щоб увійти, але, передумавши, знов заклала її. Потім раптом стала на одно коліно й поцілувала грубо обтесаний поріг. П'єр Фонтен, хоч був

цьому свідок, але й знаку не подав, що бачить, і ніхто згодом за це не дізнався. Один із веслярів, спокійно запалюючи люльку, раптом здригнувся від незвично-гострого окрику капітанового.

— Гей! Ви там! Ле Ґуаре! Постеліть, щоб м'яко було, — наказував П'єр. — Побільше шкір та коврд! Сто чортів вам!

Але скоро гніздо зруйновано, і більшу частину ковдр викинуто на високий берег, де вигідно умостилася місис Сейзер. Лежачи на боці, вона пильно дивилася на широкий розлив Юкона.

Далеко за горами небо похмуріло, затяглося димом невидимих лісових пожеж. Крізь цей дим надвечірнє сонце тьмяно просвічувало, кидаючи на землю якийсь присмерковий одсвіт з фантастичними тінями. Навколо аж за обрій простягся незайманий край з пустельними нетрями: островами, лісом чатинним порослими, темними водами та скелястими, кригою покарбованими, гірськими кряжами. В цій пустелі не було ніякого сліду людського; жоден звук не порушував тиші. Країна здавалася якоюсь фантастичною, немов зачарованою невідомими чарами, задумливою таємницею широких просторів оповитою. Може, якраз це нервувало місис Сейзер: вона була непосидюща, поглядала то в один, то другий бік річки, а то вдивлялась у темні береги, вивчаючи напів-заховані гирла річні. Проминула година. Гребців послано на берег, поставити намети на ніч. П'єр залишився біля м-с Сейзер.

— Аж ось і він. Їде, нарешті! — промовив П'єр Фонтен, після довгої мовчанки, уважно дивлячись на край острова.

За водою, виблискуючи веслами, плив човен. На кермі манячила постать чоловіча, а на прові си-

діла жінка. Вони працювали з ритмичними розмахами. М-с Сейзер спочатку не звернула була уваги на жінку, аж поки човен наблизивсь: тоді чарівна жіноча краса раптом прикувала її увагу. Блюза із лосиної шкіри, фантастично оздоблена намистом, щільно прилягала до тіла і наче обкреслювала закруглені лінії; шовкова хустка веселого кольору трохи прикривала її чорносине волосся. Лице її було, наче відлите з бронзи; воно прикувало до себе летючий погляд м-с Сейзер. З-під ясно окреслених бровів виглядали пронизуваті, чорні, великі очі, трошки помонгольському скошені. Вилиці були великі, але обличчя не худе; щоки поволі спадали до тонкогубого рота; губи були тонкі, але якось по м'якому енергійні.

Це обличчя мало на собі невиразні сліди старовинної монгольської крови. Здавалось, що після довгих блукань повертався до свого рідного коріння расовий тип. Вражав її гарний орлиний ніс, з тоненькими тремтячими ніздрями, і взагалі віяло чимсь орлиним, диким від неї, — не лише від обличчя, а від усього її єства.

Насправді, вона являла собою татарський тип, змінений до ідеальности. Щасливе те плем'я червоних індійців, що на двадцять поколіннів виплекає хоч одну таку своєрідну істоту.

Великими й сильними розмахами, у такт з чоловіком занурюючи весла, дівчина раптом повернула маленького човна проти течії і поволі підвела його до берега. За мить вона опинилася на піску і, перебираючи руками, підіймала на мотузі чверть туші щойно вбитого лося. Чоловік теж вискочив, і удвох вони швидко витягли човна на берег.

Собаки, скиглячи, лащилися до них; дівчина нагнулась погладити їх, а погляд її сопутника

раптом спинився на м-с Сейзер, що підвелася з свого місця. Він подивився, протер собі очі, наче віри не йняв їм, і знову глянув.

— Карен! — промовив він просто, ідучи до неї й простягаючи їй руку.—Я одну хвилину думав, що це сон. Весною я на де-який час осліп був від снігу, і відтоді мої очі не раз бачили те, чого нема.

М-с Сейзер ще більш зарум'янилась, серце їй ще дужче закалатало. Вона всього сподівалась, тільки не цієї спокійно простягненої руки. Однак, вона тактично стримала себе й сердечно стиснула руку.

— Розумієте, Дейвіде... Я часто мріяла приїхати до вас, і я б це зробила, але тільки... тільки...

— Тільки я не сповіщав вас.

Дейвід Пейн засміявся, стежачи за молодою індіянкою, що побігла до хатини.

— О, я цілком розумію вас, Дейвіде; на вашому місці, я, мабудь, так само вдіяла-б. Але бачите — ось я приїхала.

— Ну, то йдіть трошки далі, до хатини, та попоїжте чого-небудь, промовив він з радістю, не звертаючи уваги на жіноче благання, що вчувалося в голосі м-с Сейзер.—Ви, мабудь, стомилися. В якому напрямку мандруєте? Вверх? Значить, ви зимували в Давсоні, чи прибули з останнім льодом? Це ваш табор?

Він поглянув на вояжерів, що сиділи коло вогню на відкритому місці; потім, відчинивши двері, запросив її до хатини.

— Я приїхав сюди із Серкл-Сіті ще минулої зими; довелось іти льодом. А тут я оселився тимчасово. Маю на оці Гендерсон-Крік. Якщо не пощастить там, то в-осени подамся вверх Стюарт-рікою.

— Ви не дуже змінились, адже правда?—запитала вона, перебиваючи розмову і намагаючись скерувати її на особисту тему.

— Так, може трошки схуд, але зате зміцніли м'язи. Як ви гадаєте?

Вона, здвигнувши плечима, поглянула крізь неясне світло на дівчину індіяку, що на вогні пряжила великі шматки лосини, перемішаної з тоненькими шматочками сала.

— Чи на довго ви зупинялись у Давсоні? запитав він, не піднявши навіть голови: стругав якийсь березовий брус для топорища.

— Ні, всього лише кілька день, — відповіла вона, стежачи за дівчиною й ледве слухаючи. — Про що ви питали?.. У Давсоні?.. Так, прожила там з місяць, і рада була, що виїхала. Знаєте, тут на півночі чоловіки якісь первісні, дуже палкі у своїх почуваннях.

— Так воно й повинно бути, коли людина добирається до землі. Умовність з пружинною постіллю вона залишає вдома. Але ви гарний час вибрали для від'їзду. Ви залишите країну ще до сезону москитів, і це буде таке щастя для вас, що, за браком досвіду, ви його й оцінити не можете.

— Думаю, що ні... Але розкажіть мені щось про себе, про своє життя. Хто ваші сусіди? Та чи є вони у вас?

Допитуючись, вона стежила за дівчиною, що товкла каву в мішку з муки, на припічку. З твердістю й спритністю, які свідчили, що нерви її такі самі первісні, як і спосіб цей, вона розтирала горошини важким кам'яним оскілком.

Дейвід Пейн, помітивши погляд своєї гості, злегка усміхнувся.

— Сусідів було кілька, — відповів він. — Мі-

сурійські хлопці та пара Корнвальців, але вони подалися до Ельдорадо на заробітки.

М-с Сейзер кинула запитливий погляд на дівчину.

— Індійців тут, здається, чимало?

— Всі до одного подалися вниз до Давсона. В усій країні немає ані жодного тубільця, опріч хіба Вінапі, але й вона із Коюкука, за тисячу верст униз річкою.

М-с Сейзер раптом стало млосно; усмішка їй з уст не зникла, але лице Дейвіда відступило кудись далеко, немов вона його бачила у телескоп. Бантини у хаті затанцювали перед її очима, наче п'яні. Тут її попросили сісти до столу, і за обідом вона опам'яталась. Розмовляла вона мало, та й то здебільшого про країну й погоду. А Дейвід Пейн почав довго розповідати про мілкі літні копальні Долишньої Країни й глибокі зимові Горішньої Країни.

— Ви навіть не питаєте мене, чого я приїхала сюди на північ. Ви, напевне, знаєте.

Вони відійшли від столу, і Дейвід Пейн знову взявся за топорище.

— Чи одержали ви мого листа?

— Із останніх? Думаю, що ні.

Цілком можливо, що він десь мандрує по країні Берч-Крік, або лежить у якогось торговця на Долишній річці. Пошта тут надзвичайно кепська. Ні порядку, ані системи, але....

— Не будьте бовваном, Дейвіде! Поможіть же мені! — промовила вона гострим, авторитетним тоном, що залишився в неї від минулих часів. Чому ж ви не розпитуєте про мене, про тих, що ми колись їх знали. Невже вас світ не цікавить більше? Чи знаєте ви, що чоловік мій помер?

— Невже? Мені дуже жалко! А давно?

— Дейвіде!

Вона мало не розплакалась з досади, але після оцих докорів, що вона їх висловила, їй стало легче на душі.

— Чи ж одержували ви хоч які-небудь листи від мене? Певне одержували, хоча й ніколи не відповідали.

— Останнього листа, де сповіщалось, очевидно, про смерть вашого чоловіка, я не одержав; инші, мабудь, пропали, але всеж таки деякі я дійсно одержав. Я... я читав їх голосно Вінапі, застерігаючи її, щоб знала вона, які злі її білі сестри. І я.... я гадаю, що це було їй на користь... Як на вашу думку?

Вона, не звернувши уваги на цей докір, промовляла далі.

— В останньому листі, що ви його не одержали, я сповіщала, як ви вгадали, про смерть полковника Сейзера.

Цьому вже минув рік, і я додала, що, коли ви до мене не приїдете, то я поїду до вас. І ось, обіцяла й приїхала.

— Я не знаю жодної обіцянки.

— А в перших листах!

— Так, ви обіцяли, але я ні про яку обіцянку не просив і не відповів, тим то й вважаю, що не дав на те згоди. Отже, я не знаю такої обіцянки. Але добре пам'ятаю другу обіцянку, що ви її, мабудь, теж пам'ятаєте. Це було дуже давно.

Він випустив з рук топорище і підвів голову. Це було так давно, давно; а все ж я це пам'ятаю так ясно: і день, і хвилину, і кожну подробицю. Були ми з вами обоє в саду, де цвіли троянди, в саду вашої матери. Все брунилося і розцвітало... молода кров весінніми соками грала.... і я пригорнув вас до себе, це було

вперше... і поцілував ваші уста. Хіба ж ви не пам'ятаєте?

— Не нагадуйте, Дейвіде, не треба! Я пам'ятаю всю свою ганебну поведінку. Як часто я плакала! Якби ви знали, скільки я вистраждала!

— Тоді ви мені обіцяли... о, та ви тисячу раз повторювали це тими чудовими днями.... Кожний ваш погляд, кожний дотик вашої руки, кожне ваше слово було обіцянкою. А потім, як би це сказати, з'явився чоловік... Він був дуже старий, міг би бути навіть вашим батьком; був не гарний, але з боку громадського порядна людина. Не зробив зла, жив по закону; всі його шанували, і, найголовніше, він володів декількома невеличкими рудокопальнями: було їх з двадцять у нього. Мав ще кілька миль землі; займався ще й комерційними справами. Він.....

— Але ж були й инші причини, — перебила Сейзер; — я казала вам: кепські матеріяльні справи моїх батьків, нестаток. Ви ж розумієте, яке було жахливе становище. Я инакше не могла. Це не залежало від моєї волі. Вони жертвували мною. Ні, я сама віддалася на жертву. Як хочете, розумійте. Але, боже! Дейвіде, я відмовила вам! Ви ніколи не були справедливі до мене. Подумайте ж сами, що я пережила!

— Це не залежало від вашої волі? Примусили вас? Ні! Не могло бути такої сили на світі, щоб могла вас примусити поділяти ложе з тим чи з иншим чоловіком.

— Але ж я ввесь час вас любила! — заперечила вона.

— Я ніяк не міг звикнути до вашого мірива любови, та й досі не звик. Я нічого не розумію.

— Але ж тепер, тепер....

— Ми говорили про людину, з якою ви рішили одружитись. Що то людина була? Чим зачарувала вона вашу душу? Які чесноти були в неї?

— Правда, він був багатир; знався на справах, на відсотках. Мав розум обмежений, але чудово вмів перетягати гроші з чужої до своєї кишені. А закон лише посміхався на це. А коли закон дозволяв, то й християнська етика ухваляла. З громадського погляду він був людина не кепська. Але що це була за людина на мій, на ваш погляд, Карен, коли ми були з вами в саду рож?

— Не забувайте, він уже помер!

— Це справи ані крихітки не міняє! Я питаю вас, хто він був? Груба матеріяльна істота, глуха до пісні, сліпа до краси, мертва до всього духовного. Він був жирний від лінощів, з відвислими щоками, і товстий живіт його свідчив про його ненажерливість.

— Але ж він помер. А ми живі тепер... тепер... Хіба ж ви не розумієте? Я була невірною, як ви кажете. Я згрішила. Добре, хай буде так. Чи ж не повинні й ви так само промовляти: — Я згрішив. — Якщо я порушила свої обіцянки, то хіба ж і ви цього не зробили? Де ж ваша любов, що так пишно розцвіла була у садку троянд. Де вона тепер?

— Вона й тепер отут! — гукнув він, палко б'ючи себе в груди кулаком. — Завжди жила тут!

— Я знаю, що ваша любов була велика, що не було більшої на світі, — так говорили ви в саду троянд. І все ж таки тепер вона не досить сильна, коли ви не хочете простити мені, що біля ваших ніг гірко заливаюсь слізьми.

Дейвід Пейн завагався; він хотів щось сказати, але не міг промовити ані слова. Вона

примусила його відкрити своє серце й висловити такі істини, що він їх сам ховав від себе. Вона стояла перед ним в усій своїй красі, осяяна пристрастю, що викликала старі спогади палкішого життя. Він одвернувся від неї, але вона знову, обійшовши, стала перед його очі.

— Погляньте ж на мене, Дейвіде! Погляньте! Адже я та сама, що й тоді була! І ви той самий, якби могли споглянути на себе. Ми не змінились обоє!

Її голова лежала на його плечі, і він уже напів-обняв її своєю рукою... але черкнув раптом сірник, і він схаменувся. Вінапі, байдужа до всього, що творилось, засвітила брудну лямпу. Світло, спалахнувши, золотим вогнем запалило її бронзову красу, що яскраво вирізнилася на темному тлі.

— Ви ж бачите, що це не можливо! — промовив Дейвід Пейн, лагідно відстороняючи від себе біляву жінку. — Це ж неможливо! — повторив він, — ніяк неможливо!

— Вислухайте мене, Дейвіде! Адже я не дівчинка, і не з дівчачими ілюзіями, — промовила вона стиха, не сміючи навіть наблизитися до нього. — Я ж уже доросла жінка, і добре все розумію. Звичайно, чоловіки завжди залишаються чоловіками. Проста звичка в цій країні. Це мене не здивувало, і я відразу догадалась. Адже це тільки місцевий шлюб, а не справжній.

— Ми таких питаннів не розв'язуємо в Алясці, — промовив він непевним тоном.

— Я знаю, але....

— Так, це шлюб тільки за місцевими звичаями; більш нічого.

— А діти є у вас?

— Ні.

— Немає й не...

— Не знаю, але ж в усякому разі це неможливо.

— Та ні ж.

Вона знову стала коло його й ласкаво доторкнулась до його смуглявої руки.

— Я чудово знаю звичаї країни. Тут чоловіки завжди так поводяться. Вони не хтять назавжди залишатися тут, відірваними від усього світа. Жінці, чи дівчині, що з нею чоловік прожив де-який час, дають до Торговельної Компанії ордера на харчі за цілий рік, дають трохи грошей, і дівчина чи жінка тоді радісінька.—Сейзер здвигнула плечима: — Так само й ви можете зробити з цією дівчиною. Ми забезпечимо її усім, але не на один рік, а на все життя. Скажіть, будь ласка, чим вона була тоді, коли ви її знайшли? Звичайною примітивною дикункою, що влітку їла рибу, а взимку оленину. Не наїдалася досхочу, голодувала. Коли б не ви, такою б вона й залишилась. З'явилися ви, і вона стала щаслива. Залишите ви її, забезпечивши всім, і вона буде ще щасливіша.

— Ні, ні! — запротестував він. —Це несправедливо.

— Слухайте, Дейвіде, ви ж повинні зрозуміти, що вона вам не рівня: між вами немає нічого спільного. Вона споконвічна дикарка, що від землі походить, при землі й залишиться, неспроможна відірватися від неї. Народжена дикаркою, дикаркою й помре. Але ж ми з вами — ви і я — пануюча, розвинена раса, ми — сіль землі, а через те й господарі. Ми створені один для одного. Найсильніша поваба — це расова, а ми ж з вами однієї раси. Розум і чуття це нам велять, сам інстинкт ваш цього вимагає. Цього ви не можете заперечувати. Ви не мо-

жете позбутися попередніх ваших поколіннів. Ваші предки існували вже тисячу століть, і навіть сто тисяч, і рід ваш не повинен обірватися тут. Не повинен! Ваші предки на це не дозволять. Інстинкт сильніший від волі, раса могутніша від вас! Підемо, Дейвіде, підемо. Ми ще молоді, нас кличе життя, що таке хороше. Підемо!

Він звернув увагу на Вінапі, що вийшла з хатини погодувати собак, і похитав головою на знак заперечення.

Але жінчина рука вже обняла його за шию, і своїм лицем вона притулилась до його лиця. Перед ним повстало його суворе життя — марна боротьба з невблаганною стихією, жахливі роки холоду й голоду, первісне, дикунське життя, болісна порожнеча, що її не могло заповнити оте звіряче животіння. А тут з'явилася спокуса, що нашіптує йому про ясні теплі країни, музику, світло і радість, — що викликала спогади минулих часів. Він несвідомо віддався цим примарам. — Перед ним маячили обличчя, уривки забутих подій, веселі години, залунали в ушах звуки пісень, дзвінкий, розкотистий сміх.

— Підемо, Дейвіде, підемо! У мене вистарчить на двох усього. Наш шлях чудовий! — Вона обвела очима бідну обстанову хатини. — У нас вистарчить на двох. Світ коло ніг наших, і всі радощі наші! Ходімо, ходім!

Вона була в його обіймах і вся тремтіла, а він міцно пригорнув її до себе і вже підвівся... Та враз крізь товсті стіни добувся гострий окрик Вінапі: вона розбороняла собак, що покусалися.

Друга картина промайнула перед його очима: в лісі боротьба з ведемедем, пронизливий крик Вінапі і гавкотіння собак, що їх вона нацьковувала на звіря. Сам він серед цієї бійки, за-

хеканий, намагається врятуватися від кривавої смерти. Собаки з переломаними хребтами й розпоротими животами гинуть, виють у безсилих муках; білий сніг червоніє від крови людської й звіриної; лютий, невгамовний ведмідь згріб його, мне і душить. І раптом Вінапі, під час цієї жахливої бійки, простоволоса, з блискучими очима, мов та фурія, накидається на ведмедя, втикаючи кілька разів у нього довгий, мисливський ніж.

Піт проступив йому на лиці.

Він струснув з себе м-с Сейзер, що повисла була на його шиї, і відступився на кілька кроків. Вона, розуміючи, але ще не знаючи, що твориться в його душі, раптом відчула, що втрачає його назавжди, назавжди.

— Дейвіде! Дейвіде! — гукнула: — Я вас не залишу, — не залишу! Якщо ви не поїдете зі мною, то зістануся тут з вами, з вами. Увесь світ для мене ніщо без вас. Я буду вам за дружину отут, у північній країні; я готуватиму вам їжу, годуватиму ваших собак, протоптуватиму дорогу для вас, гребтиму вкупі з вами. Я можу це робити. Я дужа, повірте мені...

В цьому він не сумнівався; дивився на неї, але не підступав ближче. Лице його було суворе й жорстоке; пристрасть погасла в очах.

— Я розрахуюсь з П'єром, і хай він собі звідціля їде з гребцями. Я залишусь тут з вами, і чи буде тут священик, чи ні, з пастором, чи без пастора, — мені однаково. Я піду тепер за вами хоч на край світа. Дейвіде, Дейвіде! Вислухайте мене! Ви кажете, що в минулому я вас чимсь образила, — і це правда, — дозвольте ж тепер мені спокутувати свою провину. Якщо раніш я не вміла кохати, то дайте мені змогу тепер виявити свою любов до вас!

Вона впала на землю і, заливаючись слізьми, обняла його коліна.

— І ви ж любіть мене! Ви любіть мене! Пожалійте мене! Скільки я за ці довгі роки, чекаючи, вистраждала й витерпіла. Ви собі й уявити не можете!

Він нахилився й підвів її на ноги.

— Слухайте,—промовив він, відчиняючи двері й допомогаючи їй вийти на свіже повітря. — Цього не може бути. Не за нас одних лише доводиться думати. Ви повинні поїхати звідси. Бажаю вам щасливої дороги! Вас чекає важка праця, коли ви доїдете до Шістдесятої Милі, але у вас найкращі на світі гребці, і ви проїдете безпечно. Чи скажете ви мені прощай?

Вона опам'яталась, але дивилася на нього безнадійно.

— А якби... якби Вінапі... — вона завагалась і урвала.

Він угадав невисловлену думку й відповів:

— Так, навіть і в цьому випадку! — і додав: — це цілком не можливо! Про це не треба й думати!

—Поцілуйте мене!—промовила вона тихо, прояснівши на лиці. Тоді одвернулась і пішла геть.

— Здіймайте табор, П'єре — промовила вона до човнаря; він, один з усіх, не спав, чекаючи на м-с Сейзер.

— Нам треба їхати.

При світлі багаття його спостережливе око примітило на її обличчі якесь горе, але він поставився до її наказа, як до звичайнісінької на світі речи.

— Гаразд, мадам! — погодився він.

— А куди поїдемо? В Давсон?

— Ні, — спокійно відказала вона. — Проти води. До Дайї.

Він швидко кинувся до тих, що спали, й почав будити штовхаючи їх ногою й стягаючи з них ковдри; його голос лунав по всьому табору.

В одну мить розібрали шатра м-с Сейзер; горшки й кастрюлі склали до купи; ковдри поскачували. Люди, заточуючись, несли все приладдя до човна. М-с Сейзер стояла на березі й чекала, доки усе навантажать і настелять.

— Треба обігнути острів, — промовив П'єр, випускаючи довгий буксирний мотуз. — Ми поїдемо протокою, де вода тихша; гадаю, що швидко посунемося наперед.

Раптом він почув тупотіння ніг, зашелестіла торішня суха трава. Обернувшись, побачив індіянку, оточену кільцем наїжених вовкодавів. Вона наближалася до них. М-с Сейзер примітила, що лице індіянки, яке було таке спокійне під час їхніх завзятих змагань, тепер пашіло гнівом.

— Що ви наробили з моїм чоловіком! — раптом мовила вона до м-с Сейзер.

— Він лежить на лаві, немов хворий. Я запитала: що з вами сталось, Дейвіде? Ви хворі? Він, трошки промовчавши, сказав мені: добра дівчино, Вінапі, залиши мене, я згодом поправлюся. Що ви наробили мойому чоловікові? Га? Я думаю, що ви недобра жінка.

М-с Сейзер з цікавістю поглянула на дикунку, що все життя мала прожити з цим чоловіком, тим часом, як її доводилось виїздити самій серед темної ночи.

— Я думаю, що ви недобра жінка, — повторила Вінапі повільним, своєрідним говором людини, що розмовляє не дуже знайомою їй чужою мовою.

— Я думаю, що краще вам залишити нас і більш не приїздити. Га? Як ви думаєте? Адже він у мене один чоловік. Я індійська дівчина, а

ви американська жінка. Ви гарна й знайдете багато чоловіків. Ваші очі блакитні, як небо. Ваше тіло таке біле... ніжне...

Вінапі, не церемонячись, повела пальцем по лиці Сейзер. Та навіть не ворухнулась. П'єр, зробив уже крок, щоб відштовхнути дикунку, але Сейзер не дозволила йому цього зробити, хоч у серці почувала вдячність до нього.

— Все гаразд, П'єре, — мовила, — не турбуйтесь. Будь ласка, залишіть нас.

Він слухняно відійшов у бік, щоб не чути розмови, і там щось собі муркотів під ніс.

— Біленьке й м'якеньке личенько, як у дитини!

Вінапі доторкнулась до щік Карен.

Скоро в нас з'являться москити, і вони вам все лице покусають. Воно набрякне, буде дуже, дуже боліти. Буде багато плям на вашому лиці. Гадаю, що краще вам тепер поїхати звідціля, поки їх ще нема.

Показавши рукою на течію річки, вниз, вона провадила далі:

— Ця дорога йде на Сент-Майкель, а ця, — показуючи вверх, — іде на Дайю. Краще, щоб ви їхали на Дайю. Прощавайте!

М-с Сейзер щиро обняла індійську дівчину, поцілувала її й заплакала. Це надзвичайно здивувало П'єра.

— Шануй його! — гукнула Сейзер: — шануй його! — Швидко зійшла на берег, обернулась і ще раз промовила: — Прощавай! — і миттю опинилась посередині човна.

П'єр пішов за нею і відчалив. Налагодив кермо і дав сигнал. Ле-Ґуар заспівав старовинної французької пісні; люди, немов примари, нахилилися над буксирним мотузом; кермове весло різало темні води ріки, і човен поплив у нічну темряву.

НЕЗАБУТНЄ.

Фортюн-Ла-Перл біг глибоким снігом, спотикаючись, плачучи й кленучи свою долю, Аляску, Ном, картярство і людину, яку проткнув ножем.

Гаряча кров замерзала йому на руках; страшна картина ще стояла в очах: людина, що схопившись за край стола, поволі спускається на землю; розкидані фішки й карти, раптовий жах, що опанував усіх, і тоді напружена тиша; круп'є, що зупинились на півслові, завмерлий брязкіт жетонів, злякані обличчя, довгий, затяжний момент мовчання. А далі страшне ревище, що жадало крови й помсти; воно бігло за ним слідом і сполохало все місто, звідкіля він утікав.

— Всю нечисту силу випустили з пекла, — сам до себе, глузуючи, промуркотів він і знову впірнув в якусь пітьму, прямуючи до берега.

Порозчинялись двері, заблищали вогні з хатів, з шатрів і з танцювальних залів повибігали люди, приймаючи участь у погоні. Людський галас, собаче виття вражали його слух, і він ще швидче біг. Шо сили, біг далі.

Поволі гомін позаду затихав. Погоня змінилась лютістю на невдале й безцільне шукання.

Лише одна тінь не відставала від нього; озираючись назад, він бачив, що вона то виринала на безкраїй сніговій поляні, то зовсім зникала в чорній пітьмі, зливаючись з тінню хатини, або перекинутого на березі човна.

Фортюн-Ла-Перл лаявся, лаявся слабо крізь сльози, як знесилена жінка. Він ще глибше пірнув у лабіринт збитого купами льоду, шатрів та покопаних ям. Часто натрапляв на натягнуті скрізь канати, на купи сміття, на безглуздо понабивані кілки і не раз падав на купи водою пригнаного, розкиданого в безладді примерзлого дерева.

Часами йому здавалось, що погоні за ним уже немає, і він зупинявся, щоб відпочити трошки. І тоді відчував, як голова йде йому обертом. Серце калатало, задуха підступала до горла. І знову тінь виринала із пітьми, і знову мчав він на-осліп, без пам'яти.

Раптом в його голові блиснула думка, і забобонний жах пробіг по тілі. Тінь не відступна раптом стала в його уяві символом долі картярської. Мовчазна, невблаганна і необорна, вона, справді, здавалася йому тою долею, що за спиною чекає кінця гри, коли готовими грішми доводиться виплачувати вигране й програне. Фортюн-Ла-Перл твердо вірив у те, що бувають зрідка моменти прояснення, коли людський розум звільняється з-під влади часу і простору і, вільний, буяє у вічності, читаючи великі події з відкритої книги майбутнього. Він зрозумів, що цей момент настав для нього самого, а тому, коли, повернуши від берега, знову побіг засипаною снігом тундрою, його вже не злякала тінь, що повставала перед ним що раз ясніше. Власною безпорадністю пригнічений, він зупинився серед безмежної, білої пустелі й обернувся назад. Його правиця вислизнула із рукавиці, і високо піднятий револьвер блиснув у блідому зоряному сяйві.

— Не стріляйте! Я ж без зброї!

Тінь набрала виразних тілесних форм. Фор-

тюн-Ла-Перл, почувши людський голос, аж затремтів і відчув якесь раптове полегчання.

Можливо, що обставини склалися-б инакше, якби Урі Брем був озброєний тої ночи, коли сидів на лавці в Ель-Дорадо і був свідком того вбивства. Ця-ж причина й примусила його бігти Довгим Шляхом з таким непідхожим йому товаришем.

Як би там не було, він знову крикнув:

— Не стріляйте! Чи ж ви не бачите, що я зовсім без зброї!

— А якого ж ви біса гналися за мною?.. — спитав Ла-Перл, спустивши револьвера.

Урі Брем здвигнув плечима.

— Тепер це справа не пильна. Я хочу, щоб ви пішли зі мною.

— Куди?

— До моєї хатини, на край табора. — Фортюн-Ла-Перл копнув мокасином у сніг і вилаявся найдобірнішою лайкою, доводячи Урі Бремові, що той збожеволів.

— Хто ви такий і що я вам таке?—промовив він.—Ви хочете, щоб я з вашої ласки в клав свою голову в петлю?

— Я Урі Брем! — просто відповів той, і моя хатина на краю табора. Я вас не знаю, хто ви й що ви, але ж я бачив, як ви вбили чоловіка; ось кров його ще й досі на вашому рукаві,—і як на другого Каїна, все людство підняло на вас руку. Ви ж не маєте навіть притулку, де-б голову можно було прихилити. А в мене є хатина..

— Ради всього святого, замовчіть мені!—перебив його Фортюн Ла-Перл. — А то буде з вас другий Авель. Що за користь мені з вашої хатини, коли тисячі людей біжать за мною слідом, шукаючи мене скрізь. Я хочу втекти звідціля як найдалі, найдалі, найдалі.

— Але-ж прокляті вони свині. Мені кортить повернутися і ще кого-небудь із них відрядити на той світ, — свині вони. Хай ще буде одна славна різня, і тоді покладу кінець цій паскудній справі. Прожити все життя, боячись за свою шкуру... а ну його до біса оте життя, воно мені вже остогидло! — Він, як непритомний, спинився, пригнічений своїм безнадійним розпачем. Урі Брем скористався з цього моменту.

Був він людина не красномовна. Не було в житті його промови довшої, ніж оця, хіба що та, яку промовив пізніше та в иншому місці.

— Тому я й згадав про свою хатину. Я вас там так гарно заховаю, що вас ніхто ніколи не знайде. Харчів у мене досить. Инакше ви ж не зможете нігде заховатися. Собак немає у вас, тай взагалі нічого немає. Море замерзло. Ст.-Майкель — найближчий від вас пост. Посланці рознесуть звістку про вас по всіх усюдах. Те-ж саме буде з перевозом коло Анвіку, — отже жадної надії на порятунок. Поживете трохи в мене, поки все це розвіється. Вони всі про вас забудуть через місяць, а може й того менше. Захопляться паничним стремлінням в Йорк, та й ще може чим; тоді можна буде вам іти слідом за ними, під самим носом, а вони цього й не помітять. Я маю свій власний погляд на справедливість. Коли я берегом біг слідом за вами із Ельдорадо, то зовсім не мав на думці видати вас вашим ворогам. Мій власний погляд нічого спільного не має з їхніми поглядами.

Урі Брем раптом зупинився, побачивши, що вбивця виймає з кишені молитовника. При жовтавому світлі полярного сяйва стояли вони на морозі, поскидавши шапки й рукавиці і руки поклавши на священу книгу.

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВО-УЧБОВА БІБЛІОТЕКА

Урі Брем заприсягнувся, що не видасть нікому Фортуна Ла-Перля. Цю присягу Урі Брем ніколи не мав на думці порушити й ніколи її не порушив.

Біля дверей Бремової хати Фортюн-Ла-Перл зупинився, вагаючись, чи йти, чи ні. Його страшенно здивувала ця людина, що з своєї ласки, невідомо через що, дає йому притулок у себе. Проте при світлі свічки хатина йому страшено сподобалась, до того ж і мешканців тут більше не було. Він швидко скрутив цигарку, тим часом, як Брем зварив каву. Його тіло трошки відпочило в теплі, і він, вдаючи якусь недбалість і безпечність, розсівся на лаві, пильно придивляючись крізь дим і вивчаючи Бремове обличчя.

Це було мужнє обличчя. В ньому була якась таємнича сила, захована й нікому невідома. Зморшки на лиці були глибокі, аж скидалися на рубці. В суворих рисах не було ані лагідности, ані юмора.

З-під густих, мохнатих брів визирали сірі, холодні очі. Під випнутими вилицями позначалися глибокі ямки. Підборіддя й щелепи свідчили при стійку упертість, яку підкреслював низький лоб. Ще казав він про те, що людина ця, коли треба, буває нещадна. — Усе було грубе й суворе: і ніс, і губи, і голос, і зморшки коло рота.

Це було обличчя людини, що багато прожила своїми власними думками, людини, що не звикла звертатись до кого-небудь за порадою, що часто по ночах боролась з янголами і зустрічала ранок із щільно замкненими устами, щоб ніхто нІ про що не дагадався. Його розум був не широкий, але глибокий. Фортюн-Ла-Перл, навпаки, мав натуру широку, але неглибоку,

тим то й не міг він ніяк зрозуміти Урі Брема, яка то в нього вдача.

Якби Урі Брем сміявся, коли йому радісно, або плакав, коли йому сумно, то він зрозумів би його, але ж німі, таємничі риси його обличчя були загадкою: Ла-Перл ніяк не міг збагнути захованої в ньому душі.

— Поможіть же мені, добрий чоловіче! — промовив Урі Брем, коли вже трохи попоїли. — Треба опорядкувати, бо може хто з гостей завітає.

Фортюн-Ла-Перл муркнув своє ім'я й почав допомагати господареві.

При стіні стояла лавка, що кінцем упиралася в куток.

Це був немудрий прилад, накладений з укритих мохом колод, що їх пригнало морською хвилею. Грубші кінці в ногах випиналися нерівним рядом. Урі поскидав з них мох під стіною і вийняв з лави три колоди. Тоді відпиляв нерівні кінці і знову вставив, так що нерівний ряд у ногах зялишився такий, як і був. Фортюн приніс із ями-комори кілька мішків з мукою і поклав їх на долівку один на одного під дірою з-під тих трьох підпиляних колод. На них Урі поклав пару довгих морських мішків, а зверху — кілька шарів моху й ковдр. Під цими ковдрами, що простягалися від одного кінця лави до другого, міг спокійно лежати Фортун-Ла-Перл. Ніхто навіть би й недомислився, що там хтось є.

Протягом найближчих тижнів був трус по всіх хатинах і шалашах у Номі. Не минули нікого. Але Фортюна не знайшли в його куточку. На хату Бремову найменше звернули уваги: нікому ж на думку не спадало, щоб у цьому найгіршому на землі місці можно було знайти вбивця Джона Рандольфа. Після трусу Фортюн-

Ла-Перл виліз з кутка і спокійно собі ходив по хаті. Раз-по-раз закурював цигарки, а то з нудьги разкладав пасьянс. — Хоча вдачею був веселий, жартівливий, та швидко звик до мовчазного Урі Брема. Вони ні про що не розмовляли, а тільки иноді обміркували плани й заходи переслідувачів, говорили про стан дороги і про ціни на собак.

Та й про це говорили не часто і коротенько.

За цей час Фортюн-Ла-Перл почав був придумувати нову систему до гри в карти. Годинами й днями сидів і тільки й те робив, що тасував і здавав; занотовував різні комбінації карт довгими шпальтами, а потім знову тасував і здавав. Нарешті й ця робота йому остогидла, і він сидів, схиливши голову на стіл. Йому ввижалися знайомі таверни у Номі, де повно людей, де безугаву працюють круп'є, а стрекотіння рулетної кульки не замовкає аж до самого ранку. Його самотність та свідомість свого горя пригнічували його, що він годинами сидів, не поворухнувшись і оком не зморгнувши. Бувало иноді, що стримувана злоба проривалась і викликала в його гіркі й жалісливі нарікання: мовляв, доля мало всміхається йому, не мав він від неї нічого доброго.

— Життя — погана гра, — повторював він завжди свою одноманітну думку.

— Мені ніколи не щастило. Моя мати породила мене нещасним? З молоком її всмоктав я прокляття. Такий вже мені вийнявся жеребок нещасний. Та чи ж винний я тому? Навіщо ж мати так на мене нарікала? Чому вона не помогла мені стати на ноги? Чому добрі люди не помогли? Навіщо я без копійки грошей приїхав до Сітлю? І чого я, як свиня в болоті, валявся,

їдучи до Номи? Навіщо я зайшов до Ель-Дорадо? Я прямував до Великого Піта за сірниками. І як це так, щоб у мене своїх сірників не було? І навіщо мені забаглось курити? Ви ж, розумієте, що все це завчасу було придумано, чого доброго, ще до мого народження. Ось воно що! Навіщо трапився на моїй дорозі Джон Рандольф, що одночасно зі мною поставив на карту? Хай йому чорт! Так йому й треба! Чому не змовчав він? Не зачекав, щоб я вперед поставив? Адже, він знав, що я майже зовсім програвся. Чому ж це я не стримав себе? Чому-ж? Чому? Чому?

Фортюн-Ла-Перл качався по землі, даремно допитуючи про все сліпу долю.

Підчас таких нападів Урі Брем мовчав і не рухався, тільки сірі очі робились якісь каламутні й тьмяні, наче-б то це його зовсім не цікавило.

Та й правду сказати, ці люди не мали нічого спільного, і навіть Фортюн-Ла-Перл частенько замислювався, що спричинилося тому, що Урі Брем заступився за його.

Нарешті прийшов кінець чеканню.

Людська жадоба крови мусить иноді поступитися перед жадобою золота. Вбивство Джона Рандольфа згодом перейшло в місцеві спогади і нікого вже більше не турбовало. З'явися убивця перед очі людські у Номі, то, звичайно, люди на де-який час відклали-б свій від'їзд у далеку путь, щоб дати справедливості зробити своє діло; але ж у тім-то й річ, що місце перебування Фортюна-Ла-Перля вже зовсім їх не цікавило. У них були пильніші справи. По річищах було багато золота, а на берегах знайшли рубіни. Ось-ось почнеться повідь, а тому люди з великими мішками сквапно лагодилися від-

плисти туди, де за нечувано дешеву ціну здобувалися дорогі речі.

Отже, однієї ночи Фортюн з Бремом запрягли собак у сані і поїхали на південь зимовою дорогою. Але не зовсім на південь: море було у них на схід від Ст.-Майкеля, вони перейшли межиріччя й поїхали Юконом аж до Анвіка, за кілька сот миль від Юконового гирла. Потім прямували далі на північний схід, мимо Коюкука, Танани й Мінука, — об'їхали Великий Поворот коло Форт-Юкона, разів зо два перейшли полярне коло, а потім по узгір'ю подалися на південь. Путь була важка, і Фортюн-Ла-Перл знову здивувався-б, чого ж це мандрує з ним Урі Брем, якби той не пояснив йому, що на Іґлі в нього копальні й робітники. Іґл стояв мало не на самім кордоні; за кілька миль вже маяв англійський прапор над казармами в Форт-Кудагі. Далі були: Давсон, Пелі, Файв Фінґерз, Вінди-Арм, Карібу Кросинґ, Ліндерман, Чількут і Дайя.

Проминувши Іґл, вони стали спочивати. Це був їхній останній відпочинок. Вставши ранком, мали піти далі різними дорогами. У Фортюна полегчало на серці. Всюди почувалось, що наближається весна; дні що раз довшали. Шлях переходив на Канадську територію. Ось недалечко й воля, сходить сонце, а Велика Межа все ближчає. Світ великий, і він знову міг малювати в своїй уяві пурпуровими кольорами картину майбутнього. Він висвистував підчас сніданку і навіть приспівував уривки пісень. Урі Брем тимчасом запрягав собак і лагодився в дорогу. Кінець кінцем усе було готово, і Фортюнові не терпілося стояти на місці. Тоді Урі Брем підтягнув колоду до вогню і сів на неї.

— Чи чули ви коли небудь про шлях Здохлого Коня? — Він задумливо дивився вгору, а Фортюн сердито покивав головою, нарікаючи на затримку.

— Бувають иноді зустрічі за таких обставин, що ніколи й не забути, — промовляв далі Урі Брем дуже повільним, тихим голосом.

Отож, за таких обставин стрінувся я з однією людиною на шляху Здохлої Коняки. Багато людей зазнало лиха 1897 р. на Білому Перевалі, — отже й не даремно прозвали це місце так. Коні гинули, як москіти від перших приморозків, і гнили купами від Скагвея до Бенета; вони здихали на скелях, труїлися на Семіті, пропадали з голоду на озерах. Вони падали в дорозі, як мухи, або топились у річці під тяжкою вагою і розбивалися в щент об скелі. Вони ламали собі ноги в розколинах і, падаючи під вагою, викручували собі в'язи. Иноді й з головою пірнали в болоті і топилися або, напоровшись на позабивані в землю палі, роздирали собі животи. Господарі застрілювали, заморювали їх до смерти роботою. Коні здихали, і люди поверталися до берега, щоб купувати нових коней. Не завжди й добивали їх, багато де-хто залишав знівечену коняку серед дороги, знявши попереду сідло й підкови.

Серця людям або рвалися з одчаю, або кам'яніли, і вони ставали звірями, оті люди, що йшли шляхом Здохлої Коняки.

І ось тут я зустрів людину з серцем і терпінням Христовим. То була чесна людина. Сідаючи відпочивати, він і з коней здіймав вантаж, щоб і кінь міг трохи спочити. За сто мір корму він платив по п'ятдесят доларів і більше. Якщо коні понамулюють собі спини, він підкладав під сідло свої ковдри. Инші-ж люди зовсім не

дбали за коней, і сідла виїдали їм рани з тарілку завбільшки.

Де-які не доглядали, щоб завчасу підкувати коней, коли стирались підкови, і тоді коні збивали собі копита аж до м'яса. А цей чоловік останнього долара витрачав на ухналі. Все це мені дуже добре відомо, бо ми з ним спали на одному ліжку, їли з одного горшка і були один одному, як рідні брати, тоді, як инші люди губили розум і вмирали, проклинаючи бога. Хоч як зморений, він часто спинявся, щоб підтягти, або попустити ремінці; аж сльози на очі йому набігали, дивлячись на це безкрає страждання. У межигір'ї, де коні ставали на задні ноги, а передні підіймаючи, мов ті коти дерлися на стіну, дорога постелилася трупами коней, що позривалися з стежки. І він туг стояв серед пекельного смороду, допомагаючи ділом і ласкавим словом; чекав, поки промине вся валка. Коли часами зривався кінь, він зупиняв усіх, аж поки не дасть якого порятунку. І на це ніхто не смів йому ані сліва сказати. Наприкінці дороги один погонич, замучивши п'ятдесят коней, хотів був купити наші. Але ми лише поглянули один на одного та на наших коників гірської породи із східнього Ореґону. Він нам пропонував п'ять тисяч доларів, та й до того був нам великий скрут на гроші, але згадали ми отруйну пашу в Саміті, переходи через Скелі, — і мій побратим, ні слова промовивши, поділив коні на двоє: то його, а то були мої. Він поглянув на мене, і ми один одного зрозуміли. Він погнав моїх коней в один бік, а я його в другий. Взяли ми свої рушниці й постріляли всіх коней. Людина, що замучила п'ятдесят коней, без пам'яти нас проклинала за це, аж у горлі захрипла.

Але-ж та людина, що споріднився я з нею, як з рідним братом, на шляху Здохлого Коня....

— То був Джон Рандольф, — з іронією докінчив Фортюн. Урі Брем кивнув головою й промовив:

— Я дуже радий, що ви мене зрозуміли.

— Я готовий, — відповів Ла - Перл, і колишній гіркий вираз з'явився в його очах. — Робіть те, що треба, та тільки скоріше.

Урі Брем підвівся на ноги.

— Я вірив у бога все своє життя. Я вірю, що він любить справедливість. Вірю, що й тепер він дивиться на нас, вибираючи кого - небудь з-поміж нас двох. Я вірю, що моїй правиці призначено виконати волю його. Ця моя віра така дужа, що хочу рівні нам дати шанси. Хай бог сам чинить свій суд над нами.

При цих словах Фортюнові серце радісно застукало. Бремів бог йому був невідомий, але ж він вірив у свою долю, а доля йому сприяла з тієї самої ночи, коли він біг снігом униз до берега.

— Але ж у нас один тільки револьвер, — завважив він.

— Нічого, будемо стріляти по черзі, — відповів Урі Брем; вийняв барабан із кольта і почав його уважно розглядати.

— Давайте, краще картами вирішимо, кому першому стріляти.

Фортюнові, на згадку про карти аж кров заграла, і він витяг колоду з кишені. Урі на знак згоди кивнув головою. Без сумніву, йому й тепер пощастить. Здіймаючи карти для здачі, згадав він чогось про схід сонця, і раптом здригнувся від радости, коли виявилось, що здавати доводилось йому. Він перетасував карти і здав. В Урі не було козиря, Фортюнові

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВО-УЧБОВА БІБЛІОТЕКА

випав туз. Коли вони відмірювали п'ятдесят кроків, йому здавалося, що кордон уже страшенно близько.

— Коли воля божа на те, що ви мене покладете, то собаки і ввесь припас ваш. В моїй кишені знайдете готову запродажню, — пояснив Урі, ставши проти Фортюнового дула і вип'явши свої широкі груди.

Фортюнові вже ввижався залитий сонцем океан; струснувши з себе це мариво, він націлився. Був дуже уважний. Двічі спускав руку з револьвером, коли весняний вітер гойдав соснами. Але за третім разом став на одно коліно, схопив міцно обома руками револьвер і стрільнув. Урі крутнувся на місці, скинув руки, заточився і впав на сніг.

Але Фортюн знав, що куля влучила не зовсім гаразд, а то Брем не крутнувся-б.

Коли Урі, перемагаючи своє безсилля, підвівся й, стоячи на вколюшках, сказав дати йому револьвера, Фортюнові заманулося ще раз стрільнути. Але він кинув цю думку. Доля йому досі сприяла, і він почував, що, зробивши злочин, знову зазнає кари. Ні, він буде чесним. До того ж Урі був так важко поранений, що ледве чи достарчить йому сили тримати в руках важкого револьвера, щоб добре націлитися.

— А де ж тепер ваш бог? — глузував він з пораненого, передаючи йому револьвера.

Урі відповів:

— Бог ще не сказав останнього свого слова. Будьте ж напоготові: він скоро скаже. Фортюн став до нього обличчям, але повернув груди в бік, щоб менше куди було цілитись. Урі, наче п'яний, хитався, але чекав, поки вітер стихне хоч на хвилинку, щоб краще стріляти.

Револьвер був справді дуже важкий, а тому він

так само, як Фортюн, сумнівався в успіху. Але він все ж таки затиснув його, витягши руку над головою, а потім поволі став спускати вперед і вниз. В ту мить, як тільки з'явилися перед ним Фортюнові груди, він спустив курок.

Фортюн не закрутився на місці....

Але враз веселий Сан-Франсиско потьмарився і згас в його очах. Залитий сонячним світлом сніг зовсім потемнів.

Фортюн-Ла-Перл в останнє закляв свою долю, що й цього разу зрадила його.

СИВАШКА.

— О, якби це я була чоловіком....

В самих словах її не було якоїсь рішучости, але смертельне призирство, що спалахнуло в її чорних очах, таки вплинуло на чоловіків, які були у шатрі.

Томмі, англієць - моряк, збентежився, а галантний Дик Гемфриз, корнвельський рибалка, колишній капіталіст і власник американських лососиних промислів, як завжди, дивився на неї променисто-лагідними очима.

Він віддав жінкам більшу частину свого грубого серця, а тому ставився до них поблажливо, коли вони химерували, або коли їхній обмежений світогляд перешкоджав їм бачити речі такими, які вони є. Ось чому промовчали ці два чоловіки, три дні тому давши притулок у свойому шатрі зовсім майже замерзлій жінці. Вони її обігріли, нагодували й врятували її речі від носіїв-індійців. За них чимало доларів довелось заплатити, та ще довелося вчинити маленьку демонстрацію Дикові Гемфризові, що тримав увесь час напоготові вінчестера, поки Томі поділяв платню по-між індійцями. Сама собою справа була не великої ваги, але мала велике значіння для жінки, що відважилась на таку небезпечну мандрівку, підчас не менш небезпечного натиску на Клондайк в 1897 р. Чоловіки заняті були своїми власними нагальними справами, та косим оком дивилися, коли

жінка наважувалась мандрувати на північ сама, щоб перебути там сувору полярну зиму.

— Якби я була чоловіком, то знала б, що мені чинити! — повторила Моллі, блиснувши очима, де відбилася зосереджена настирливість п'яти поколіннів, що народилися в Америці.

Раптом усі замовкли. Томмі засунув у юконську піч деко з сухарями й підкинув трохи дров. В його жилах під смуглявою шкірою розливалася гаряча кров, і коли він нагнувся, шия йому почервоніла.

Дик трьохкутньою, морською голкою пришивав якісь ремінці до її пакунків; його лагідність ані крихітки не порушив вибух жіночого обурення, що ось-ось загрожував потрясти це бите вітрами, стареньке шатро.

— Ну, й що ж було б, коли б ви були чоловіком? — лагідно запитав він. Трьохкутня голка застрягла в сировій шкірі, і він на хвилину припинив свою працю.

— Коли б я була чоловіком, то негайно прив'язала б собі ремінці до спини й подалася б у дорогу. Я-б не чекала в таборі, аж поки замерзне Юкон; в мене-ж бо ще з половину вантажу не перевезено. А ви, ви чоловіки й сидите отут, склавши руки, боячись вітру й дощу. Кажу вам просто: наші янкі зовсім не такі, як ви. Вони-б відразу поїхали до Давсона, хоч би довелось їхати крізь пекельний вогонь. А ви... ви... ах, як би я хотіла бути чоловіком!

— Я дуже радий, моя дорога, що ви не чоловік.

Дик Гемфриз швидко засилив нитку у голку.

Бурливий вітер з силою накинувся на шатро, і мерзлий дощ злісно застукав по полотні. Дим, затриманий вітром, повертався назад дверцятами грубки з уїдливим запахом чатини.

— О боже! Чому жінки не здібні відчути

голос розуму! Томмі в темному кутку підвів голову й подивився на жінку своїми заплаканими від диму очима.

— Невже чоловік зовсім неспроможний довести своєї мужности? — Томі з лайкою підвівся й почав зривати шатра. Вони всі троє виглянули на двір. Картина, що вони побачили, мало їх потішала. Поблизу стояло кілька намочених шатрів; далі спускався крутий берег аж до узгір'я, де шумуючи спадала гірська вода.

Подекуди росли дрібні сосни на алювіяльному ґрунті; вони вказували на близкість смуги будівельного лісу. А далі, на протилежному схилі, ледве біліли крізь дощову завісу невиразні обриси глетчера.

Якраз у цей час, коли вони дивились, обвалилась униз величезна передня частина глетчера; страшенний гуркіт покрив пронизливе голосіння бурі.

Моллі мимоволі відступилась.

— Дивіться, жінко. Дивіться добре! Чи ж можливо йти протягом трьох миль в найлютішу бурю, аж до озера Кратера, через два льодовці, слизькими скелями, іти в брід по коліна бурхливою річкою? Дивіться ж, кажу вам, жінко—янкі! Дивіться! Ось де ваші чоловіки — янкі!

Томмі люто показав рукою в бік, де стояли шатра.

— Янкі! Мамині мазунчики! В дорозі вони, чи що? Чи хоч у одного з них прив'язані ремінці до спини? А ви ще хочете вчити нас, чоловіків, нашій же роботі! Дивіться ж!

Друга величезна гора, відірвавшись од глетчера, покотилася вниз. Вітер вдерався у відкритий прохід шатра, надимаючи його боки; шатро загойдалося, як величезний пухир, при-

в'язаний линвами. Навколо їх закрутився дим, а гострий град зашмагав по тілу. Томмі швидко затягнув кінці шатра і повернувся до вогню. Дик Гемфріз, кинувши в куток полагоджене дорожне реміння, закурив люльку. Навіть Моллі на цей раз переконало те, що вона побачила.

— Але ж там моє плаття! — мало не крізь сльози промовила вона; в цю хвилю жіночість таки перемогла. — Вони лежать у ямі зверху і можуть зовсім зіпсуватись. Чуєте, кажу вам, що можуть зовсім зіпсуватись.

— Нічого, нічого! — промовив Дик: — Не хвилюйтесь, моя мила. Я вже досить старий, можу бути братом вашого батька, бо ж у мене дочка старша від вас. Я вам накуплю різного вбрання, коли ми доберемося до Давсона, останніх своїх доларів не пожалію.

— Коли ж то ми приїдемо до Давсона? — призирство знову захлинуло її хвилею.—Скоріше ви згинете де-небудь у дорозі. Ви ж утопитесь у болотяній калюжі. Ви... ви... британці... Ці слова раптово вихопилися в неї, у них вилилось все її обурення. Якщо ці слова не примусять їх рухнутися з місця, то вже ніщо не поможе. Томі знову почервонів, як рак, але тримав язик за зубами.

Очі Дикові трошки пом'якшали. Він мав ту перевагу проти Томі, що колись була в його за дружину біла жінка. Спадковість п'яти американських поколіннів за де-яких обставин є не зовсім зручна; одною з таких «обставин» у данному разі було неминуче сусідство з одноплеменцями: ті чоловіки були британці. Її предки і нащадки тих предків на морі й на суходолі завжди воювали з ними та їхніми предками. Так само вони й далі воюватимуть. Треба ж було їй виправдати традиції своєї раси.

Вона була жінка сучасна, але у її крові кипіло всевладне минуле. Це не одна Моллі Травіс взувала резинові чоботи, одягала непромокальний плащ та реміння на спину, ні, в її особі це робили тисячі, десятки тисяч її попередників; вони й передали їй оте енергійне підборіддя, оту рішучість в її очах. Моллі Травіс хотіла засоромити оцих британців, бо незчисленні тіні минулого стверджували панування своєї раси.

Чоловіки їй у цьому не заважали. Дик тільки запропонував був свій цератовий плащ, тому що її макінтош у таку погоду захистить не більше, як звичайний папір. Але вона з призирством відмовилась від його послуг, натякаючи на свою самостійність. Отож він, докурюючи люльку, не промовив більше ні слова, аж доки вона, одгорнувши поли шатряні, пішла залитим водою слідом.

— Як на твою думку, чи дійде вона?— вигляд Дика перечив його байдужій інтонації голоса.

— Ви питаєте, чи дійде вона? Якщо вона й витримає таке повітря, поки дійде до ямикомірки, то все одно збожеволіє від мук і холоду. Чи витримає вона? Та вона ж збожеволіє. Ви ж сами знаєте, Дик. Об'їжджали ж ви навколо рогу Горн. Знаєте, чи добре то лежати зверху, між обмерзлими вітрилами, підчас хуртовини, коли б'є тебе сніг і град, лежати доти, що аж ладен заридати, мов та дитина мала.

— Плаття! Вона за плаття хвилюється! Вона ж тепер не зможе відрізнити спідниці від кастрюлі, чи чайника.

— Я думаю, що нам не слід було й відпускати її.

— Еге. Спробували б ви не пустити її, то присягаюсь, що вона оце шатро чисто розтро-

щила б. Біда з нею, що вона дуже відважна. Але це її трошки присмирить.

— Так, — погодився Дик. — Вона дуже горда. Але все ж таки добра дівчина. Трохи дурненька, що вигадала собі таку мандрівку, але значно ліпша за ту породу жінок, «підійми мене й понеси мене». Вона з нашої породи, і ми повинні вважати на неї. Адже, жінка вигодовує і виховує чоловіка. Ми ж не здобудемо мужности від таких жінок, що звуть себе жінками лише тому, що носять спідниці. Кішка, а не корова викохує тигра.

— А якщо вони безрозсудливі, то ми що, повинні миритися з цим? Чи ж не так?

— Це ще питання: якщо гострим ножем поріжешся швидше, ніж тупим, то це ще не значить, що ми повинні його затуплювати об залізо.

— Воно цілком правдиво, але коли повстає питання про жінок, то я б скоріше віддав перевагу жінкам з тупим лезом.

— Ну, що ж ви з приводу цього знаєте? — запитав Дик.

— Де-що...

Томм вийняв пару Молліних панчох і почав сушити їх, розклавши на колінах.

Дик, дивлячись на нього трошки з пересердя, почав і собі витягати з Молліного мішка вогкі речі, щоб трохи просушити їх коло печи.

— А мені здавалось, що ви говорили, ніби то ніколи не були одружені, — сказав він.

— Невже? Та я й не був одружений... ні, що я кажу, — я ж був одружений, та ще й з якою жінкою: здається, в світі не було подібної до неї.

— Що, може зірвалось з якоря? — Дик широко махнув рукою.

— Так, від родів, — додав Томмі, промовчавши

трошки. — Біб бурхливо кипів на передній комфорці, і він пересунув горщик на холодніше місце. Потім скалкою перегорнув сухарі, щоб визначити їхній стан, і поклав їх на бік, накривши мокрим рушником. Дик, по чоловічому заховавши свою цікавість, мовчки вичікував.

— То була жінка, зовсім неподібна до Моллі. З племени Сивашів.

— Дик кивнув головою.

— Вона була не горда і добра; поділяла з чоловіком і горе, і радість: не відсахалася його в біді. Гребла не гірше за наших човнарів, а голод і напасть терпіла, як Іов. У бурю керувала лодкою й вітрилами, мов справжній моряк. Одного разу ми подались з нею шукати золота, вверх Теслінською дорогою, мимо Озера Несподіванок і Літл-Йеллоу-Гед. Харчові припаси в нас вийшли, і ми вже собак поїдали. Але скоро й собак не стало, і ми почали їсти упряж, мокасини й хутра. Ніколи жадних нарікань, ніякого «підійми мене, неси мене». До нашого від'їзду вона мені лише сказала: «Потурбуйся за харчі», але як оце скоїлось таке лихо, то вона ніколи не докоряла мені словом «я ж тобі казала», а навпаки:—«Нічого, Томмі»,— говорила мені, а сама з дня на день так слабшала, що ледве могла підняти лижву, а ноги її були всі в ранах. — Нічого, — казала, — я скоріше ладна була б терпіти голод, аби бути твоєю дружиною, Томмі, аніж що-дня розкішно обідати і бути клуч [1]) великого вождя Джорджа. Джордж був вождем чількутів і дуже хотів одружитися з нею.

— То були чудові дні. І сам я був не абиякий хлопець, коли вперше попав на їхній бе-

---

[1]) Клуч—жінка.

рег. Сівши на китоловну лодку Північна Зоря, я поїхав до Аналяски, а звідти аж до Сітки, полюючи на видр. — Тоді я стрінувся з Щасливим Джеком, — ви його знаєте?

— Я колись доручив йому свої речі в Колумбії, — обізвався Дик: — Він був людина нестримана; здається ж так? Любив страшенно жінок і віскі.

— Він самий і є. Ми ж їздили з ним торгувати аж два сезони ковдрами і всякою всячиною. Потім я здобув собі власну шлюпку, і, щоб не залишити його самого, поїхав на Джюно, де й зустрів Кіллісну; я її просто звав Тиллі. Зустрів її на березі, на індійському бенькеті. Вождь Джордж, щойно закінчивши сезонну торгівлю із Стиксами, за Перевалами, приїхав з Дайї мало не з цілою половиною свого племени. На танцях було багато сивашів, і лише я один білий. Ніхто мене не знав, опріч декількох молодих індійців, яких я зустрів по дорозі до Сітки, але історію кожного з них я вже знав від Джека-Щасливця.

— Всі розмовляли чінукським діялектом, і не догадуючись, що знав я його краще, ніж вони, — найбільше ляпали язиками дві дівчині, що втікли із Міссії Гейна, що на Лінському каналі. Вони були такі чепурненькі, чарівні дівчатка, — мені навіть прийшло на думку позалицятися до них, — але вони були такі молоденькі! Бачите, — в них були трошки гостренькі язики. А як я до того ще й був новою людиною, то вони й почали глузувати з мене: і на думку їм не спадало, що я розумію кожнісіньке їхнє слово.

Наче не примічаючи цього, я почав танцювати з Тиллі, і що більше ми танцювали, то більше подобались одно одному.

— Він шукає собі жінки, — промовила одна дівчина.

— Мало шансів, — відповіла друга, — він знайде її тоді, коли сами жінки шукатимуть його.

— Молоді чоловіки й жінки, оточивши нас з усіх боків, всміхались і реготали, повторюючи її слова.

— Але ж він гарненький хлопець, — промовила перша дівчина.

Я не заперечую, що тоді обличчя моє було гладеньке й молоденьке, але мене давно вже мали за дорослого, тим то й слова її мене розлютували.

— Танцює з Джорджовою дівчиною, — промовила друга; — задасть же йому Джордж, бабахнувши веслом, що аж дух з нього вийде. Вождь Джордж, що був досить сумний, почувши ці слова, аж зареготав, хльостаючи себе руками по колінах. З нього був безцеремонний халамидник і він дійсно міг би віддубасити мене веслом.

— Хто ці дівчата? — запитав я Тиллі, коли ми опинились з нею в центрі кола. І тільки-но вона мені назвала їхні ймення, як я пригадав усе, що про них оповідав Джек — Щасливець. А він про них усе докладно знав, навіть те, чого й їхнє плем'я не підозрювало. Але я про все поки що мовчав і далі залицявся до Тиллі, не зважаючи на дотепні слівця дівчат та регіт слухачів. — Почекай трошки, Томмі, почекай — промовив я сам до себе. І я чекав, аж поки танці скінчилися; вождь Джордж приніс мені весло, для мене приготовлене. Всі сподівались якоїсь пригоди, коли ми перестали танцювати, але тоді я спокійно ввійшов в їхню гущавину, далі танцюючи. Дівчата з Місії знову насміхались, кинувши на мою адресу кілька слів. Я страшенно

обурився, але все ж таки не міг стриматись від сміху. Я несподівано обернувся до них.

— Чи скоро ви скінчите? — запитав я. — Подивились би ви тоді на них, коли вони почули від мене чінукську розмову. А слів я тоді не жалів. Я оповів їм усе про них самих, про їхніх батьків, матерів, сестер, братів, — усе, геть усе про всіх. Я викладав їм усі їхні гидкі вчинки, шахрайства, соромицькі пригоди. Я соромив їх безжалісливо. З усіх боків нас оточили. Вони зроду не чули білої людини, щоб так вільно з ними розмовляла їхньою говіркою. Всі реготали, опріч дівчат із Місії. Навіть сам вождь Джордж забув про те, щоб почастувати мене веслом, відчувши, мабуть, повагу до мене.

— А дівчата ж то...

— Перестаньте, Томмі, — вигукували вони, заходячись гіркими слізьми. — Будь ласка, просимо вас, перестаньте. Ми будемо добрі до вас. Присягаємось вам, Томмі.

Але я їх добре знав і ганьбив далі, на чім світ стоїть. Я не переставав, аж вони кинулись мені до н!г, благаючи замовчати. Я раптом поглянув на вождя Джорджа; він і сам не знав, що йому роботи, і тільки засміявся глухим сміхом.

Отакі-то були справи. Коли я розлучався тієї ночи з Тиллі, я їй обіцяв, що залишуся в їхній місцевості на тиждень і хтів-би ще з нею побачитись.

Вона була не з тих жінок, що вміють не зраджувати своєї радости чи горя, а вдавати з себе байдужу; ні, вона одверто зраділа, як чесна дівчина. Справді, чудова дівчина! Мене ані крихітки не дивувало, що Джордж закохався в неї.

Але перемога була на моєму боці. Весь вітер, — так мовити, — вийшов з його вітрил і по-

чав надимати мої. Я хотів взяти її на човна й поплисти вниз до острова Врангель. Нехай би тоді посвистів,

Але не судилося мені так легко її здобути. Виявилось, що вона живе у свого дядька — опікуна, чи як він там у них зветься, і що цей дядько помирає від сухот чи якоїсь иншої легенної хороби. Був він то добрий до неї, то злий, але вона не хотіла його кидати перед смертю. Перед своїм від'їздом я зайшов був до нього, щоб довідатись, скільки йому ще залишилося жити, але старий халамидник уже обіцяв її вождю Джорджові і, побачивши мене, так розлютувався, що аж кривлею почав харкати.

— Приїзди за мною, Томмі, і забери мене,— промовила вона, коли ми прощалися з нею на березі.—Добре, — кажу я, — приїду, якщо мене покличеш. — І я почав цілувати її, як цілують білі, коли вони закохані; цілував її так, що вона аж вся затремтіла, як осина. Я ж тоді аж до того знепритомнів, що хтів був іти до її дядька, щоб скоріше його відрядити на той світ.

Отож поїхав я до острова Врангель мимо Ст.-Мері, доїхав аж до самого Квін Чарлота, торгуючи, розвозячи віскі, промишляючи, чим попало.

Наставала сувора зима, і я вже був повернувся до Джюно, як одержав несподівано звісточку.

— Приїздіть, — промовив старець, що приніс листа. — Кіллісну сказала, щоб ви негайно приїздили.

— А що таке? — запитав я.

— Вождь Джордж, — каже старець, — хоче одружитись з Кіллісну.

Але ж і холод був лютий. Такий їдкий був північний вітер, що солона вода, яка бриз-

кала на палубу, вмить замерзала. І ось, за таких жахливих обставин, майже протягом 100 миль я пробивався до Дайї.

Зі мною був супроводник з острова Дуґлас, але в дорозі його змило хвилею з корабля. Я тричі повертався на те саме місце, гадаючи його знайти, але й сліду його не бачив.

— Мабуть закляк від холоду, — перебив його Дик, розвішуючи Молліні спіднички, щоб трохи просушити, — пішов на дно, як камінь.

— Я теж так думаю. Отож я доїхав сам і був уже напів-мертвий, коли пізно ввечері добився до Дайї. Морський приплив поміг мені підтягти шлюпку аж до самого берега, в тихе гирло ріки, де я знайшов притулок від негоди. А далі неможливо було плисти, бо замерзла прісна вода. Гарделі й блоки до того пообмерзали, що я навіть не відважувався спустити клівер чи головне вітрило.

Передусім я вихилив пінту віскі, а тоді, залишивши все, як воно було, готове до відплиття, і закутавшись у ковдру, попрямував полем просто до табору. Не було й сумніву, що готується великий бенькет. Чількути прибули всі до єдиного, з собаками, дітьми, човнами, та ще опріч них плем'я Собачих Вух, плем'я Маленького Лосося і Місії. П'ятьсот душ їх з'явилось на весілля Тиллі, і миль за двадцять жодного білого. Закутавши голову ковдрою, я просувався на самий перед поміж собаками й дітьми, і ніхто навіть уваги не звернув на мене.

Весілля відбувалося на широкій прогалині, оточеній деревами; великі багаття горіли, і сніг мокасинами так міцно притоптали, що був він твердий, немав портландський цемент. Поблизу мене стояла Тиллі, вся в намистах, у яскраво-червоному вбранні, а проти неї стояв вождь

Джордж та його головні під-ватажки. Шаманові допомагали відомі знахурі з инших племен.

Мені аж мороз проходив по тілі, коли я дивився на те чортовиння, яке вони виробляли. І раптом я подумав: а щоб, справді, сказали ліверпульські мешканці, якби це тут мене побачили? Я згадав золотоволосу Ґассі, що її брата я після першої своєї подорожи добре відлупцював за те, що не дозволяв матросові женихатись з його сестрою. Згадавши про Ґассі, я поглянув на Тиллі.

Чудний цей старий світ, — подумав я. — Людина йде таким шляхом, що й матері про це не снилось.

Так ось як воно було. Коли піднявся страшенний галас, загуркотіли барабани з моржевої шкіри, і жерці почали виспівувати своїх пісень, — я промовив:

— Чи готова ти? — Боже! і оком не змигнула, рухом не зрадила себе, жоден мускул не здригнувся.

— Я знала все, — відповіла вона повільно і спокійно, як тиха весняна повідь:

— А куди?

— До високого берега, на самий край льоду, — промовив я впошепки. — Як тільки я крикну, то ти зараз же й біжи.

Не знаю, чи говорив я вам, що там була тьма собак. Так, їх було безліч. Тинялися геть усюди, — приручені вовки, та й годі. Коли вони вироджуються, то їх пускають у ліс до диких вовків, і звідтіля вони вже повертаються справжніми забіяками. Коло самих моїх ніг лежав один великий звір, а позаду другий. Я зловив одного з них за хвіст і так скрутив його, що він аж хруснув і зломився. Коли він розняв щелепи, щоб схопити мене за руку, я живо пій-

мав другого собаку і кинув першому прямо в пащу.

— Біжи! — гукнув я до Тиллі. — Ви знаєте, як гризуться собаки. В одну мить цілими сотнями вони вже лютували, гризлись, кидались одна на одну, валили з ніг дітей і скво; серед усього табору стався переполох.

Тиллі вислизнула, і я слідом за нею. Але коли я поглянув назад, то чорт спокусив мене повернутись; я так і зробив: скинувши з себе ковдру, пішов назад.

Собак уже встигли вгамувати, і натовп трохи починав приходити до пам'яти. Всі місця переплутались, ніхто й не примітив, що Тиллі зникла.

— Агов! — промовив я, схопивши за руку вождя Джорджа. Бажаю тобі, щоб дим твого шлюбного багаття підіймався як найвище, і щоб Стікси твої принесли хутра тобі на весну, як найбільше.

Скажу вам щиру правду, Дик. Зрадів же він тоді страшенно. Адже він переміг мене, збираючись одружитись з Тиллі.

Чому-б не повеличатись йому передо мною. Звістка про те, що я закоханий був у Тиллі, розійшлась усюди, по всіх таборах, і моя присутність надавала йому ще більше гордости.

Мене всі впізнали, бо був я без ковдри, і стиха почали насміхатися. Це було чудово. А ще краще було, коли я почав удавати, ніби нічого не знаю й не розумію.

— У чому справа? — запитав я. — Хто це з вас одружується?

— Вождь Джордж, — відповів шаман, низенько вклонившись йому.

— А я думав, що він має аж дві клуч [1]).

---

[1]) Жінки.

— Він бере ще й третю, — вклонився вдруге шаман.

— Ось воно що! — І я відвернувся, наче це мене не цікавило.

Але справа повернула в инший бік, через те, що всі почали виспівувати: — Кіллісну! Кіллісну!

— Що за Кіллісну? — запитав я.

— Кіллісну, клуч вождя Джорджа, — гукали всі. — Я підскочив і скинув очима на вождя Джорджа. Він кивнув головою, випнувши груди вперед.

— Вона не буде вашою клуч, — сказав я урочисто, а його лице аж почорніло, і рука намацала ніж.

— Дивіться! — сказав я: прийнявши позу великого знахуря. Стежте за моїм димом!

Я зняв рукавиці, закачав рукави і замахав руками в повітрі.

— Кіллісну! — гукнув я: — Кіллісну! Кіллісну!

Я чарував, і тому вони всі полякались. Дивились на мене, тим то й не примічали відсутности Тиллі.

— Потім я ще тричі гукнув: Кіллісну і, зачекавши трохи, знов тричі. Все це я робив для більшої таємничости, щоби вплинути на їхні нерви. Вождь Джордж ніяк не міг зрозуміти, чого я добивався, і хтів був мені заборонити, але шамани сказали, що треба трошки почекати, щоб побачити, що я робитиму, а тоді перемогти мене словами, чи дією. Та й до того він був марновірна людина і, мабуть, трохи боявся магії білої людини.

— Тоді я знову почав кликати Кіллісну, протяжно й ніжно заводячи по-вовчому, що аж жінки здригнулись, а чоловіки споважнілі.

— Дивіться! — Я стрибиув уперед, показуючи пальцем на гурт скво. Розумієте, легше обманути жінку, ніж чоловіка.

— Дивіться!

Я підняв палець уверх, немов стежачи за льотом пташки: високо, високо, прямо над головою, наче слідкуючи очима, доки вона не зникла в небі.

— Кіллісну! — гукнув я, дивлячись на вождя Джорджа і вказуючи пальцем уверх, і повторив: — Кіллісну!

— Заприсягаюсь тобі, Дик, що обманом я таки добився свого. Принаймні половина з них бачила, як Тиллі зникла в повітрі. Я ручуся, що вони бачили події ще дивніші, коли пили в Джюно моє віскі. Чому-б мені їх не обманути, коли я продавав їм у закоркованих пляшках злих духів? Де-які жінки верещали, люди гуртками про щось шепталися між собою. Я схретив руки на грудях і підняв високо голову, а вони почали далі від мене відступатись. Якраз прийшов час мені зникнути, але раптом вождь Джордж гукнув:

— Схопіть його!

Троє, чи четверо з них підійшли до мене, але я швидко закрутився, зробивши кілька пасів у повітрі, натякаючи, що й їх можу послати вверх слідом за Тиллі.

І як тобі здається, чи хоч пальцем вони мене зачіпили? Ні за що в світі. Вождь Джордж знову показав на мене, але з них ніхто й з місця не ворухнувся. Тоді він сам хотів був мене взяти, але я повторив свій фокус, і його рука відсахнулась од мене.

— Хай ваші шамани пророблять таке чудо, яке я вам показав сьогодні, — сказав я. — Хай вони викличуть Кіллісну з неба, куди я її послав.

Але жерці, мабуть, почували обмеженість своєї сили:

— Хай діти ваші множаться, як з ікри лососі, — промовив я, шукаючи хвилинки, щоб утекти, — хай довго ще стоїть на цій землі ваш племенний тотем. Хай вічно буде дим над вашим табором!

Але коли б оці халамидники бачили, як я втікав від них на берег до човна, то напевне подумали б, що чари й на мене почали діяти. Тиллі трохи зогрівалась тим, що відбивала лід навколо шлюпки і була вже напоготові, щоб вирушати в путь. Боже, як ми втікали, як ревів за нами вітер, як замерзала вода за кожним змахом весла! Вітрила були спущені; я керував, а Тиллі рубала лід. Пройшло отак з пів-ночи, аж поки ми прибилися до берега острова Поркюпайн [1]), де ми, тремтячи від холоду, сиділи в мокрих ковдрах, а Тиллі коло грудей сушила сірники.

Отже, як бачите, я трохи знаюся на цьому. Протягом семи років ми жили з нею вкупі, як чоловік і жінка; поділяли і радість, і горе. А потім якось несподівано вона серед зими померла, померла від родів, там угорі, біля станції Чількут. Вона тримала мене за руку до останньої хвилини; двері і вікна, з середини, в хаті, вже вкривалися товстим шаром льоду.

На дворі — самотнє вовче виття і тиша; в в хаті — смерть і тиша.

Ви, Дик, не чули цієї тиші. Дай вам, боже, ніколи її не чути, сидячи коло людини, що помирає. Віддих її — мов свист сирени, а серце б'ється, б'ється, б'ється як приплив на березі морському.

---

[1]) Дикобраз.

Так, Дик, вона була сивашка, але справжня жінка. Біла, Дик, наскрізь біла. В останню хвилину вона промовила:

— Бережи мою перинку. Томмі, бережи її завжди.

Я обіцяв її волю вчинити. Тоді вона відкрила свої очі, повні муки й страждання.

Я була тобі доброю жінкою, Томмі, а тому хочу, щоб ти мені обіцяв... обіцяв... Слова немов їй застрягли у горлі.

— Я хочу, щоб ти мені обіцяв, коли вдруге одружишся, то бери білу, неодмінно білу, не треба більше сивашок, Томмі, не треба. Я знаю, тепер у Джюно багато білих жінок. Я знаю, білі на тебе пальцем показують: ось чоловік скво; білі жінки відвертають голови і не хтять навіть дивитися на тебе; вони не пускають тебе до помешкання, як инших чоловіків. І через що? А через те, що твоя жінка сивашка. Хіба ж неправда? Не добре це. Тому я й умираю. Обіцяй мені. Поцілуй мене на знак того, що даєш обіцянку.

Я її поцілував, і вона задрімала.

— Це буде добре... добре... — шептала вона. В кінці, коли виходив з неї вже останній дух, я приклав вухо аж до самих її губ; вона в останне опам'яталась.

— Згадай, Томмі, згадай про мою перинку.

І потім вона померла. Померла від родів, там, на станції Чількут.

Буря налетіла на шатро і мало не перекинула його. Дик набив люльку. Томмі, заваривши чай, відсунув чайник у бік, на випадок, що повернеться Моллі.

А де ж у той час була дівчина з блискучими очима й кров'ю янкі? Снігом засліплена, вона, падаючи, повзла на руках і колінах, за-

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВО-УЧБОВА БІБЛІОТЕКА

дихалася од вітру, шукала шатра. Величезний клумак, що був у неї на плечах, все ж таки міцно витримував натиск оскаженілої бурі.

Вона до того зморились, що не могла навіть відв'язати полу, щоб увійти в шатро. Помогли Дик і Томмі. Потім, набравшись духу, напруживши всі свої сили, вона ледве влізла, заточилась і знесилена впала на землю. Томмі живо здійняв клумак з її плечей. Почувсь брязкіт посуду. Дик, наливаючи віскі у шклянку, підморгнув Томмі; той відповів йому: — Плаття,— прешепотів він але Дик докірливо похитав головою.

— Ось що, маленька жіночко, — промовив він, після того, як Моллі, випивши віскі, трошки підкріпилась. — Тут є сухий одяг: передягніться швидко. А ми тимчасом вийдемо та позастромлюємо коли в шатро, щоб трошки підміцнити. Потім ви нас покличете, і ми будем обідати. Скажете ж нам, коли буде готово!

— Можу тепер заприсягтися вам, Дик, що після цього в неї вже нема тієї відваги, що раніш була, — промовив Томмі, коли вони порачкували проти вітру.

— Але ж та відвага її красить, — відповів Дик, нахиляючи голову, бо ціла хвиля наморози несподівано налетіла на них з по-за шатра.—Це ж та сама відвага, що її набиралися й ми з молоком матернім, і що спокон віку жила в народі нашому!

ЛЮДИНА З РУБЦЕМ НА ЩОЦІ

Усе своє життя Джекоб Кент був над міру скупий. Ця скнарість породила тяжке зневір'я що до людей; розум і вдача зазнали такої зміни, що став він людиною зовсім неприємною; ніхто з ним не хотів мати ніяких справ. Та ще й до того його напали галюцинації; був він упертий в своїх поглядах. Ще з молодих років був ткачем, але золота Клондайкова пропасниця, отруївши йому кров, відірвала його від варстата.

Його хатина стояла на-півдороги між постом Шісдесята Миля і Стюарт-рікою; люди, що звикли йти цією дорогою на Давсон, мали його за грабіжника-барона, що сидить у тверджі й вимагає мита з усіх, хто проходить його поганою дорогою. Але більшість мало культурних мандрівників, що йшли з Стюарт-ріки, не дуже добре знали історію минулих віків, а тому инакше характеризували його, вживаючи здебільшого різних крутих виразів.

Між иншим, хатина та була не його власна, її збудували кілька років тому два рудокопи, що мали там тимчасовий притулок. То були дуже гостинні хлопці; мандрівники так звикли зупинятися там, що заходили на-ніч до цієї хатини і тоді, коли рудокопи вже давно її покинули. Це було дуже зручно, бо-ж не треба було розташовуватись табором, гаяти час, коли була готова хатина. Існував навіть там неписаний закон, що кожний мандрівник, виходячи,

залишав в'язку дров для нового гостя. Рідко було так, щоб не збиралося на-ніч душ зо дванадцять, а то й двадцять.

Джекоб Кент, помітивши це, самовласно помістився й запанував у цій хатині. Від того часу всі мандрівники мусіли платити по долару з душі за право спати на долівці.

Джекоб Кент сам пильно зважував пісок, та ще й не без того, щоб кого-небудь не обшахраїти.

Та ще й таке завів він у себе, що постояльці носили йому воду й рубали дрова. Звичайно, це було явне розбищацтво, і жертвою його був лагідний нарід, що ненавидячи його, все-ж таки дозволяв йому чинити беззаконство.

Якось одного квітневого дня сидів він біля дверей,—ні дати, ні взяти, хижий павук; милуючись промінням воскреслого сонця, виглядав ситих мух собі на поживу. Неначе крижане море, недалеко протікав Юкон, що зникав на північ і на південь за двома величезними колінами і мав добрих зо дві милі завширшки. На його нерівній поверхні проходив санний шлях. Це був вузький, кепський шлях, що мав вісімнадцять цалів завширшки і дві тисячі миль завдовжки. Кожний фут цієї дороги був проклятий від людей, як ні одно инше місце в світі божому.

Джекоб Кент цього дня був у прегарному настрої. Звечора він покрив рекорд, давши притулок не менш, як двадцяти восьми мандрівникам. Правда, було трохи незручно: четверо всю ніч хропіло під Кентовим тапчаном. Зате мішок з золотим піском значно потяжчав. Цей мішок з блискучим золотим скарбом був і радістю, і горем Кентового існування. Для нього пекло й рай сполучувались укупі в цьому вузенькому отворі: хатина була лише на одну кімна-

ту, отже, видима річ, Кент завжди потерпав, щоб часом не пограбували. Це з легким серцем могли би зробити оті бородаті, одчайдушні мандрівники. Таке йому частенько ввижалось ві сні; мучили його кошмари. — Де-які до його навідувалися уві сні дуже часто, і він їх добре знав, особливо придивився до одного з них, — то був отаман з бронзовим обличчям і з рубцем на щоці. Цей добрий хлопець був найнастирливіший від усіх. Через його саме Кент понакопував багато схованок у хатині й по-за хатиною, де переховував свої скарби. Що-разу, закопавши золото, він кілька ночей спав спокійно, а там знову уві сні хапав за комір людину з рубцем на щоці, — ловив її на гарячому вчинку, саме тоді, коли вона викопувала мішка. Прокинувшись, він знову перекопував його на друге місце. Не можна сказати, щоб він цілком вірив у свої сни, але він вірив у передчуття, телепатію та в астральні тіла живих осіб, які, де-б не перебували в даний мент, завжди посягали на його багацтво. Він і далі нещадно стягав гроші з тих, що ступали за його поріг, і кожна унція золотого піску, трапивши до його мішка, завдавала йому тільки більше турбот.

Джекоб Кент сидів та грівся на сонці. Раптом щось йому спало на думку, і він зірвався на ноги. За найвищу розвагу в житті було йому важити і переважувати золотий пісок; але незабаром і ця розвага справила якусь недогоду. Вага його була дуже маленька: на ній можна було зважити не більше, як півтора фунти, то-б то вісімнадцять унцій, тим часом у нього скарбів було утроє більше. Він не міг усього зважити за раз, і це його страшенно засмучувало. Не маючи втіхи такої, він навіть наполовину згу-

бив інтерес до самого золота. Через таку невеличку недогоду малиться — гадав він — і сам факт володіння скарбом. І тоді, як то він зірвався на ноги, саме тоді йому раптом спало на думку, як розв'язати проблему. Пильно він глянув в один і другий кінець дороги, упевнився, що нема нікого, а тоді швидко подався до хатини.

Поприбиравши швидко на столі, він поставив туди вагу. На одну шальку поклав кілька металичних гирок, вагою в 15 унцій, а на другу насипав піску. Замінивши гирки на пісок, він уже мав тридцять унцій, зважених до найменшої крихітки. Потім він усе зсипав на одну шальку і зрівноважив її, стільки же піску насипавши на другу. Тепер уже все золото вийшло, і він аж упрів, напружуючись — і ось здригнувся від радости, над міру щасливий. Він витрусив останні пилинки з мішка, і знов одна шалька спустилася до долу. Тоді він знову навів рівновагу, додавши гирок з одного боку і п'ять зерняток з другого. Стояв зачудований, назад відкинувши голову. Мішок уже був порожній, але грузоємність ваги збільшилася до безмежности. Тепер можна виважувати всяку міру золота, навіть скілька фунтів за раз. Жадоба вогнем запалила його душу.

Сонце своїм шляхом прямувало до заходу; проміння його зазирнуло крізь відчинені двері. Блискучі купки, немов золоті груди бронзової Клеопатри, ясно й тепло горіли, відбиваючи лагідне світло вечірнє. Час і просторінь зникли.

— А бий його сила божа. Та в вас тут чимало таки назбиралось? Га?

Джекоб Кент перекрутився на місці, протягши руку до рушниці, що лежала напохваті. Але, побачивши непроханого гостя, він аж від-

скочив і закам'янів: Перед ним стояв той, що з рубцем на щоці.

Чужинець розглядав його з великою цікавістю.

— Ви не жахайтесь, — промовив він, заспокоюючи його.

— Не думайте, що я зачеплю вас, чи ваше прокляте золото.

— Чудний з вас чоловік, — задумливо провадив він далі, вдивляючись у залите потом обличчя Кентове — йому аж коліна трусилися.

— Чого це ви справді мовчите? Що сталось з вашим язиком?

— Звід... звід... звідки це у вас? — промовив нарешті Кент, тремтячим пальцем показуючи на великий рубець, що був на щоці у чужинця.

— Та це один матрос почастував мене швайкою з великої бомбрамселі. Ну, а тепер, коли вже ви трохи заспокоїлись, радий я знати, що з вами сталося. Та яке вам діло до мого рубця, біс його батькові. Чи він вам заважає, чи що? Чи, може, вам дуже сподобався? Скажіть, будь ласка.

— Ні, ні, — промовив Кент, сідаючи на стілечко. Болісно всміхався і трясся, як у пропасниці. — Мене тільки це здивувало.

— Чи-ж бачили ви щось подібне до цього? — запитав він.

— Ні, зроду не бачив.

— А чи-ж не краса, га?

— Так, звичайно.

Кент кивнув головою навіть, щоб догодити чужинцеві, і ніяк не сподівався, що той вибухне таким гнівом.

— Ах ти-ж, паршивцю! Ах ти-ж процівілої, брудної, швабри син! Як це ти смієш отут натякати, що тобі подобається оце тавро, що на-

ділив мене ним всемогутній бог. Ти чого... ти... ти... — Обурений син морський залаявся скаженою лайкою, згадавши про богів і чортів, про людських предків, про страховища, — і все це виливалось з такою жорстокістю, що Джекоб Кент стояв, наче спаралізований. Він аж одступився, звів до гори руки, немов захищаючись від насильства. Так перелякався, що гість, уже дійшовши кульмінаційного пункту своєї препишної, над міру барвистої лайки, раптом урвав і зайшовся розкотистим реготом.

— Бачите, розмокла від сонця дорога на льоду, — промовив той, з Рубцем на Щоці, серел останнього пароксизму сміху, — і треба мені тільки сподіватись, що ви дякуватимете господеві, що стрінулись з людиною моєї краси. Розпаліть-но в печі, а я піду розпряжу та погодую собак. Та не жалійте дров, чоловіче добрий: їх ще багато, та й час маєте, щоб нарубати. Принесіть ще відро води, та скоріше. Швидко біжіть, а то я вас навчу, як ходити!

Сталася невидана подія. Джекоб Кент розпалював у печі, колов дрова, носив воду і взагалі прислужував своєму гостеві. Джім Кардеджі, як виряжався з Давсона, наслухався багато казок та анекдотів і знав про злочинства цього гидкого придорожнього Шейлока. Та й дорогою численні його жертви ще більше оповідали про витівки цієї людини. Отже, Джім Кардеджі, з властивою матросам любов'ю до жартів, рішив, зайшовши до хатини, добре провчити цю людину. Він помітив, що це йому вдалось як найкраще, але не зрозумів, яку ролю відограв рубець на щоці. Тимчасом, не розуміючи, все-ж таки бачив, який жах викликав той рубець, і порішив безжалісно це експлоатувати, як експлоатує крамар підхожий крам.

— А бий його лиха година! Та з вас таки добрий шинкар! — промовив Джім Кардеджі, хилячи голову на бік і дивлячись на заклопотаного господаря. — Вам би не слід виїздити до Клондайка. З вас був би добрий шинкар. Мені вже не раз про вас оповідали добрі хлопці, що їхали річкою, але я й у тямку не мав, що з вас такий молодець. Джекоба Кента тягло стрільнути в чужинця з рушниці, але магічна сила рубця на щоці перемагала все. Адже це була справжня жива людина з рубцем на щоці, людина, що обкрадала часто його уві сні. Перед ним було живе втілення людини, що в примарах його мала астральну форму. Скілька разів він зазіхав на його добро. Тепер не було сумніву, що, нарешті, людина з рубцем на щоці з'явилась у тілесному образі, щоб його ограбувати. — Це був жахливий рубець.

Не сила було навіть очей одвести від нього, і не сила притишити калатання свого серця. Хоч як він намагався, а очі все-ж таки утуплялися в той рубець, не инакше, як магнітна голка, що неминуче повертається до полюса.

— Ну, що вам заважає мій рубець? — гукнув Джім Кардеджі, стелячи собі постіль, і його погляд стрівся з напруженим поглядом Кентовим. Краще-б ви роздяглися й лягли спати, погасивши вогонь, як-що мій рубець вас так страшенно турбує. Та скоріше поспішайте, ви чортова швабро, а то я вам покажу!

Кент так хвилювався, що дмухаючи на лямпу, він аж за третім разом устиг погасити її. Потім швидко заліз під ковдру, не знявши навіть мокасинів.

Згодом і матрос на свойому твердому ліжку на долівці захропів. Кент лежав, утупивши в темряву очі й поклавши руку на рушницю.

Він рішив протягом всієї ночи ані на хвилину не змикати очей. — Ще не встиг заховати свої пять фунтів золота, і воно лежало в шухлядці стола, що приходилася йому як раз у головах. Проте, хоч як він змагався, а таки заснув з душею пригніченою тягарем свого золота. Не заснув би він оце несподівано такий знервований, не прийшов би до нього демон сомнамбулізма, не пішов би другого дня Джім Кардеджі промивати золото.

Вогонь у печі марно змагався з темрявою і, нарешті, зовсім погас. Тимчасом крізь мохом шпакльовані щілини пробивався мороз і вихолодив хатину. На дворі собаки вже позатихали і поскручувалися клубком на снігу, мріяли про песій рай, чудові краї, де вдосталь лососини, і де нема ні погоничів собачих, ні господарів. Матрос спав, як убитий, а Кентові ввижались примари, і він перекидався з боку на бік. Так, опівночі, він раптом поскидав з себе ковдри і встав з ліжка. Характерно, що Джекоб Кент, не запаливши світла, проробив усе, що було потрібно, в чорній темряві. Заплющивши очі, може тому, що була темрява, а може тому, що боявся побачити страшний рубець на щоці свого гостя, він відсунув шухлядку, де були набої, набив добре рушницю, не розсипавши пороху ані трохи, щільно притовк набої затичкою, потім поклав усе на своє місце і знову ліг спати.

Тільки світанок залізно-сірими пальцями торкнувся пергаментної шибки, Джекоб Кент прокинувся. Спершись на лікоть, відкрив скриньку, де були набої й поглянув туди. Те, що він побачив, чи те, чого він уже зовсім не бачив, справило на нього особливе враження, як-що прийняти на увагу його нервовий темперамент. Він поглянув на людину, що спала на долівці і,

зачинивши скриньку, звалився навзнак. Його обличчя було на диво спокійне. У нього не здригнувся жоден мускул. Ні найменшого хвилювання. Він довго лежав, про щось міркуючи, і коли підвівся з ліжка, то зовсім був спокійний. Рухався без гомону й не хапаючись.

Як раз над головою Кардеджі був забитий у сволок дерев'яний кілок. Джекоб Кент стиха зачепив за нього товстий мотуз; обидва кінці висіли до-долу. Одним кінцем обв'язався сам, а з другого зробив петлю. Потім звів курка на рушниці й поклав її напохваті коло себе. Напруживши волю, поглянув на рубець і раптом накинув сонному гостеві петлю на шию. Тоді натяг мотуза, налігши всім тягарем свого тіла; а далі, схопивши рушницю, почав цілитись.

Джек Кердеджі прокинувся й оторопів від жаху, дивлячись, як непритомний, на подвійне дуло рушниці.

— Де воно? — запитав Кент, попустивши трошки мотуза.

— Ах ти ж проклятий!..

Кент трохи попустив мотузка, щоб той міг віддихнути.

— Чорт... прокл...

— Де воно? — повторив Кент.

— Що? — запитав Кардеджі, ледве промовляючи.

— Золотий пісок.

— Який золотий пісок? — спитав спанталичений матрос.

— Ніби не знаєте, який пісок, — мій.

— То я повинен знати, де ваш пісок. За кого ви мене маєте? Що я вам сейф, чи що? Яке мені до того діло!

— Може знаєте, а може й ні. Так чи сяк, а я душитиму, доки не скажете, де мій пісок.

Якщо ви рухнетесь з місця, то я застрілю вас.

— Ах, ти чортяка! — гукнув Кардеджі, коли мотуз тісніше зашморгнув його шию.

Кент знову трошки попустив, а матрос повертаючи то туди, то сюди голову, якось швидко встиг пересунути петлю аж до самого підборіддя.

— Ну, кажи! — гукнув Кент, чекаючи, щоб той признався.

Але Кардеджі тільки всміхнувся.

— Вішай, вішай, проклятий, старий шинкарю!

Але швидко, як цього й сподівався матрос, трагедія перейшла у фарс. Кент був значно легчий за Кардеджі: він аж підскакував, щоб підняти ворога на мотузі, але ніяк не міг. Скільки не пнявся, а ноги Джекові все ж таки впирались об долівку, підтримуючи тягар його тіла. До того й підборіддя його спиралось на петлю, і він не дав Кентові здушити собі горло.

Кент бачив, що не сила відразу повісити його, а тому рішив поволі задушити, або вимусити признання, де він задів його скарб. Але той, з Рубцем на Щоці, не хтів віддатися смерті. Минуло п'ять, десять, п'ятнацять хвилин, і знесилений Кент у розпачі мусів спустити свою жертву на долівку.

— Ну, — промовив, витираючи піт з чола: — не хочеш висіти, то я тебе застрелю. Бувають же люди, що їх і мотуз не бере.

— Так ви зовсім спаскудите долівку вашої хатини, — промовив Кардеджі, гадаючи виграти як найбільше часу. Ось, що я вам скажу. Ми разом з вами щось поміркуємо. У вас, здається, зник пісок. Ви кажете, що я знаю, де він, а я

заперечую; кажу, що не знаю. Так от давайте надумаємо, куди б нам скермувати...

— А чорт би тебе взяв! — перебив Кент злісно, переймаючи його вимову. — Я вже сам скермую, куди треба. А ти сиди собі і не ворухнись, а то зараз же до Мойсея на той світ виряджу.

— Ради матери моєї...

— Хай її бог милує, якщо вона любить вас.

— А що ти там робиш? — матрос якось зарухався, а той уже й рушницю до лоба приклав.— Тихо мені! А то як рухнешся, то тут тобі каюк!

Важко було Кентові вправитися з матросом, він ні на мить не відривав рук від рушниці. Але колись він був ткачем, і тому швидко сплутав матросові руки й ноги. Потім виволік його з хатини й поклав під стіною, з боку річки, щоб звідти міг придивлятися за ходом сонця.

— Можете собі думати до дванацяти годин, а там...

— Ну, що?

— Тоді я вас відряжу на той світ до чорта в пекло. Хіба, що признаєтесь; тоді вас помилую, аж доки прибуде кінна поліція.

— Що ж це таке справді? Я ж не винен, чистий, як ягня, а ви збожеволіли, чи що, що намагаєтесь мене забити. Ах, ти старий проклятущий розбійнику. Ти...

Джім знову засипав Кента лайкою й прокляттям, що аж перевершив самого себе. Джекоб Кент виніс стільця й сів, щоб зручніше було слухати. Вичерпавши всі комбінації, весь свій словник, матрос заспокоївся й глибоко замислився; очі його невідступно приглядалися до сонця, що, на його думку, пересувалося дуже швидко, аж до непристойности.

Собаки його, здивовані, що їх так довго не

запрягають, товпилися біля його. Його безпорадність засмучувала їх. Вони розуміли, що не все гаразд, але не знали, що саме; стовпившися навколо його, жалібно заводили.

— Геть! Геть, Сиваш! — гукав він, ногою копаючи псів, щоб нагнати. Він навіть не помітив, що сам ледве тримається на краю згір'я. Нагнавши псів, почав міркувати, звідки могло б узятися це згір'я, якого він не бачив, а тільки почував під ногою, і швидко прийшов до правильного висновку. Він міркував собі, що кожна людина з природи своєї лінива. Вона ніколи не зробить більше, ніж потрібно. Як будувати хатину, то дах треба насипати землею. Звідси логічний висновок, що будівничий не буде носити землю здалека, а братиме її як найближче до будівлі. Тим то він і рішив, що лежить на краю ями звідкіля брали землю на дах Кентової хати. Це—гадав він, — можна використати, якщо вміло взятися до справи. Тоді почав вовтузитися з ремінцями, що ними було його звязано. Руки його, скручені на спині, торкалися мокрого снігу і сами змокріли. Він знав, що мокрий ремінь добре розтягається, і він поволі почав розтягати.

Пильно й жадібно поглядав на санний шлях, і коли на далекому білому тлі крижаної маси, в напрямку Шісдесятої Милі, з'явилась якась плямка, він неспокійно поглянув на сонце. Воно вже майже дійшло зеніта. Раз-у-раз погляд його звертався до чорної плямки, яка то вигулькне на льодову гору, то майне в долину. Та він не зважувався довго стежити за нею, боячись, щоб не запідозрив чого ворог. Кардеджі дуже злякався, коли Джекоб став пильно роздивлятися на дорогу. Але сані пішли иншою дорогою, сховавшися за крижані гори, а тому не де-який час зникли з очей. Небезпека минула.

— Я ще побачу, як тебе вішатимуть! — страхав Кардеджі, намагаючись відтягнути увагу Кентову. — Горітимеш у пеклі.

— Ось, воно що! — гукнув він, промовчавши з хвилинку. — Хіба ж ви вірите в примари? — Кент раптом здригнувся, а матрос зрозумів, що як — раз на слід потрапив, і давай далі натискати. — Примара має право з'являтися тій людині, що не виконує обіцянок. Ось, приміром, ви маєте право зігнати мене з світа до восьми шклянок, то б то, до дванацятої години, чи ж не правда? Якщо ви не дочекаєтесь того часу, то неодмінно з'являтимуся вам. Чуєте? Стрільніть, попробуйте, хоч на хвилинку раніш, то тоді матиметесь від мене. Кент непевно й боязко поглядав на гостя, але не мав охоти розводити балачок.

— Який у вас хронометр? Який тут градус довжини? Звідкіля ви знатимете, що як раз дванадцять? — Кардеджі намагався хоч на кілька хвилин загаяти свого ката. — Чи ви рахуєте час по-місцевому, чи за Гудзонівською Кампанією? Якщо ви мене зачепите до першого удару годинника, о, тоді я переслідуватиму вас! Попереджаю. А коли годинник у вас неправдивий, то звідкіля ж ви довідаєтесь, що дванадцять? Скажіть мені, звідкіля дізнаєтесь.

— Не турбуйтесь, я вас завчасу відряжу, — відповів Кент: — Я маю сонячного годинника.

— Та ж це зовсім не годиться. Стрілка може відхилитись аж на 32 градуси.

— Не турбуйтесь, я добре вивірив.

— Як же це так? Хіба компасом?

— Ні. Я звіряю його за північною зорею.

— І це правда?

— Правда.

Матрос застогнав і крадькома глянув на до-

рогу. За яку-небудь милю санки спускалися з гори, собаки легко й швидко гналися доброю дорогою.

— А чи багато ще залишилося від тіни до риси?

Кент підійшов до примітивного годинника й почав його розглядати. — Ще зо три цалі, — промовив він, уважно дослідивши.

— От що: перед тим, як стріляти, гукніть: — Вісім шклянок! — Кент погодився, і вони знову замовкли. Реміння на Кардеджових руках поволі розтягалось, і він його почав скидати з рук.

— Ну, де тінь?

— Ще один цаль до риски залишився.

Матрос злегка ворухався, пробуючи, чи зможе він вчасно перевернутись, і визволив одну руку з ремінця.

— Ну, а тепер? — запитав він.

— Пів-цаля.

Тут Кент почув скрип саней, що їхали мокрим снігом. Погонич лежав на санках, а собаки швидко бігли прямо до хатини. Кент перекрутився і приставив рушницю до плеча.

— Та ще ж немає вісім шклянок, — дорікав йому Кардеджі, — я буду до вас з'являтися, обіцяюсь!

Джекоб Кент завагався. Він стояв біля сонячного годинника, за яких-небудь кроків десять від своєї жертви. Людина на санках, мабуть, зрозуміла, що творилось щось надзвичайне, бо видно, що вона вже стала навколюшки, немилосердно підганяючи собак. Тінь доторкнулася риски. Кент націлився.

— Готуйтесь! — урочисто промовив він. Вісім шкл...

Але Кардеджі миттю скотився у яму. Кент,

не стреливши, побіг на край тої ями. Бах! Рушниця стрільнула просто у вічі матросові, коли він саме підвівся на ноги, але з цівки дим не пішов. Вогневий струмок вирвався з другого кінця рушниці і влучив у самого Кента. Джекоб плюхнув на землю. Собаки вискочили на берег і перетягли санки через його тіло. Погонич зіскочив. Джім Кардеджі визволивши руки, саме вилізав з ями.

— Джіме!—чужинець пізнав його. — Що сталося?

— Що сталося? Та нічого особливого. Це я так собі погрався ради здоровля... Що сталося, питаєш? Дурню ти такий! Ти он поможи мені реміння скинути, а то я задам тобі джосу!

— Ф-фу! — одвів духа Джім, поки приятель йому обрізав реміння. — Що трапилось? У чім справа? Я сам хотів би знати? Поясніть мені, будь ласка. Га? — Вони перевернули Кента. Той лежав мертвий. Старовинна, шомполова рушниця лежала біля нього. Держака відірвало від заліза. Коло запальника, на правій цівці, була дірка з розірваними краями. Матрос з цікавістю почав розглядати рушницю. З дірки посипався блискучий, жовтий струмок золотого піску. Джім Кардеджі аж тепер зрозумів усе.

— Щоб я з місця не зійшов! — гукнув він. — Аж тепер все ясно стало. Аж ось куди зникло те прокляте золото. Чорти б мене взяли і тебе заразом, коли оце зараз не будемо промивати. А ну, Чарлі, біжи скоріше за мискою!

ЦЕНТРАЛЬНА
НАУКОВО-УЧБОВА
БІБЛІОТЕКА.

НЕРОЗКАЯНИИ ЯН.

Ні один закон, ні людський, ані божеський, не сягає за 53° північної широти.

Ян качався на долівці, дряпаючись і копаючись. Він боровся тепер руками й ногами, боровся люто, мовчазно. Двоє з трьох, що повисли на ньому, гукали, даючи один одному вказівки, і намагалися скрутити невгамовного волосатого чорта. Третій страшенно заводив: палець його був у Янових зубах.

— Кинь, Яне, змагатися й заспокойся! — задихавшись, промовив Червоний Біль, схопивши Яна міцно за шию.

— Чому ти не хочеш по-людському піддатися, щоб ми тебе повісили?

Але Ян не випускав пальця з рота, качаючись по шатряній долівці та перевертаючи горшки й каструлі.

— Ви не джентльмен, сер, — докоряв йому містер Тейлор, тіло йому рухалося, слідом за пальцем, якого він намагався як-небудь вирвати з Янового рота.

Ви вбили містера Ґордона, найхоробрішого і найчеснішого із джентльменів, що їздили непротоптаними шляхами на собаках. Ви безчесний вбивця, сер.

— З вас кепський товариш, — перебив його Червоний Біль. — Будь ви чесна людина, то віддали-б себе повісити без усякого скандалу.

Яне, будьте-ж молодцем, не завдавайте нам клопоту. Ми швидко все зробимо; повісимо, що ви й не стямитесь.

— Та чого це з ним морочитися так довго! — гукнув матрос Лавсон: — всуньте його голову в каструлю й роздушіть.

— Але-ж мій палець, сер! — запротестував містер Тейлор.

— Та йдіть ви з своїм пальцем! Завжди він заважає вам.

— Не можу, містере Лавсон! Зрозумійте-ж, що він застряг у горлі, й отой собака вже майже до половини його відкусив.

— Бережіться! — попередив Лавсон. Ян раптом зворухнувся, й знову почався бойовий квартет. Всі попадали на купи ковдр і хутрів, з-під яких визирав труп людини, забитої пострілом у шию. Труп увесь зійшов кров'ю. І все це було наслідок отого божевілля, що опанувало Яна, божевілля, що находить на людину, яка довго копалася в землі, перебувавши у стані первісної наготи, і ось раптом перед її очима повстають родючі долини рідного краю, і чує вона запах сіна, трави, квіток та щойно зораної землі.

Ян попрацював протягом п'яти холодних років. — Стюарт-ріка, Сорокова Миля, Серкль-Сіті, Коюкук, Коцебу, — всі вони були ареною його важкої й щирої праці, А тепер урожай зібрано в Номі, — не в тому Номі з золотими берегами й рубиновими пісками, але в Номі 1897 року, ще до заселення м. Анвіль-Сіті та до організації района Ельдорадо.

Джон Гордон був справжній янкі і, здавалось би, повинен був знати, як поводитись. Але він необережно гостро висловився в той саме мент, коли налиті кров'ю очі Янові спалахну-

ли, а зуби заскриготіли. Ось через що в шатрі було чути запах селітри, і один із них лежав мертвим, а другий, немов той щур, загнаний у куток, змагався й не давався, щоб повісили його по-мирному, як радили товариші.

— Дозвольте мені вам сказати, містере Лавсон, — заявив містер Тейлор, — якби так, щоб попереду розважити як-небудь зуби цій гадині, а потім уже далі боротися. А то ні те, ні се: і не відкусює, і не пускає. То-ж то гадюча мудрість, сер, просто таки гадюча.

— Пустіть мене, я його сокирою прогараздю! — галасував матрос. — Дайте мені сокиру!

Він узяв сокиру й гострим кінцем почав розважувати зуби. Ян не давався, дихав носом, сопів як дельфін.

— Стійте! Тепер пішло.

— Щиро дякую вам, сер. Оце-ж полегчання велике. Містер Тейлор намагався схопити руками Янові ноги, що ними той відбивався.

Але Ян боровся завзято і люто, як берсеркер [1]); скривавлений, з піною коло рота й прокляттям на вустах. Його п'ять морозних років нагло розтанули в цьому запалі, створивши справжнє пекло. Він змагався, що було сили, обливався потом, засапався; кидався туди й сюди, немов багатоноге чудище циклопічних часів, що вийшло з глибин земних. Каганчик перекинувся й загас, залитий власним жиром. На дворі смеркало. Бліде світло ледве пробивалося крізь щілини брудного шатра.

— Прошу вас, Яне, опам'ятайтесь! — благав Червоний Біль. Ми-ж вам нічого злого не заподіємо. Вбивати вже не будемо, а тільки по-

---

[1]) Дикий вояка поганських часів. Завзятий, лютий скандинавець.

вісимо, от і все. А ви чогось дарма скандалите, буяните, — прямо щось неможливе робите. Згадайте, ми-ж разом з вами мандрували, і раптом отаке відношення. Не сподівався я від вас цього, Яне.

— Біда, що ми його не міцно тримаємо. А ну, Тейлоре, хапайте його за ноги та звалітьcя на нього й добре тримайте.

— Добре, містер Лавсоне. Натисніть же й ви зверху, як тільки я гукну.

Кентукієць навпомацки рухався в темряві.

— Ось тепер можна, сер; оце влучна хвилина прийшла.

Раптом, немов великою хвилею підняло купу, з чверть тонни, людського м'яса, і все звалилось на бокову стіну шатра. Кілки, не витримавши тиску, повилітали, мотузки луснули, і шатро запалося, накривши усіх своїм брудним полотнищем.

— Ви тільки сами собі шкодите! — промовляв далі Червоний Біль, міцно стискаючи двома великими пальцями волохату шию Янові, що лежав під ним.

— Ви нам таки багато наробили шкоди: мабуть, коли повішаємо вас, то ще з півдня доведеться попрацювати, щоб усе впорядкувати.

— Я буду вам щиро вдячний, якщо ви мене відпустите, — промовив містер Тейлор.

Червоний Біль, промуркотівши щось, випустив Тейлора, і в ту-ж мить обидва відлетіли в бік. Ян, втрутивши матроса, пустився сам навтікача.

— Ах ви ліниві роззявляки, чорти-б вас побрали! Бек! Брайт! Ату, ату, його! — і Лавсон побіг слідом за Яном. Бек з Брайтом та рештою собак кинулися наздогін за вбивцем і швидко його догнали.

Власне кажучи, все це було безглуздим. Янові зовсім непотрібно було втікати, та й переслідувати його теж зайва була річ.

З одного боку простягалась безмежна снігова пустеля, а з другого — замерзле море. Отже, зрозуміло, що він не міг далеко втекти, не маючи ні запасу їжі, ні притулку. Їм треба було трошки зачекати, і він би сам повернувся до них; це неминуче повинно було статися, коли-б притиснув його голод і мороз. Але цим людям навіть і на думку не прийшло таке. По їхніх серцях протікав струмок якогось божевілля. Він пролив кров, а тому і всіх їх теж посіла гаряча жадоба крови. — Мне отмщение, и аз воздам, — сказав господь. Але він сказав це в теплій країні, де гаряче сонце вгамовує енергію. На півночі люди впевнилися, що молитва недійсна, якщо не попрацюєш м'язами. Вони звикли сами за себе турбуватися. Вони всі чули, що бог усюди. Але-ж на цілих півроку він обгортає тінню країну, а тому вони не могли його знайти. Вони навпомацки ходили в темряві, і дивуватись нічого, коли, на їхню думку, Десять заповідів уже віджили свій час.

Ян біг наосліп, бо згучало йому в ушах одне тільки слово жити. Так, жити, існувати. Бек стрибнув, але в бік. Ян, з лютістю замахнувшися на Бека, спіткнувся. Тоді Брайт схопив його зубами за полу, і той плюхнув у сніг. Жити! Існувати! Дика боротьба тривала далі. Ян був центром, що навколо його змішались у купу собаки й люди. Лівою рукою він схопив за гриву вовкодава, а правицею обхопив Лавсона за шию. Кожний собачий рух ще більше допомагав душити нещасного матроса. Права Янова рука заплуталася в кудлато-

му Білліному волоссі; під цею купою, ледве живий, лежав містер Тейлор.

То був завзятий і лютий бій, бо сила Янового божевілля була величезна. Але раптом, невідомо, з якої причини, Ян, випустивши всіх своїх ворогів, перекотився на спину. Вороги відступилися; це їх збило з панталику й страшенно здивувало.

Ян злісно всміхнувся.

— Товариші!—промовив він, усміхаючись. — Ви просили мене бути порядною людиною. Ось я й зробився порядним, таким, як ви хотіли. Ну, що-ж це ви робитимете зі мною?

— Ось так чудово, Яне! Заспокойтесь! — промовив Червоний Біль. Я знав, що ви скоро опам'ятаєтесь. Заспокойтесь тепер, а ми все зробимо швидко й ретельно.

— А що таке? Що це ви робитимете?

— Як, що таке? А повісимо вас. Ви ще дякуйте господеві, що знайшлась людина, яка знає своє діло. Я це не раз робив там, у Сп.-Штатах, і тут справлюся з цим.

— Що?.. повісити? Кого? Мене?

— Так.

— Ха, ха, ха. Ви-ж тільки зрозумійте, які дурниці говорить ця людина. Дай-но мені, Біле, руку, я встану, щоб мене повісили. Він ледве зіп'явся на ноги й поглянув навколо себе.

— Herr Gott! Вислухай тільки den чоловіка! Хоче мене повісити. Хо, хо, хо! Не думаю, щоб це йому вдалось.

— А я думаю, що вдасться. Бач який шваб, — насміхаючись, промовив Лавсон; відрізав ремінь від саней і старанно скрутив його. — Сьогодні засідатиме Лінчів суд.

— Зачекайте трохи. — Ян відвернувся від петлі. — Я маю про щось вас розпитати і де-

що важливе вам запропонувати. — Гей, Кентуки, чи знаєте ви що-небудь про Лінчів шуд?

— Так, сер. Це установа вільних людей і джентльменів, установа старовинна, користується великою пошаною й досі. Підкуп може бути звичайним явищем усюди, але Лінчів суд завжди судить правдиво й без затримки, та й видатків не потребує. Так, правду кажу вам, сер, що без видатків.

— Закон можна купити й продати, але в цій культурній країні правда вільна, як повітря, яке вдихаємо, міцна як той спирт, що його п'ємо, і швидка як...

— Та годі-ж бо вам базікати, — перебив Лавсон цю чудову промову. — Краще довідаймось, чого цей халамидник хоче.

— Так ось що, Кентуки, — промовив Ян. — Скажіть мені, чи Лінчів шуд вішає людину за вбивство другої людини?

— Так, сер, якщо є певні докази. Ну, а в цій справі доказів чимало: тут можна повісити з дванацять молодців, — додав Червоний Біль. — Ось, що Яне.

— Не ваше діло, Білю! З вами я поговорю згодом. Тепер, Кентуки, скажіть мені таку річ: — А якщо Лінчів шуд не повішає тієї людини, то що-ж тоді?

— Якщо суд Лінчів не повісить людини, то вона вільна, і руки її очищені від крови. Ну, а далі, сер, наша велика конституція ухвалила таке: жодної людини не можна двічі притягати до кари за те-ж саме злочинство, ні ділом, ані словами.

— Значить, таку людину не можна розстріляти чи вдарити її довбнею по голофі, або зробити з нею щось подібне?

— Ні, сер, не можна.

— Gut! — Чуєте ви, дурні, що каже Кентук, ваш товариш. Тепер я говорю з Білем. Ви, Білю, казали, що добре знаєте своє діло. Чи-ж так? Що ви на це відповісте?

— Закладіть-но ви, Яне, спокійно голову, тоді ви сами милуватиметесь моєю роботою. Я знавець свого діла.

— У вас, Білю, розумна голофа, і ви де-що, видимо, знаєте. Ви знаєте, напр., що коли до двох додати один, то буде три. — Чи-ж не так?

Біль кивнув головою.

— Ви-ж розумієте, здається, що коли у вас дві речі, то не скажете, що то три. Тепер слідкуйте за мною уважно, а я вам поясню. Щоб повісити людину, потрібно на це три речі: поперше ви повинні мати людину. Гаразд. Скажемо, я й є та сама людина. По-друге ви повинні мати мотуза. Він є у Лафсона. Гаразд. — І, нарешті, по-третє, ви повинні мати, до чого прив'язати того мотуза. Погляньте навкруги себе і знайдіть оцю третю річ, до чого можна було-б прив'язати мотуза. Га? Що ви скажете?

Всі мимоволі озирнулись: навкруги їх простягалась безмежна снігова пустеля. Краєвид був одноманітний, без контрастів і сміливих контурів, похмурий, мовчазний, монотонний: льодом скуте море, спадистий схил берега, тло низьких горбів, — і на все це накинуто снігового — без міри без краю — плаща.

— Ні деревця, ні скель, ні хатини, ані телеграфних стовпів — нічогісінько, — промуркотів Червоний Біль. — Нема нічого порядного, щоб можна було підтягти на відповідну височінь п'ятифутову людину. Я відмовляюсь. — Він сумно кинув погляд на ту частину Янового тіла, що сполучала голову з плечами.

— Киньмо це! — повторив він, звертаючись

до Лавсона. Киньте мотуза. Бог не дав цій країні ні життя, ані законів, — це безсумнівний факт.

Ян, тріумфуючи, посміхався:

— Гадаю, що тепер можна піти в шатро і покурити трохи.

— Здається, сину мій Білю, що правда наче-б то на вашому боці, — промовив Лавсон. —Але-ж ви дурень; розумієте? І це факт безперечний. Ви-б попросили моряка, то він би вас дечого навчив. Чи бачили ви коли-небудь ножиці? Так вилупіть баньки і дивіться добре!

Матрос працював швидко: витяг пару весел із підстілки, на тому місці, де лежав човен з минулої осени. Потім зв'язав їх до купи майже під прямим кутом. Далі ногою пробив дві ями в снігу, аж до самого піску, і застромив туди кінці весел. До того місця, де були звязані весла, він прив'язав два мотузи. Один кінець мотуза він прив'язав до льодової брили, а другий дав Білеві:

— Отак, друже, тримайте міцно, тягніть до себе.

Ян з жахом дивився на шибеницю, що виростала перед його очима.

— Ні! Ні! — гукнув він, відступаючись і підносячи кулаки. — Це кепська справа. Я не хочу, щоб мене вішали. Виступайте проти мене, дурні ви такі. Я вас прочухраю всіх по черзі! Я вам, бісові сини, покажу, як вішати мене! Краще умру, а вам не дамся.

— Матрос звелів своїм товаришам кинутись на Яна. Сталася люта сутичка. Ян знову збожеволів. Всі вони несамовито качались, знявши снігову порошу навколо. Ця люта боротьба немов написала трагедію людської пристрасти на білому природою посланому покрові. Иноді

з-під купи тіл людських виглядала то рука, то нога Янова, і тоді Лавсон негайно схоплював їх і міцно в'язав мотузками. Ян драпався, лаявся, стогнав, але, нарешті, його таки перемогли, поперев'язувавши його раз коло разу мотузками. Потім його потягли на те місце, де лежали на снігу невблагані ножиці. Біль пристосував петлю так, щоб гудз як раз прийшовся під ліве вішалникове вухо.

Містер Тейлор та Лавсон підійшли до шибениці й схопили за мотузки, чекаючи на сигнал. Біль, не кваплючись, милувався своєю роботою, оцінюючи її, мов справжній мистець.

— Herr Gott! Дивіться! — почувся раптом жахливий Янів голос; усі зупинились.

Шатро, що звалилося було на землю, піднялося тепер у повітря, і в присмерку здавалось, що якийсь привид махає руками з-під нього. Шатро наближалося до них, хитаючись, неначе п'яний. Через хвилину з-під шатра виліз Джон Ґордон.

— Якого ви біса! — Але голос йому раптом урвався, коли він побачив перед собою оту гидку картину.

— Стійте, я не вмер! — гукнув він, підходячи до них з гнівним обличчям.

— Дозвольте мені, Містере Гордоне, вас привітати, що ви врятувались від смерти, — промовив містер Тейлор. — Це просто якась випадковість, що вас не спіткала смерть.

— А ну вас до бісового батька з вашими привітаннями! Я міг там здохнути і згнити, а ви навіть і вухом не повели, щоб мені допомогти. Ой ви...—І тут Ґордон почав страшенно лаятись, виригаючи цілий водоспад англійських фраз, коротеньких, крутих, переважно збудованих із додаткових речень та прикметників.

— Він тільки намітив мене, — далі провадив. Гордон, скінчивши лайку і цим відвівши свою душу.

— Чи намічали ви, Тейлоре, коли-небудь скотину?

— Так, сер, не раз я робив це в себе у божій країні.

— Ото-то-ж. Те ж саме сталося й зі мною. Куля подрапала мені трошки потилицю. Вона мене таки добре приголомшила, я аж без пам'яти лежав, але глибоко не поранила. — Ґордон обернувся до Яна.

— Вставайте, Яне. — Тепер же я вас добре відчухраю, хіба-що попросите вибачення в мене. А ви, хлопці, відійдіть у бік.

— Я на це не погоджуюсь! Не хочу я просити вибачення, ви тільки мене звільніть, тоді побачите! — відповів нерозкаяний Ян. Біс, що сидів у його душі, ще не був переможений.

— Спочатку я відчухраю вас, Ґордоне, а потім усіх вас по-одинці, ви, бісові сини!

СНАГА ЖІНОЧА

Поли шатряні відгорнулися, і в середину заглянула зашершеніла з настирливим поглядом голова вовча.

— Гей! Чук! Сиваш! Чук, ти чортів сину! —звідусіль залунали голоси із шатра. Бетліс з усього розмаху вдарив собаку бляшаною мисчиною, і він миттю зник. Луї Савой знову закрив поли, поклавши на нижній кінець сковороду, щоб не розвівались, і почав гріти руки. На дворі був страшенний холод. Дві доби тому як тріснув спиртовий термометр: було 68° холоду, а що далі, то більше холоднішало. Важко було вгадати, коли саме пересядеться цей страшенний скипень.

В такий час безглуздо було-б відлучатися кудись далеко від теплого куточка чи збільшувати кількість холодного повітря, що ним доводиться дихати. Люди иноді так роблять і застужують собі легені. Це викликає сухий, уривчастий кашель; особливо гіршає від духу пряженого сала. Потім настає весна або літо, випалюють де-небудь у мерзлій землі яму й кидають туди труп людини; накривають мерзлим мохом і там залишають; можна бути певним, що людина не згниє аж до Страшного суду. Для маловірних, що скептично дивляться на воскресіння плоти, Клондайк — це найкраща країна, щоб умирати. Проте, коли добре там умирати, це не значить, що добре й жити.

На дворі було занадто холодно, але-ж не тепло було й у шатрі. Найкращий захисток це грубка, тому і люди до неї тулились. Пів-долівки застелено було сосновим гіллям; зверху лежали спальні хутра, а під усім цим був зимовий сніг. Решту долівки щільно втоптано мокасинами; там лежали горшки, каструлі та инше приладдя полярного табору.

Грубка розжарилась, аж стала червона. Проте крижані брили, що недалечко лежали на купі, були зовсім сухесенькі, неначе й вогню тут не було. Зовнішнє повітря тиснуло тепло до гори.

Вгорі над грубкою, де димар проходив крізь дах, було невеличке кільце сухого полотна; далі друге, ширше за перше. Воно було мокре і від вогню аж парувало. Ще далі йшло зовсім вогке коло; решта шатра, боки й верх, запорошені були сухою, білою, кристалічною паморозззю.

— Ой, ой, ой! — стогнав молодий парубок, що спав під хутрами; бородою оброслий, був він блідий, втомлений, уві сні навіть мучився. Його тіло аж підскакувало під ковдрою, тряслось у корчах, наче попечене кропивою.

— Качайте його! -- наказав Бетліс. — У нього корчі.

Тоді з шестеро безжалісних товаришів почали його розкачувати, підкидати, бити й штовхати.

— Чорти б забрали оту прокляту дорогу, —пробулькотів він, скинувши з себе ковдри й сівши на ліжку. — Помандрував я вже чимало по всій країні, працював коло всього протягом трьох сезонів; все робив і загартовував себе всілякими способами; і ось, мандруючи, мандруючи, нарешті, добився до цієї богом забутої

країни і став ніжним атеняном, позбавленим будь-якої мужности.

Він згорбившись, присунувся до вогню і став крутити цигарку.—О, я ні на що не скаржусь, охоче проковтну свої ліки, охоче, але ж мені соромно самого себе. Я переміг оцих паршивеньких тридцять миль і так зморився, наче мене хто побив,—знемігся, як той червономордий дегенерат, що за-ради прогулки пройшов миль із п'ять до сільскої застави.

— Ф — фу! Мене аж нудить. Чи нема в кого сірничків?

— Не хвилюйтесь, юначе,— промовив патріярхальним тоном Бетліс, подавши йому з вогню головешку. — Ви трошки засумували з-за треніровки. Безглузде страждання. Хіба-ж я не пам'ятаю, як мені вперше доводилось бути в дорозі. Увесь задеревенів. Бували такі часи, що хвилин з десять треба було промивати рот від льоду й підводитись на ноги,—так усе боліло, усе ламало, а суглоби аж тріщали й підскакували, людину могли-би вбити. Корчі? Та ж мене так брало корчем, що з самого полудня морочилися зі мною, поки, бувало, випростають. Ви-ж переносите значно легче, аніж хто-небудь инший. Через рік ви зовсім переможете нас старців. Ви щасливі, що в організмі вашому немає того жирового шару, що багатьох дочасно відрядив на лоно Авраамове.

— Ви кажете, жирового шару!

— Так, ото ж я й кажу про жир. Нема гірше, як гладкому бути в дорозі. Гладка людина в мандрівці швидше підупадає на сили.

— Оце диво, а я й ніколи не чув про це.

— Ніколи не чули про це? Ну, то й знайте, що це правдивий, всім відомий факт, з яким нічого не вдієш. Більша вага людського

тіла потрібна для короткого і великого напруження; але там, де потрібно довчасне напруження, гладка людина нічого не варта. Витривалости нема там, де є огрядність. От візьміть маленьких, жилавих людей: коли потрібно, вчепиться зубами й повисне, як та голодна собака, що за кістку вхопилась. Куди в біса оті гладуни! вони тут зовсім непридатні.

— Це правда, — перебив Луї Савой. — Я знав одну людину: справжній буйвол. З ним до річки Сульфур-Крік біг худенький чоловік, на ім'я Лон-Мак-Фейн. Ви, мабуть, знаєте Лон-Мак Фейна, отого маленького ірландця, з рудим волоссям і постійною усмішкою. І ось вони йшли, та й шли; йшли день-у-день, ніч-у-ніч. Гладун зовсім зморився, частенько лягав на сніг. Маленький чоловічок сердився й кричав на нього, як на малу дитину; він штовхав гладуна, підганяв його, і ледве, ледве прибрели вони до моєї хатини. Три дні лежав під моїми ковдрами отой гладун, навіть не вилазив. Та й гладкий же був! Ще зроду не бачив такої огрядної Скво. Жиру-ж у нього був дійсно, як кажете ви, цілий шар.

— То, мабуть, був Аксель Ґундерсон, промовив Принс, — той велетенський скандинавець, що трагічні пригоди потьмарили його смерть. Це справило велике враження на інженера копалень. Він, Ґундерсон, лежить десь там... — при цьому він махнув рукою в невизначеному напрямку на таємничий схід.

— Так, це теж була найтовстіша людина з тих, що родом з Солоної Води, — додав Бетліс, — але він виняток із загального правила, бо міг зацькувати оленя. А пригадайте його жінку, Унгу. Вона важила всього 110 фунтів, але ж там було саме м'ясо, і ні крихітки жиру.

Своєю витривалістю не поступалася перед ним і навіть перевищувала. Не було того в світі, ні на землі, ні під землею, чого-б вона не змогла зробити, — все вона здобуде для нього.

— Ну, що-ж, вона певне його любила?... — промовив інженір.

— Та ні, не то, вона....

— Послухайте, братва, — перебив Сітка Чарлі, що сидів на скриньці з харчами. — Ось ви все розмовляєте про жир, про гладких людей, про витривалість жінок та їхню любов, — чудово ви про все розмовляєте. Але ось у мене у згадках те, що сталося в країні, коли вона була ще молода, а оселі людські так далеко одна від одної, як зорі на небі. Мені тоді довелось якось мати справу з одним велетенським, гладким чоловіком та ще з однією жінкою. Жіночка була маленька, але серце її було більше від «волового» серця того велетня; до того ж і витривала вона була. Ми мандрували важким, непрохідним шляхом аж до Солоної Води. Холод був лютий, сніг глибокий, голод великий. Але жіноча любов була могутніша над усе. Більше словами скажеш.

Він змовк і почав сокирою рубати лід. Кусочки льоду він кидав у посуд, що стояв на печі; там розтавала вода для пиття.

Всі поприсувалися ближче до вогню, а той, що на корчі страждав, підшукував найзручніше місце для свого здеревенілого тіла.

— Повинен вам сказати, братва, — оповідав далі Сітка Чарлі, — що моя кров — це кров червона, сивашська, але серце моє — біле. До першого спричинився гріх моїх батьків, а до другого — доброчинність моїх друзів. Коли я ще хлопчиком був, передо мною відкрилась велика істина. Я

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВО-УЧБОВА БІБЛІОТЕКА

взнав, що землю дано вам і подібним до вас, і що сиваші не можуть тягатися з вами.

Карібу й ведмеді вигибають, загине і сиваш. Ото ж я й прийшов до тепла й сів межи вами, біля вашого вогню, і став вашого табору. Багато де-чого бачив я на свойому віку, багато попоїздив великими шляхами й стрічався з людьми різних рас. Через те й дивлюся на речі, як ви; так само, як і ви, суджу про людей і міркую. Отож, гостро висловлюючись про когось із вас, я добре знаю, що цим вас не ображу. І коли похвалю кого-небудь із племени, батькового, то ніхто з вас не наважиться сказати, що Сітка Чарлі — сиваш, що в очах йому світиться брехня, а на язиці слова не шляхетні. Чи ж не так?

Всі, як один, погодилися з ним.

— Так ось у чім річ. Ця жінка була Пасук. Я її чесно купив у племени, що живе на узбережжі, а зветься це плем'я Чількут. Серце моє не лежало до цієї жінки, і я не звертав ніякої уваги на її зовнішність. До того-ж і соромлива була вона й боязька, як взагалі буває це з дівчатами, які вперше попадають в обійми чужинця, що його вони ніколи не знали й не відали. І так, як оце я вам сказав, в мойому серці не знайшлось місця для неї. Я задумав велику мандрівку, і мені тільки потрібно було, щоб хтось нагодував собак та помагав мені гребти, коли річкою доведеться плисти. Одна ковдра вкриє двох, тому я вибрав собі Пасук. Здається, я вам ще не казав, що був на урядовій посаді. Як ні, то запам'ятайте це. Отже взяли мене на військовий корабель. Трапив я туди з саньми, собаками й консервами; поїхала зі мною і Пасук. Ми прямували до зимової льодової межі Берингового моря, де нас і виса-

дили усіх: мене, Пасук і собак. Уряд дав мені грошей, бо я був його слугою; дали мені карти земель, що їх ще з роду не бачило людське око, а також різні листи. Листи ці були запечатані, захищені від непогоди. Я мав їх передати на китоловні кораблі в Льодовитому Океані, що застрягли між криг великої ріки Мекензі. Ну, й велика ж ця ріка Мекензі, але все-ж таки нема більшої від Юкона, матери всіх рік.

— Але це все дурниці, бо моє оповідання не стосується ні китоловних кораблів, ні зими серед крижаних гір, перезимованої там, на березі Мекензі. Згодом, на-весні, коли дні подовшали і сніг корою взявся, ми поїхали на південь, Пасук і я, в країну Юкона. Важко було нам мандрувати, але сонце полегчувало нам шлях. Як я вже сказав, країна та була пустельна. Ми мусіли плисти проти води, гребучи то веслами, то жердиною, нарешті дісталися Сорокової Милі.

— Приємно було знову бачити білі обличчя, тому ми окошились на березі. Зима була люта. Темрява й холод насувалися на нас, а з ними й голод. Аґент Компанії видав на кожного їдця по сорок фунтів муки і по двадцять фунтів сала. Бобів не було. Собаки заводили; люди всі страшенно зголодніли, обличчя їм поморщились. Дужі люди підупадали на сили, кволі вмирали. Чимало було серед них і цинготних.

— Одного разу, зібрались ми ввечері у коморі. Дивлячись на порожні полички, ще більше відчували ми порожнечу у шлунках. Розмовляли тихо, при світлі вогню, бо свічки ми відклали для тих, хто ще міг проживотіти до весни.

Обміркувавши наш стан, ми порішили, щоб один із нас поїхав до Солоної Води сповістити світ про наше горе. Тоді відразу всі звели очі на мене, бо мали мене за досвідченого мандрівника. Сімсот миль до Місії Гейнс, — промовив я, — і кожний цаль цього шляху треба пройти на лижвах. Дайте мені найкращих собак і добрих харчів, то я поїду туди. Пасук теж поїде зі мною.

Всі на це погодились. Але тут підвівся один із них, Довгий Джеф, янкі, широконосий, мускулястий. Почав хвалитися, що теж багато мандрував: вигодуваний на молоці буйволів, змалку вже їздив на лижвах. Він хтів іти зі мною: якщо я загину в дорозі, то він — мовляв — дасть знати у місію.

— Я був ще молодий, і не знав, що-то за люди ті янкі. Звідки ж було мені знати, що той гладун янкі — хвалько, і що янкі, які себе вславили великими вчинками, завжди тримали язик за зубами. Отож узявши найкращих собак і харчів, ми всі троє — Пасук, Довгий Джеф і я — подалися геть.

Я знаю, що багатьом із вас доводилось незайманим снігом утоптувати шлях; працювали ви й жердиною і звикли до крижаних гір. Тим то я й мало говоритиму про нашу працю, — скажу лише, що иноді доводилось проїздити по десять миль у день, а иноді й по тридцять, але здебільшого тільки по десять. Харчів було замало, і вже на початку подорожи ми обмежували собі пайку. Собаки так-сяк пленталися, і на Білій річці, замісць трьох саней, у нас залишилось тільки двоє. А проїхали ми всього лише двісті миль. Старалися використати все: дохлі собаки йшли на споживок живим.

Ні людського сліду, ні клубочка диму не

бачили ми аж до самого Пелі... Тут я думав розжитися харчами і залишити Довгого Джефа, що скиглив і був уже здорожений, натрудивши собі ноги. Однак, я тут розчарувався. Сам агент був ледве живий: у грудях йому хрипіло, очі блищали; а комора його була порожня. Він нам показав і порожню комору місіонера, і могилу його, камінням закидану, щоб не добулися собаки... В Пелі залишилася ще горстка індійців, та й то старих і малих між них уже не було; ясно, що мало хто доживе до весни. Отак ми з порожніми шлунками й важким серцем поїхали далі. Пів — тисячі миль снігової пустелі ще лежало на нашому шляху до Місії Гайнса, що на березі моря.

Це був час найглибшої темряви, і навіть опівдні сонце не могло підбитися вище лінії небосхилу. Але крижані гори меншали, дорога кращала. Я, що сили, підганяв собак, йшов від ранку до ночи. Я вже казав, що коло Сорокової Милі кожен цаль треба було протоптувати лижвами. А лижви страшенно намуляли нам ноги, аж рани поробилися, і ті рани не заживали. Що день, то біль ставав нестерпучіший. Дійшло до того, що одного ранку Довгий Джеф заплакав, як мала дитина. Я постановив його попереду найлегчих наших саней, щоб лижвами протоптував дорогу, але він, щоб вигідніше було, скинув ті лижви; дорога залишалася не втоптаною, бо він своїми мокасинами робив лише в снігу глибокі діри, куди застрягали собаки й мало ніг собі не калічили. Я сказав йому кілька гострих слів, — і він обіцяв, що не буде, але обіцянку свою порушив. Тоді я шмагнув його батогом; собаки більше не спотикались. Він був немов мала дитина, — і все через те, що мав багато жиру в собі.

А Пасук... Вона, коли Довгий Джеф лежав біля вогню й плакав, готувала їжу, ранком помагала запрягати собак, а ввечері розпрягати. Вона їх рятувала. Завжди була попереду, лижвами протоптуючи дорогу. Я просто вважав, що вона повинна все те робити, і не замислювався над цим, був стурбований иншими справами. До речи мовити, я ще тоді був молодий, мало знався на жінках. Лише згодом, оглядаючись на минуле, я зрозумів її.

А Довгий Джеф став зовсім безпорадний. Собаки були знесилені, а він, одстаючи, потай дивився на сані. Пасук погодилась сама взятися за його сани, так що йому було вже нічого робити. Ранком я, давши йому частину харчів, відрядив його вперед. Ми з жінкою здійняли шатро, зладнували сані й запрягли собак. В полудень, коли сонце дражнилося з нами, ми його перегнали, і він з слізьми, замерзлими на щоках, знов залишився позаду нас. На-ніч ми улаштувались табором, чесно відклали його пайку харчів і розстелили хутра. Ми також запалили велике багаття, щоб побачив він його здалека. Через кілька годин пришкутильгав і Джеф. З'їв свою пайку, стогнучи і зітхаючи, а тоді заснув. Він не захворів, ні! То він натрудив собі ноги, зморився і від голоду знесилився. Боліли й у нас обох ноги від протоптування, і ми теж зморились і знесилились від голоду, але ж робили ще й иншу роботу, а він нічого. Ото-ж у нього й був той жировий шар, що про нього згадував наш брат Бетліс. Крім того, ми-ж йому чесно відділяли його пайку харчів.

Одного разу ми зустріли двох привидів, що мандрували крізь тишу. То був чоловік з хлопчиком, обидва білі. Рушив лід на озері Ле-Барж, а за ним пішла більша частина їхніх

речей. Кожний з них ніс по ковдрі. По ночах вони розкладали вогонь і так, скоцюрбившись, сиділи біля нього, аж до самого ранку. У них було трохи муки, яку розводили теплою водою і тим підживлялись. Чоловік той показав мені вісім філіжанок муки, — це все, що в них було, а за двісті миль було Пелі, де помирали з голоду. Вони ще сказали, що за ними йшов індієць, що вони чесно ділились з ним, але він одстав. Я не йняв віри тому, щоб вони чесно поділились, инакше-б індієць той не відстав від них. Я не міг їм дати харчів. Вони намагались украсти собаку, — була вона найгладкіша, дарма, що худюща, — але я, націлившися револьвером, нагнав їх. Пішли вони наче п'яні, безмежною пустелею, в напрямку до Пелі.

Залишились у мене тоді тільки одні сані й троє собак — самі лише шкура та кості. Як мало дров, то й вогонь не горить, і в хаті холодно. Так було й з нами. Коли немає що їсти, то й мороз сильніше допікає: обличчя нам до того почорніли і повідморожувались, що рідна мати нас не пізнала-би. Ноги були покалічені. Ранком, протоптуючи шлях, я аж потом обливався, щоб не кричати від болю в ногах: так мені муляли лижви.

Пасук не нарікала, а йшла вперед, протоптуючи дорогу. А Довгий Джеф безперестанку гойкотів.

Течія ріки Тридцята Миля була досить швидка. Вона підлизувала лід знизу, і на річці було багато ополонок, щілин. Одного разу ми догнали Джефа, що ранком поїхав уперед, а тепер тут спочивав. Між нами була велика просторінь води, що її він обійшов доріжкою, надто вузенькою для саней. Ми знайшли мостик. Пасук важила дуже мало і пішла перша

з довгою жердиною, тримаючи її попереду для рівноваги, на випадок, коли провалиться. Але вона була легенька, лижви мала широкі і щасливо перейшла на той бік. Потім покликала собак. Але в них не було ні жердин, ані лижв, і вони всі пішли під лід. Я міцно тримався за задок санковий, аж доки полопали посторонки, й собаки зникли під льодом. На них було трохи м'яса, і я сподівався мати на тиждень їжі, а тепер і це пропало.

Другого ранку я поділив решту харчів на три частини, Довгому Джефові сказав, щоб він або з нами їхав, або відставав, — як йому зручніше, бо ми порожняком підемо швидко. Але той почав нити й скаржитись на біль в ногах, і гостро висловився проти товариства. Нам ноги гірше боліли, ніж йому, бо ми працювали з собаками. Довгий Джеф заприсягнувся, що ладен скоріше вмерти, ніж іти далі. Тоді Пасук взяла хутро, я взяв горщик і сокиру, і ми думали вже йти. Але, поглянувши на Джефову пайку, вона промовила: — Не слід марно витрачати таку добру їжу на це немовля. Краще йому вмерти. — Тоді я, покивавши головою, сказав: — Ні, товариш завжди залишиться товаришем. — Вона нагадала мені про тих людей, що залишились на Сороковій Милі; їх там було багато і вони вартніші, ніж оцей наш сопутник; вони ж звірились на нас і чекають на весні харчів.

Коли я вдруге сказав: — Ні! — вона раптом вихопила в мене з-за пояса револьвера і в одну мить відрядила Довгого Джефа на лоно Авраамове. Я лаяв її за це, докоряв їй, але вона не каялась і не думала каятися. І в душі я почував, що вона права.

Сітка Чарлі на хвилину зупинився і почав

знову кидати в посуд кусочки льоду. Присутні всі мовчали. На дворі сумно заводили собаки, і від цього аж мороз по тілі пробігав.

— Отак ми йшли обоє по снігу день-у-день — два привиди. Пасук і я. Простували до Солоної Води. Натрапили на індійця, що, відставши, йшов теж до Пелі. Він скаржився, що двоє білих, – чоловік з хлопчиком, — несправедливо поділили харчі, що він уже четвертий день без муки. Що-ночи варив він шматки своїх мокасинів і поїдав. Майже цілком уже з'їв. Родом він був із приморських племен, і Пасук вільно з ним розмовляла його мовою. Він вперше на Юконі і добре ще не знав дороги, але прямував оце до Пелі. Скільки йому ще залишилось іти? Дві ночівлі? Десять? Сто? — він не знав. Повертатися не було вже ніякої рації, треба було йти далі. Він не просив у нас їсти, бо бачив, що й ми в такому-ж стані. Пасук поглянула на нього й на мене, неначе вагаючись, подібно до тієї пташки, що її пташенят спіткала біда. Побачивши це, я промовив на неї: — Цю людину обманули, чи-б не дати нам йому частину харчів? — Очі її аж заблищали радістю, але вона ще довго дивилася на нас обох, потім раптово, стиснувши губи, промовила: Ні! До Солоної Води ще далеко, а смерть чекає нас. Хай краще ота смерть люта спіткає цього чужинця, аби живий був мій чоловік Чарлі...

І той бідолага пішов без нічого крізь велику тишу, в напрямку до Пелі. Усю ту ніч вона плакала. Ще ніколи не бачив я на очах її слізинки. То ж не дим їй очі роз'їдав, бо дрова були сухі. Мене це страшенно здивувало, і я подумав, що її жіноче серце пом'якшало, перетерпівши стільки страждань на шляху.

Життя — дивне явище. Багато я міркував, багато думав про це, але що не день, то дивувався я більше й більше.

Чому ми так жадаємо життя? Адже життя це — гра, і в ній ніхто не виграє.

Жити, це значить гірко працювати й тяжко страждати, аж поки старість підкрадеться до нас важким кроком, і ми складемо руки на холодний попіл погаслого вогню. Ох, важко, важко жити! Страждаючи, вперше зітхає дитина; страждаючи, старець випускає останній свій дух. Дні його сповнені горя й страждань. І не дивлячись на все це, людина спускається в безодню смерти, спотикаючись, падаючи, відвертаючи голову назад, і змагаючись до останньої хвилини. Адже смерть приємна Тільки життя та всі його діла приносять нам страждання. А все ж таки ми любимо життя й ненавидимо смерть. Як дивно це!

З Пасук ми мало розмовляли протягом наступних днів. Вночі ми, немов мертві, лежали на снігу, а ранками вставали й рухалися далі, як тіні. Та й усе навкруги було мертве. На шляху не зустрічали ми ніяких тварин: ні пташки, ні білочки, ні кролика, нічогісінько не було. Річка мовчала під білою шатою. Соки в деревах позамерзали. Скипень такий-же був, як і тепер. А вночі зорі наче наближались, ставали якимись великими, маячили, танцювали. У день нас наче дражнили облудні сонця. Навкруги справжнього сонця бачили ми багато инших сонців; у повітрі блискало, мерегтіло; сніг був діямантовим пилом. А навкруги ні тепла, ні звука, — один лютий холод і тиша. Здається, мовилось: ми йшли, неначе мерці, немов уві сні, згубили навіть лік часу.

Обличчя наші звернені були туди, де Со-

лона Вода, серця наші прагнули до Солоної Води, ноги наші несли нас до Солоної Води. Ми отаборилися коло Тахіна, але це не дійшло до нашої свідомости. Наші очі дивилися на Білого Коня, але ми не бачили його. Наші ноги йшли мостиком через Каньон, але не почували цього. Взагалі, ми нічого не почували. Часто, знемігшися падали, але падали завжди з обличчям зверненим до Солоної Води. Всі наші припаси витратились; ми ділились чесно, але Пасук частіше падала, а біля Карібу-Кросінга вона зовсім охляла. Ранком ми не пішли далі шляхом, а лежали під одною ковдрою. В душі моїй було бажання залишитись там і зустріти смерть рука в руку з Пасук, бо я змужнів і зрозумів любов жіночу. Крім того, до Місії Гейнс залишилось миль з вісімдесят; між нею і нами був великий Чількут: аж ген по-над лісами височів його хуртовинами обвіяний шпиль. — Пасук так тихо зі мною розмовляла, що вухо я мусив прикладати до її губ, щоб почути. Тепер, коли вона вже не боялась мого гніву, то говорила мені все, що тільки на серці було. Говорила про свою любов та про багато инших речей, що їх я не міг зрозуміти. Вона казала: — Ти мій чоловік Чарлі, і я була тобі доброю жінкою. Я завжди розкладала для тебе вогонь, готувала їжу, годувала твоїх собак, гребла й протоптувала слід, ніколи ні на що не нарікала. Не говорила, що в оселі мого батька тепліше, ніж отут з тобою, або, що в Чількуті більше їжі. Коли ти говорив, я слухала, коли наказував, — корилася. Чи ж не так, Чарлі?

Я відповів: — Так, це дійсно правда.

Тоді вона казала далі: — Коли ти вперше приїхав до Чількуту, то навіть не поглянув на

мене, а купив мене, як ту собаку, і забрав мене з собою; серце моє скам'яніло тоді й обурилось проти тебе. Жах обгорнув мене. Але це було давно. Ти ж для мене був добрий, Чарлі, як добрий господар до своєї собаки. Твоє серце було холодне, і в ньому не було місця для мене, але ж ти поводився зі мною гаразд, і твої вчинки були справедливі. Я була з тобою, коли ти робив відважні діла і орудував ризикованими підприємствами. І ось, рівняючи тебе до чоловіків наших племен, я бачила, що вони ставилися до тебе з великою повагою. Слово твоє було мудре, а язик правдивий. І почала я пишатися тобою, аж серце моє ущерть налилося любов'ю до тебе, і всі мої думки належали тобі. — Ти для мене був, немов те літнє сонце, що ніколи не покидає неба, а ходить по золотому колу. Куди-б я не поглянула, я всюди бачила сонце. Але серце твоє, Чарлі, залишалось холодним, і не було там місця для мене.

І я відповів: — Так, це правда: воно було холодне, і в ньому не було місця для тебе. Але той час уже минув. Тепер серце моє подібне до весняного снігу, коли його пригріє сонце. В ньому — велика відлига й велика зміна: неначе весняні струмочки дзвенять у ньому, розпускаються пуп'янки і все зеленіє. В ньому перекликаються куріпки, і чути пісні ріполовів, бренить у ньому дивна музика, бо зима минула, Пасук, і я спізнав любов жіночу. — Вона всміхнулась і поворухнулась, щоб я пригорнув її ближче до себе, а тоді промовила: — Я рада. Потім довгий час лежала спокійно, тихо дихаючи, а голова її була на моїх грудях. Прошепотіла: — Шлях тут кінчається, і я стомилась. Але спочатку хочу поговорити про инше.

Це було ще за давнього часу, коли я ще дівчинкою була у Чількуті і гралася сама серед шкіряних тюків, у хаті своїх батьків. Чоловіки тоді полювали, а жінки й хлопчики возили м'ясо побитого звіря. Це було на-весні, я була сама. І раптом у хатину заглянув великий, рудий ведмідь, що тільки-но прокинувся від довгої зимової сплячки; голодний, з обвислою шкірою на кістяку, він просунув голову і ревнув: — У-уф! — Брат мій саме повертався з першими саньми, навантаженими м'ясом. Він напав на звіря з головешкою, а собаки, як були запряжені, так і кинулись на ведмедя. Зчинився великий галас і метушня. Вони попадали в вогонь; тюки геть порозкидали, й шатро перевернули. Нарешті, брат убив ведмедя; він лежав мертвий; братові пальці так і залишились у ведмедячій пащеці; лице його було подряпане до крови. Так ось, згадай індійця на шляху, що йшов до Пелі. То був мій брат. І я відмовила йому, не давши й шматка хліба. Він так і пішов голодний.

Отака була, друзі мої, любов Пасук, що вмерла на снігу, поблизу Карібу-Кросінга. Це була могутня любов: вона відмовила дати братові шматок хліба за для людини, що повела її тяжким шляхом до загину. Та цього мало: любов цієї жінки була така, що вона навіть сама собі в усьому відмовляла. Перед тим, як заплющити очі в останнє, вона взяла мою руку й підклала під своє хутро. Там біля пояса, я намацав повну торбину і лише тоді зрозумів причину її смерти. День при дні ми нарівно ділили свою пайку, все до останнього шматочка; і що-ж, вона з'їдала лише половину. Другою половиною набивала ту торбину.

Пасук промовила: — Мій шлях кінчається тут,

а твій шлях, Чарлі, піде ще далі, далі, через великий Чількут, вниз до Місії Гейнса й до моря. І йде той шлях ще далі далі, при світлі багатьох сонців, через невідомі країни і невідомі води. Він багатий на роки, шанобу й славу велику. Зустрінеш ти чимало жінок, добрих жінок, але ні одна тебе не кохатиме так, як кохала Пасук.

Я знав, що жінка правду каже. Божевілля напало на мене, і відкинувши торбинку з харчами, я заприсягнувся, що далі не піду. Стомлені очі її сльозами заволіклись і стали якісь лагідні. Вона мовила: — Чарлі Сітку завжди всі шанували, і слово його було завжди правдиве. Невже ж він тепер, так близько від Карібу-Кросінг, забувши про честь, верзе нісенітницю? Невже він забув тих людей, на Сороковій Милі, що дали йому найкращих собак і харчів? Пасук завжди пишалася своїм чоловіком. Хай же він опам'ятається, прив'яже свої лижви та йде далі, щоб я й далі могла пишатися ним.

Отак вона й заснула в моїх обіймах, заснула навіки. Підвівся я, підняв торбину з харчами, прив'язав лижви і, спотикаючись, поплентався далі. Коліна мені підсікались, голова паморочилась, у вухах гуло, а перед очима спалахували іскри. Я спогадав своє дитинство. Був я на потлачі, індійському бенькеті, голосно співав і танцював під співи хлопців та дівчат, під гуркіт барабанів, зроблених із моржевої шкіри. Пасук, тримаючи мене за руку, йшла поруч мене. Коли я лягав спати, вона мене будила, коли спотикався і падав, підводила мене. Коли я збивався з дороги в глибокий сніг, вона навертала мене на шлях. Немов з потьмареним розумом людина, що бачить примари, або немов людина, з розумом запа-

мороченим від вина, добився я до Місії Гейнса, що на березі моря.

Чарлі Сітка відгорнув поли шатряні. Був полудень. На півдні, ледве черкаючись похмурого пасма Гендерсонових гір, стояв холодний сонячний диск. Обабіч палали облудні сонця. В повітрі розпорошувалася блискуча паморозь. На шляху, нашорошивши зашершенілу щетину, сидів вовкодав. Підвівши довгу морду до неба, заводив протяжно і жалібно.

ТАМ, ДЕ ШЛЯХИ РОЗБІГАЮТЬСЯ

Невже я повинен поїхати
звідци,
А ти, моя любо, залишишся
тут?

(Швабська нар. пісня).

Обличчя того, що співав, було ясне, очі веселі. Він нагнувся, долляв трошки води в горщик з вареним бобом, а потім підвівся, взяв головешку й почав відганяти нею собак, що обступили скриньку з харчами й кухонним приладдям. Його очі були блакитні, довге волосся — золотисте, аж радісно було дивитися на його веселе обличчя. Тьмяним рогом світив молодик по-над білою лінією сосон, що під сніговими шапками дрімали, кільцем оточивши табор і немов відділивши його від иншого світу.

Височінь була така ясна й холодна: зірки миготіли, дрижали, тріпотіли. На південному сході бліде, зеленувате світло віщувало, що ось-ось почнеться урочистий бенькет північного сяйва.

На ведмежій шкірі, що правила замісць ліжка, лежало два чоловіки. Під шкірами на снігу був шар соснового гілля, дюймів шість завгрубшки. Ковдри були згорнені. За їхніми плечима для захисту, між двома деревами, під кутом у 45°, нап'ято полотнище. Воно затримувало і відкидало теплове проміння багаття на шкіри.

Ще одна людина сиділа на санках, що стояли поблизу вогню, і лагодила свої мокасини.

Праворуч була купа мерзлого нарінку і примітивний коливорот: ознака того, що тут щоденно від ранку до вечора працювали, шукаючи золотого піску. Ліворуч сторцем стояло чотири пари лижв: мандруючи пустелею, люди втоптували ними сніг.

Якось чудно залунала зворушлива швабська народня пісня під холодними північними зорями, навіваючи сум на людей, що сиділи коло багаття, відпочиваючи після важкої денної праці. Вона сповнила їм серця глухим болем і тугою, — якимсь прагненням, що нагадує голод: їхні думки полинули ген-ген за пасмо гірське, до країни сонця.

— Зигмунде, замовчте, бійтеся бога! — гукнув хтось із товаришів.

З мукою зціпились його руки; щоб ніхто цього не бачив він заховав їх у бганки ведмежої шкіри, що на ній спочивав.

— А чому-б то, Дейв Верце, мені не співати? — запитав Зигмунд. — Чому не співати, коли серце радіє!

— А тому, що нема на це причин. Погляньно, мій друже, навкруги й згадай про ту їжу, що нею ми споганювали наші тіла протягом цих дванацяти місяців, про те, як ми жили, працюючи мов ті тварини.

Почувши ці докори, золотоволосий Зигмунд повів очима навколо, побачив зашершенілих собак, побачив, як парою брався віддих людський.

— А чому-б серцю не радіти? — промовив він і засміявся. — Тут усе гаразд, усе чудове. Що-ж до їжі... — Він зігнув руку й погладив напружені м'язи.

— Якщо ми жили й працювали, як тварини, то хіба нагорода за це не була царська? Адже кожне відерце дасть нам не менше, як двадцять доларів; то ж шар золота вісім футів завтовшки. Це — новий Клондайк, і ми це знаємо. Ось Джемс Гоз, що лежить поруч вас, знає і не скаржиться. Мовчить і Гічкок. Як та стара баба, лагодить мокасини, і чогось чекає. Лише ви один не вмієте дочекати до остаточної весняної промивки. Тоді ми всі забагатіємо, забагатіємо, як царі, тільки біда, що ви не вмієте чекати. Вас тягне назад до Сп.-Штатів. Мене теж туди вабить, адже я там народився, але-ж я вмію чекати, і чекати не важко, коли бачиш, як золото, що не день, то більше його жовтіє, як олії в олійниці. Ви ж прагнете кращого життя; мов та дитина, плачете за ним. Так ось, чому-ж мені не співати:

Через рік, як виноград поспіє,
Я додому повернусь,
Справимо тоді весілля,
Я до тебе пригорнусь.

Через рік, як виноград поспіє...
Ой, минають швидко дні!
Справимо тоді весілля,
Тільки вірна будь мені.

Собаки наїжились, загарчали й присунулись ближче до вогню. Почулося скрипіння плетяної лижви, зашарудів сніг — немов хтось цукор просівав. Зигмунд, урвавши спів, закляв і шпурнув головешкою в собак. В освітлене коло вступила якась постать, одягнена в хутра. То була індіянка. Вона скинула лижви, одкинула відлогу своєї парки із білячих шкірок і підійшла ближче до вогню. Зигмунд і люди, що сиділи з ним на ведмедячих хутрах привітали її, звичайним гелло. Гічкок навіть трохи по-

сунувся на своїх санях, щоб було дівчині де сісти.

— Ну, як ся маєш, Сіпсу? — запитав він, на її лад ламаючи англійську мову і домішуючи до неї чінукські слова. — Я чув, що в таборі вашому страшенно голодують. А чи не знайшов ще ваш знахур причини, через що дичини так мало, і чому немає лосів?

— Так воно й є: дичини дуже мало; будемо собак поїдати. А ворожбит-знахур вже знайшов причину цього зла; завтра принесе жертву й очистить табор.

— А кого ж це принесуть у жертву. Новонароджене немовля, чи яку-небудь нещасну скво, стару й непотрібну вже для племени, якої раді б усі позбутися?

— Ну, нічого подібного. Біда надто велика, тому він вибрав нікого иншого, як дочку вождя, нікого иншого, як мене, Сіпсу.

— Сто чортів! — Гічкок поволі вимовив це слово, вийшло воно йому з глибини, повне подиву й розважливого міркування.—Отже, ми тепер стоїмо на роздоріжжі, — ви і я, — провадила далі індіянка цілком спокійно.

— Я прийшла, щоб ми могли ще хоч разочок поглянути одне на одного, тільки разочок...

Родом вона була з первісної породи, і все життя й традиції її були примітивні. Через те стоїчно ставилась до життя, а людську жертву вважала за щось цілком природнє.

Сили, що керували денним світлом і темрявою, водами й морозами, розцвітом квіток і зав'яданням листу, розгнівались на людей і вимагали ублагання. Вимагали ріжними способами: то хтось, на льоду проломившись, потонув в ополонці, то когось лапою згріб ведмедь; а то

ЦЕНТРАЛЬНА
НАУКОВО-УЧБОВА

хороба якась опала людину в її власній домівлі, кашлем її заморивши: ротом і ніздрями життя вийшло із легенів.

Так чи инакше грізні сили брали собі жертву. Їм байдуже було, в який спосіб її взяти. Ворожбит-знахур знав, чого прагнуть ті сили, вибирав жертву непомильно. І це було цілком природнє. Смерть приходила різними шляхами: так, чи инакше, то був прояв всемогутньої, незбагненої сили.

Гічкок походив з пізнішої, культурнішої раси. Його традиції були менш конкретні, позбавлені побожного страху.

— Цього не буде, Сіпсу!—сказав він,—ти ще молода, і твоє життя недавно розцвіло. Знахур,— дурень, вибрав не те, що треба. Цього не буде!

Вона, всміхаючись, відповіла.

— Життя не ласкаве з багатьох причин. По-перше створило нас не однаковими: тебе білим, мене—червонотварою. Далі воно схрестило наші шляхи, а тепер розділяє, і ми нічого не можемо вдіяти. Вже раз трапилося так, що боги розгнівались, тоді саме ваші брати прийшли до нашого табору. Їх було троє. Дужі й білі. Вони так само сказали, що жертви не буде. Але їх швидко не стало, і жертву принесено.

Гічкок, кивнувши головою, голосно мовив:

— Чи ж чули ви, товариші? Індійці збираються принести в жертву Сіпсу. Що ви скажете на це?

— Верц і Гоз поглянули один на одного, але нічого не промовили Зигмунд, нахиливши голову, гладив собаку. Цього пса він привіз з собою з дому і любив за розум.

Його подарувала одна дівчина, яку Зигмунд часто згадував; на грудях у себе він носив її

медальйон, і це часто надавало йому охоти до співу. Так ото й подарувала йому дівчина собаку, коли вони розлучалися. Він залишив її, а сам подався в північні краї.

— Ну, що ж ви скажете? — знову спитав Гічкок.

— А може це не так серйозно? — розважаючи, відказав Гоз. Може це просто дівчача казка?

— Справа не в цьому!

Оця їхня байдужість страшенно обурила Гічкока.

— Якщо це правда, то яких же заходів ми вживемо?

— Я не вбачаю ані одної причини, щоб нам утручатися у цю справу, — промовив Верц. — Коли це дійсно так, то так воно, мабуть, і повинно бути. Цей нарід звик до цього. Це — їхня релігія, і нам до цього ніякісінького діла Наше діло — здобувати золото, а потім залишити цю прокляту від бога країну. Тут тільки звірі можуть жити. Ну, а хіба-ж оці чорні чорти далеко відійшли від звірів? Та й до того наше втручання буде зовсім кепською політикою.

— Так це ж те саме, що я кажу, — погодився Гоз. — Нас тут всього чотири чоловіка, та ще ми так далеко від білих людей, мало не за триста миль від Юкона. Що можемо ми вдіяти проти півсотні індійців? — Сваритися з ними ми не можемо, бо доведеться залишити цю країну. А будемо битись, то загинемо. Та й до того ми напали на добре місце, де золота задосить, — що до мене, то я нізашо його не покину.

— І я так само, — додав Верц.

Гічкок нетерпляче обернувся до Зигмунда, що тихенько наспівував:

Через рік, як виноград поспіє,
Я додому повернусь...

— Ось що, Гічкок! — промовив він нарешті: — Що вони кажуть, те й я. Коли шістдесят хлопців порішили на тому, щоб зарізати дівчину, то що ми можемо вдіяти? Наскочать, і з землі нас зітруть. А яка користь з того? Вони все таки з дівчиною зроблять те, що хотять. Не рація йти проти народніх звичаїв, коли не чуєшся на силі.

— Адже в нас сила є! — перепинив його Гічкок; — Четверо білих це однаково, що сотня червоних. А здумайте тільки про дівчину!

Зигмунд, замислившись, гладив собаку.

— Ото ж я й думаю про дівчину. Очі її блакитні, як літнє небо, а сміх її подібний до літньої хвилі, її волосся золотаве, як і моє; коса її з мою руку завтовшки. Вона чекає на мене там далеко, у кращій країні. Вона довго чекала, і я, набравши стільки золота, не можу його покинути тут.

— А мені то соромно було-б глянути в блакитні очі дівчини, згадавши, як через мене загинула дівчина з чорними очима, — глузуючи промовив Гічкок. — Він з природи мав нахил до подвигу і товарискости, не любив обмірковувати й виважувати свої вчинки, бо кохався в дії за для самої дії.

Зигмунд покивав головою.

— Вам, Гічкок, не вдасться довести мене до такого безумства. Ваше божевілля не спокусить мене на божевільний вчинок. Треба все холодно обміркувати, зваживши факти. Я прийшов до цієї країни не для розваги. У цю справу втручатися нам не годиться. Звичайно,

жалко цієї нещасної дівчини, — але ж це звичай її народу, а ми ж випадково тут опинились. — Вони це робили тисячі, тисячі років тому, роблять це й тепер, робитимуть і далі. До того-ж вони не нашої породи, так само й ця дівчина. Отже, я однієї думки з Верцом і Гозом ..

Раптом загарчали собаки. Зигмунд урвав, наслухаючи: скрипіли лижви; було їх багато.

Один по одному в освітлене коло вогня вступили індійці, високі, мовчазні, похмурі, одягнені в хутра. Їхні тіні фантастично маячили на снігу. Один із них, знахур, раптом заговорив до Сіпсу якимсь горловим голосом. Його обличчя було дико розмальовано фарбами; через плече йому висіла справжня вовча шкіра з обвислою хижою мордою і вищіреними, блискучими зубами. Ні слова ніхто не промовив. Індійці теж мовчали. Сіпсу підвелась; одна й друга нога просковзнула у лижву.

— Прощай, мій чоловіче! — промовила вона до Гічкока. Але людина, що сиділа поруч неї на санках, навіть не поглянула, навіть голови не підвела, коли вони всі юрмою пішли, зникаючи в білій лісовій глибині.

Неподібно до инших чоловіків, Гічкок швидко пристосовувався до обставин, але уважав за недоцільне мати будь-які любовні стосунки з жінками Північної Країни. Його широкий космополітизм ніколи не спонукав його до шлюбного життя з місцевими дівчатами. А якби й сталося навпаки, то це не суперечило-б його життьовій філософії. Просто не трапилося такого випадку. Сіпсу? Так, він радий був порозмовляти з нею за багаттям, але не як чоловік з жінкою, а як доросла людина з маленькою дитиною, щоб тугу трохи розвіяти і

скрасити одноманітне життя. Оце й усе. Проте був у йому таки гарячий струмок лицарської крови, дарма, що предки були янкі, і що виховання він одержав у Новій Англії. Комерційний погляд на життя часто втрачав для нього зміст і суперечив глибоким пориванням.

Отож він сидів мовчазний, схиливши голову. В ньому кипіла якась органічна сила, сильніша за його самого, сильна, як його раса.

Верц і Гоз зрідка поглядали на нього з невиразним, але все-ж таки примітним хвилюванням. Зигмунд теж трохи хвилювався. Гічкок вражав їх своєю непохитною силою; в цій силі вони не раз пересвідчились за їхнього спільного повного небезпеки життя. Отож вони з страхом і зацікавленням чекали, що то він далі чинитиме.

Напружена мовчанка тривала довго; вогонь уже погасав; Верц витягся, позіхнув і сказав, що пора спати.

Гічкок раптом підвівся на весь свій зріст.

— Щоб вам, клятим, у пеклі шкварчати! — Боягузи з курячим серцем! Я кінчаю з вами всю справу. Не хочу й знати вас. — Промовив він це досить спокійно, але в кожному слові звучала сила, кожна інтонація голоса говорила про його наміри.

— Ну, давайте, будемо ділитись, — казав він далі, — робіть так, як для вас краще буде. За нашою умовою, я маю право на четверту частину.

— В мішку вже 25—30 унцій золота. Принесіть сюди вагу, і ми поділимось. А ви, Зигмунде, відділіть четверту частину харчів та відкладіть на бік. Четверо собак належать мені, але мені потрібно ще чотири. Я вам віддам частину свого таборного приладдя за собак та

трохи зайвого струменту. Якщо мало, то додам ще унцій шість — сім золота і зайву рушницю з набоями. Чи погоджуєтесь ви на це?

Зигмунд, Верц та Гоз відійшли в бік порадитись. Потім Зигмунд від імени всіх промовив так:

— Гічкок, ми поділимось чесно з вами. Усього ви одержите четверту частину, ні більше, ні менше; це ви можете взяти з собою або залишити. Але що до собак, то вони нам потрібні так, як і вам, а тому ви заберете тільки своїх четверо. Якщо вам непотрібна частина вашого приладдя та струменту, то це вже ваша справа. Хочете — беріть, а не хочете — залишіть тут.

— Буква закону! — глузливо всміхнувся Гічкок. — Ну, що-ж, так і буде, я погоджуюсь. Тільки скоріше. Що скоріше я залишу цей табор і буду як найдалі від цих гадів, то краще для мене.

Поділили все гаразд, без ніяких нарікань. Гічкок, прив'язавши своє мізерне майно до саней, почав запрягати собак. До частини свого приладдя та струменту він навіть не доторкнувся. Проте всеж таки взяв кілька посторонків і кинув на сані. Присутні тільки здвигнули плечима й дивилися йому у слід, аж поки він зник у лісі.

Людина на животі повзала по снігу. Скрізь навкруги височіли шатра індійського табору, з лосиної шкіри пороблені. Десь иноді завиє, або загавкає собака. Один навіть наблизився до людини, що повзала на животі. Але людина враз завмерла. Собака ближче підійшов, понюхав, а тоді ще ближче підійшов, аж носом доторкнувся до невідомого предмету, якого засвітла тут не було.

Тоді Гічкок,—бо це ж був він, — раптом піднявся і схопив голою рукою пса за шию; собака навіть не пикнув: мертвий, лежав уже під зоряним небом.

Гічкок добрався аж до шатра ватажкового. Довго пролежав там у снігу, прислухаючись до розмови. Йому конче потрібно було взнати те місце, де була Сіпсу. В шатрі стояв галас; видно, що там було багато народу. Довго про щось сперечалися.

Нарешті, почув він голос дівчини і швидко поплазував туди, де вона сиділа. Розгрібши сніг, трохи просунув голову й плечі під шатро. Коли тепле повітря доторкнулось до його лиця, він, вичікуючи, завмер нерухомо. Ноги і майже все тіло ще були по-за шатром. Він не насмілювався підняти голови і нічого не бачив; тільки по запаху міг визначити, що з одного боку лежить шкіра. Щоб упевнитись, він доторкнувся рукою. З другого боку його обличчя доторкнулось до якогось хутрового одягу, що, мабуть, обкутував якусь людину. Це певне Сіпсу, подумав він собі. Йому страшенно хотілося знову почути її голос, і він нютшті зважився.

Чути було, як змагаються вождь із знахурем, а трохи осторонь плакала голодна дитина. Гічкок, обережно підвівши голову, почав злегка торкатися хутра; він прислухався до віддиху. Був то віддих жіночий. Можна наважитись. Ніжно, але міцно притиснув на хутро, і раптом почув, як жінка здригнулася від цього дотику. Він трошки почекав; чиясь рука спустилась униз і доторкнулась до його кучерів. Ще хвилинка, і жіноча рука ніжно повернула йому лице в гору: він заглянув у вічі Сіпсу.

Вона не розгубилася. Немов випадково міняючи позу, обіперлася ліктем об шкіру й

розправила свою парку. Отже, вона його зовсім заховала. Після цього вона ще більше, наче випадково, нахилилась; він міг уже дихати між її рукою та грудьми. Вона ще більше нагнулась, і вухо її доторкнулось до його уст.

— Як буде зручна хвилинка, ти виходь звідси, шепнув він їй, — підеш снігом до тих сосон, що на закруті річному. Там ти знайдеш моїх собак і сані. Цієї ночи спустимося аж до Юкона. Яку собаку натрапиш по дорозі, хапай і волочи до санок, на той закрут, бо ж їхати доведеться нам швидко.

Сіпсу покивала головою на знак згоди, очі її горіли радістю; вона пишалася, що цей чоловік виявив до неї таку велику прихильність. Як і всі инші жінки її раси, вона народилася, щоб коритися волі чоловічій. І коли Гічкок повторив: — Іди, — він це сказав владно. Хоч вона йому нічого не відповила, але він знав, що його воля для неї закон.

— Та не турбуйся про упряж собачу, — додав він в останню хвилину, — я чекатиму. Не гай часу. День наганяє ніч, і вона не забариться за-для примхи людської.

Минуло з півгодини. Гічкок чекав уже коло саней. Ногами топтав і махав руками, бо замерз, і враз побачив, що вона йде, ведучи за собою двох собак.

Його пси, побачивши чужих, почали рватися. Він утихомирив їх, почастувавши добре пужалном.

Вітер віяв у бік табору, і Гічкок потерпав, щоб який-небудь звук не зрадив їх.

— Запрягай їх швидше в сані! — наказав він, доставши упряж для цих двох собак. — Мої вожаки підуть попереду.

Раптом переміщені собаки накинулись на

чужих; Гічкок почав їх розбороняти рушницею, але знявся страшенний галас і рознісся по всьому табору.

— Ну, тепер собак буде вдосталь, — похмуро сказав він, витягаючи з під ремінців сокиру. — Яку-б но я тобі собаку не кинув, ти негайно запрягай її, а поки що обороняй запряжених. Він зробив кілька кроків уперед і став по-між двома соснами. Собаки в таборі зняли страшенний галас. Гічкок уже на них чекав. Аж незабаром щось заманячило. Темна плямка швидко зростала, приймаючи виразнішу форму на тлі білого снігового простору. Це був перший собака, — провідця всієї собачої тічки. Він біг попереду, за вовчим звичаєм, показуючи шлях своїм товаришам.

Гічкок стояв за деревами в тіні. Коли повз нього майнув у повітрі передній собака, він, простягши руку, схопив його за ноги й кинув об землю. Потім, давши доброго удара позавуш, кинув собаку Сіпсу. Поки вона запрягала, він захищав сокирою прохід по-між деревами. З усіх боків обступили їх люті індійські собаки, вищіривши зуби і виблискуючи очима. Сіпсу запрягала швидко. Коли вона скінчила, Гічкок знову кинувся наперед, схопив другого собаку і знову кинув його Сіпсу. Це він пробив тричі, аж десятеро собак гарчало в його запряжці. Тоді він гукнув: — Досить!

Але в ту мить з'явився молодий, прудконогий індієць; розштовхуючи собак і спритно орудуючи руками, намагався він підійти до саней. Але Гічкок так зацідив йому дерев'яним прикладом рушниці, що той аж упав на коліна, а потім перекинувся. Свідком цієї сцени був знахур, що біг у слід за ним. Гічкок гукнув, щоб Сіпсу швидше рушала. Почувши її окрик,

оскаженілі звірі так шарпнули вперед, що аж сані підскочили, мало не викинувши її. Боги певне розгнівалися на знахуря, бо шпурнули його поперек дороги. Передній собака збив з ніг, дев'ятеро инших зімняло ногами, а сані переїхали його. Але він швидко скочив на ноги. Невідомо, що б то воно далі було, якби Сіпсу, назад махнувши довгим нагаєм, не влучила його межи очі. Гічкок, доганяючи сані, стикнувся на середині шляху з знахуром, коли той заточився від удару.

Отож первісний теолог повернувся до шатра ватажкового, значно збагативши свій досвід що до кулаків білої людини. Оповідаючи всім про те, що сталося, він лютував проти білих тварин.

— Ну, вилазьте ви, лежобоки. Вилазьте звідтіля, досить вам спати. Поки взуєтеся, то й сніданок поспіє.

Дейв Верц, скинувши з себе ведмежу ковдру, підвівся й позіхнув.

Гоз потягнувся і, закотивши рукава, сонно почав розтирати затерплу руку.

— Дивує мене, де це переночував Гічкок, — промовив він, достаючи свої мокасини. Вони аж задеревеніли від морозу, і він швидко, в одних шкарпетках, поніс їх до вогню, щоб відтанули.

— Дуже добре, що він нас залишив, — додав він далі; — хоч правда, був з нього чудовий робітник.

— Та воно так. Але ж був уже занадто властолюбний. Ото-ж то й біда була. Жалко Сіпсу. Мабуть таки дуже він її любить.

— Не думаю. Це просто так собі з принципа. Він гадав, що так не гаразд; звичайно,

мав рацію. Але ж нам не рація було втручатися в цю справу і дочасно звідси викидатися.

— Принцип принципом, воно-то гарна річ, але все має свій час і місце. Краще оті принципи залишити вдома, коли їдеш на Аляску. Чи не так?

Верц присунувся ближче до свого товариша, і вони вдвох почали розминати коло вогню свої мокасини.

— Гадаєте, що треба було йому допомогти?

Зигмунд похитав головою. Він не мав часу відповідати: клопотався біля вогню. Треба було доглянути за кавою, що вже починала закипати; та й сало треба було перемішати, щоб не згоріло. Та ще невідступно на думці була йому дівчина з ласкавими очима, що нагадують літні озера, і він стиха наспівував.

Його товариші всміхалися поміж собою і навіть припинили розмову. Було вже після сьомої, але до світанку ще залишалося години три. Північне сяйво згасло, і табор був оазисом світла серед глибокої темряви. При цьому світлі яскраво вирізнялися три людські постаті. Тиша сприяла Зигмундовому настрою, і він ще голосніше заспівав останнній куплет старої пісні:

Через рік, як виноград поспіє...

Раптом тишу нічну розірвав частий випал рушничний. Гоз застогнав, зробив зусилля, щоб випростатись і плюхнув на землю. Верц перевернувся на лікоть, голова йому звисла на груди, а з рота потік кривавий струмок. А Зигмундові золотоволосому пісня у горлі урвалася хрипом; скинувши руки, просто упав він поперек багаття.

Знахур, з підбитим оком, був у кепському настрої. Він посварився з ватажком з-за Верцевої рушниці. До того-ж набрав бобів більше, ніж припадало йому на пайку, та ще забрав собі ведмежу шкіру, — цим викликав велике незадоволення серед своїх підданців. Нарешті, ганяючись за Зигмундовою собакою, що її подарувала золотокоса дівчина, упав у яму й звихнув собі плече.

Пограбувавши до щенту табор білих, індійці повернулись до своїх шатрів. Серед жінок запанувала велика радість, і вони урочисто відсвяткували подію.

Через кілька днів індійські мисливці випадково набрели цілий табун лосів і всіх перебили. Отож знахур ще більшу здобув собі шану, і пішла серед людей чутка, що він таки справді знається з богами.

Собака-вівчарка, подарунок блакитнозорої дівчини, згодом пробралась у спустілий табор, цілу ніч і цілісінький день заводила над трупами білих. Потім вона десь зникла, а через кілька років індійські мисливці стали помічати якусь чудну зміну у вовчій породі: на шерсті з'явились ясного відтінку смуги і плями, яких на вовках ніхто досі не бачив.

ДОЧКА ПІВНІЧНОЇ АВРОРИ.

— Невже ви хочете одружитися зі мною? Та ж ви — ледащо? Ні, ніколи, ніколи ледача людина не буде моїм чоловіком.

Так Джой Моліно висловила свою думку Джеку Герінгтонові, як напередодні простішими фразами і його рідкою мовою висловила була її Луї Савоєві.

— Слухайте, Джой.

— Ні, ні, навіщо мені слухати ледачу людину? Дарма тільки витрачаєте час, відвідуючи мою хатину, а більш нічого й не робите. Як же це ви будете здобувати засоби для сім'ї? Чому-ж це у вас немає золотого піску, тоді як у инших його багато?

— Але ж, Джой, я працюю, що сили. Немає такого дня, щоб я не працював на річці, або кудись не мандрував. Ось і тепер я щойно повернувся з дороги, і мої собаки ще навіть не відпочили. Иншим щастить, і вони знаходять багато золота, а мені не щастить.

— Так. Але коли отой одружений з індіянкою Мак Кармак відкрив Клондайк, то чому ви не пішли з ним? Инші пішли і тепер вони багатії.

— Хіба ви не знаєте, що я в той час робив розвідки на верховині Танани, — протестував Герінгтон, — нічого не знав ні про Ельдорадо, ні про Бонанцу; коли довідався, було вже запізно.

— Це инша справа, але все ж таки ви чогось наче осторонь стоїте від цього.

— Що?

— Так. Ви осторонь стоїте. Для вас усе невідомо. Ніколи не буває пізно. Існує ще одна дуже багата копальня на річці Ельдорадо. Людина, шо знайшла те місце, поставила там затички, а сама десь зникла. Ніхто не знає, що з нею сталося. Протягом шісдесяти днів ніхто не може претендувати на ту дільницю. Незабаром инші люди, сила силенна людей, поспішать, щоб захопити ту копальню. Буде-ж тоді гонитва! О, мов той вітер помчать вони туди. Хто перший прийде, буде багатющий. Досить матиме їжі на свою сім'ю.

Герінгтон намагався не зрадити, що вельми зацікавився тою звісткою.

— А коли кінчиться термін? Яка ж то дільниця? — запитав він.

— Я також говорила про це вчора ввечері Луї Савоєві, — далі казала вона, не звертаючи на нього уваги. — Думаю, що він виграє.

— А ну його до біса, того Луї Савоя!

— Отож, Луї Савой ще вчора ввечері в моїй хатині казав: Джой, я — людина сильна. У мене добрі собаки. Я — витривалий. Я вийду переможцем. Чи тоді ви одружитеся зо мною? А я йому відповіла...

— Що ж ви йому сказали?

— Я сказала, що коли Луї Савой вийде переможцем, то матиме мене за дружину.

— А якщо не він переможе?

— Тоді Луї Савой не буде батьком моїх дітей.

— А якщо я виграю.

— Ви виграєте! Ха, ха, ха! Та ніколи. — Сміх Джой Моліно хоч був уїдливий, але приє-

мно було його слухати. Герінгтон не звернув на нього ніякої уваги, бо давно до нього звик. Та й до того Герінгтон не був винятком. Вона так само мучила всіх своїх коханців. Але ж красуня вона була в цю хвилину: вуста її розтулились, обличчя пашіло від кусючих поцілунків морозу, а в очах світилася та звабливість, що лише жіночим властива очам. До неї лащились собаки, а передовий, Вовчий Зуб, ніжно поклав їй довгу морду на коліна.

— А якщо я виграю? — домагався Герінгтон.

Вона поглядала то на собаку, то на коханця.

— Ну, що ти скажеш, Вовчий Зубе? Якщо він справді буде сильним чоловіком і пред'явить свої папери, чи вийдемо ми заміж за його? Ну, що ти скажеш на це?

Вовчий Зуб нащурив вуха і загарчав на Герінгтона.

— Дуже холодно, — раптом додала вона з жіночою непослідовністю, підвівшись на ноги й підтягуючи упряж. Її коханець уперто дививсь на неї. Ще з першої хвилини їхнього знайомства вона ним керувала, як хотіла, але це йому ще більше наддавало терпеливости.

— Гей, Вовчий Зубе! — гукнула вона, скочивши на сані: — Вйо!

Герінгтон стежив очима, як летіла вона вниз шляхом до Сорокової Милі. На роздоріжжі, там, де шлях проходив через річку до Форта Кудагі, вона спинила собак і обернулася.

— О, містере Ледащо! — гукнула вона йому. Вовчий Зуб каже, що коли вийдете переможцем, тоді я — ваша дружина.

Незабаром пішла поголоска, і люди на Сороковій Милі, що раніше закладалися, кого з двох коханців вибере Джой Моліно, тепер

почали закладатися, хто з них переможе на наступних перегонах.

Табор поділився на дві партії. Усіх сил і засобів уживала кожна, щоб дати спроможність своєму улюбленцеві зайняти перше місце. Почали вишукувати найкращих собак, яких мала країна, бо переважно від добрих собак залежав успіх. Вони то й стануть у великій пригоді майбутньому переможцеві. Йшлося не тільки про жінку, найбільшу на світі красуню, але й про копальню, вартістю, принаймні, в мільйон.

Цієї осени, коли прийшла звістка, що Мак-Кармак знайшов золоті копальні на Бонанці, вся Долішня Країна, Серкл Сіті та Сорокова Миля подалися вверх Юконом; поїхали усі, крім тих, хто, як Джек Герінгтон і Луї Савой, були на розвідках на заході. Затички ставилося, де попало: і на оленіх пасовиськах, і на річках. І ось випадково на нечуваному місці, на річці Ельдорадо, Олаф Нельсон пред'явив свої права на п'ятьсот лінійних футів; він теж забив свій кіл, як це вимагалось, і потім зник. В той час найближча контора записів містилася в поліцейських казармах у Форт-Кудагі, якраз через річку від Сорокової Милі, але коли розійшлась чутка, що ріка Ельдорадо — справжня скарбниця, то швидко виявилось, що Олаф Нельсон не поїхав униз Юконом, щоб зареєструвати свою власність.

Люди пожадливими очима поглядали на покинуту дільницю, де, як вони знали, тисячі-тисячі доларів тільки чекають лопати і шлюзів. Однак, вони не сміли і торкнутися їх; існував закон, що коли поставлено затички, то дається ще шісдесятиденний термін, щоб закріпити своє право на власність. Коли вийшов речі-

нець, а дільницю ще не зареєстровано, то оголошувалось, що вона — нічия. Всім відомо було, що Олаф Нельсон зник, і десятки людей готувалося до перегонів до Форта-Кудагі, щоб захопити собі копальню.

Але на Сороковій Милі змагання було обмежене. Ввесь табор віддав свою енергію на те, щоб вирядити Джека Герінгтона і Луї Савоя, і не було нерозсудливої людини, що самотужки пішла би змагатися з ними.

До контори записів було сто миль, і було вирішено, що обидва змагачі матимуть чотири підгони, які буде розміщено вздовж шляху. Звичайно, останній підгін повинен був розв'язати справу, тому для останніх двацяти п'яти миль відповідні прихильники намагались придбати найдужчих собак. Змагання обох партій було таке завзяте, що на собак стояла нечувана ціна, якої ще не знала історія країни. Отже, погоня за собаками ще більше звернула загальну увагу на Джой Моліно.

Вона не тільки була причиною всьому, але ще й мала найкращих собак, яких можна знайти між Чількутом та Беринговим морем. Як провідця всіх собак, Вовчий Зуб не мав собі рівного. Людина, що її сані він повезе на останньому перегоні, обов'язково виграє. Не могло бути ніякого сумніву. Проте, суспільство мало вроджене почуття такту, і ніхто ні разу не натякнув Джой про Вовчого Зуба. Обидві партії втішали себе тим, що коли не достанеться він одному, то не дістанеться й другому. Але така вже чоловікові судилася доля щаслива: пройти крізь життя, не збагнувши всіх хитрощів і підступів жіночих. Отож і на Сороковій Милі ніхто не вгадав бісового замислу Джой Моліно.

Згодом вони сами признавались, що недооцінювали цю чорнооку дочку Аврори. Її ж батько торгував хутрами в цій країні ще тоді, коли вона їм і не снилась, не мріялась. Джой Моліно і світ уперше побачила під мерехтливим північним сяйвом. Хоч і народилася вона в такій примітивній обстанові, але не позбавлена була проникливости жіночої, що вгадувала вдачу чоловічу. Цілком свідома того, що бавиться чоловіками, вона не знала сама, яка ця гра її мудра, глибока і спритна. Люди бачили тільки те, що поставлено на карту. Аж до самого кінця вона їм морочила голови, і лише тоді, як пішла вона з останнього козиря, можна було підвести підсумки.

На початку тижня увесь табор вийшов виряжати в дорогу Джека Герінгтона та Луї Савоя. Вони точнісінько розрахували час, бо їм треба було прибути на дільницю Олафа Нельсона за кілька день до кінця терміну, щоб самим відпочити, і щоб собаки сили набрали для першого перегону. Дорогою вони зустріли людей із Давсона, що розміщали вздовж шляху собачі запряжки.

Через кілька день по від'їзді чемпіонів, Сорокова Миля почала висилати свої підгони: на сімдесятп'яту, п'ятдесяту і двадцятьп'яту милю.

Собаки для останнього перегону були чудово підібрані; перед тим, як мала вирушати ця запряжка, весь табор при 50° морозу протягом години оглядав їх, обмірковуючи їхню вартість. В останню хвилину Джой Моліно раптом з'явилася на своїх санях. Вона підійшла до Лона-Мак-Фена, якому доручено запрягати Герінгтонових собак, і заговорила до нього. Від несподіванки лице йому так витяглося, що люди, які здалека дивилися, одразу зрозуміли,

що має статися щось над міру важливе. Він швидко випряг Вовчого Зуба з її саней і запріг його спереду Герінгтонової запряжки, а тоді погнав собак шляхом на Юкон.

— Бідний Луї Савой! — казали люди. А Джой Моліно, зухвало блиснувши чорними очима, поїхала назад до батькової хатини.

Наближалася північ на ділянці Нельсоновій. Кілька сот чоловіків, одягнених у теплі хутра, чекали на дворі при 60° морозу; їх не спокушали ні теплі хатини, ні м'які ліжка. Цілі десятки їх уже мали на руках готові паперці для сповіщень, і собаки в них були під руками. Загін кінної поліції капітана Констянтина уважно стежив, щоб не було ніяких порушень закону. Видано наказа, що ніхто не сміє забити колика, заким не спливе остання хвилина. В північній країні такі накази мають силу наказу Єговиного, і звістка про них швидко розповсюджується по всій країні.

Погода була ясна й холодна. Північне сяйво розмальовувало небо тремкими, мінливими фарбами. Рожеві хвилі холодного блискотіння перепливали через зеніт; величезні блискучі смуги зеленувато-білого кольору затемнювали зорі: немов чиясь велетенська рука спорудила пишну арку над полюсом. Дивлячись на цю величну картину, вовкодави заводили, як заводили їхні предки давніх часів. Поліціянт, у ведмежій шкірі, виступив уперед з годинником у руці. Люди метушились коло собак, підіймаючи їх на ноги, розплутуючи й підтягуючи посторонки. Змагачі наближались до межі, міцно затиснувши в руках свої заяви й кілки. Вони так часто вже переходили за ту межу, що могли-б іти, заплющивши очі. Поліціянт звів руку. Ски-

нувши з себе зайві хутра й ковдри, затягнувши міцніше пояси, люди чекали.

— Пора!

Шістдесят пар рук скинули рукавиці; стільки-ж мокасинів міцно вперлися у сніг.

— Марш!

Всі раптом розбіглись по широкому просторі. З усіх чотирьох боків дільниці почали забивати кілки по кутках і посередині, де стоятимуть центральні стовпи. Потім поскакували на сані і враз рушили замерзлою рікою. Знявся гармидер і галас, — ціла метушня. Санки стикалися з санками, упряж чепляла за упряж; собаки, наїжившись, клацали зубами. Вузька річечка вся була загачена. Удари батогів сипались і на людей, і на псів. Метушню ще збільшувало те, що кожний учасник мав при собі гурт товаришів, які намагались визволити його від цього натовпу. Але помалу то одні, то другі санки вискакували на рівне і, стрілою помчавши, швидко зникали в темряві навислих берегів.

Джек Герінгтон, заздалегідь передбачавши цю метушню, спокійно чекав коло своїх саней, поки все вгамується. Луї Савой, уважно стеживши за своїм супротивником, одним із найкращих їздців на собаках, за його прикладом теж став біля своїх саней. Лише, коли галас затих у далені, вони теж рушили. Миль з десять проїхали вниз до Бонанци, заким наздогнали передніх. Галасу вже не було, але й ніякої змоги перегнати. Відстань між полозками санковими була шіснадцять цалів, а дорога була завширшки — вісімнацять цалів. Колія від постійної їзди осіла майже на цілий фут і становила собою справжню канаву. Обабіч простягався покрів м'якого, блискучого снігу. Коли

людина, намагаючись обігнати, звертала в бік, собаки провалювались у сніг і вже не могли йти, а повзли, як слимаки. Через те й люди лежали на своїх санях, терпляче вичікуючи кращої дороги. Така одноманітна дорога тяглась аж протягом п'ятнадцяти миль униз від Бонанци і Клондайка, аж до самого Давсона, де санки виїхали на Юкон.

Тут чекав перший підгін. — Але Герінгтон і Савой змінили своїх собак за дві милі далі. Скориставшися з тої метушні, що виникла, коли всі міняли санки, вони перегнали більшу половину мандрівників. Чоловіків з трицять було ще попереду їх, коли вони виїхали на широкий Юконів простір. Ось тут і почалося змагання. Коли ріка в-осени замерзла, між двома величезними крижаними загатами залишилася завширшки з милю широка водяна просторінь. Течія була швидка, а тому крижаний покрівець утворився лише недавно. Отож тепер ця поверхня була гладенька, тверда й слизька, як паркет. Виїхавши на цей блискучий лід, Герінгтон зараз же став навколюшки, рукою притримуючись за санки. Батіг його так і свистів над собаками, а з уст йому злітала виборна лайка. Запряжки розсипались по слизькій крижаній поверхні, — кожна намагаючись випередити инших. Але з пожильців Півночи мало хто так спритно керував собаками, як Джек Герінгтон. Він поволі почав переганяти всіх. Луї Савой в розпачі напружував усі свої сили, щоб не відстати. Його собаки ступали у слід супротивникові.

Посередині цієї дзеркальної дороги з-під берега вискочив їхній підгін. Але Герінгтон не зменшив ходу. Виждавши слушного момента, коли нові сані стали врівень з ним, він, йойк-

нувши, просто перестрибнув. Погонич тих санок миттю скотився у сніг.

Луї Савой те саме проробив з своїм підгоном. Покинуті запряжки стикнулися з иншими, і сталася на льоду ціла метушня. Герінгтон наддав ходу. Савой не відставав. Доїжджаючи до кінця дзеркальної поверхні, вони летіли вже врівень з чужими саньми, що вели перед. Виїхавши на вузьку дорогу між розсипчастими сніговими берегами, вони вже були на чолі перегонів; Давсон постерігав їх при світлі північного сяйва; люди казали, що все пророблено спритно. Коли мороз доходить 60°, людям потрібний рух, або вогонь. — Отож і Герінгтон з Савоєм згадали старовинний звичай «їхати й бігти». Стрибнувши з саней і тримаючи в руках віжки, вони почали бігти, аж поки відновилася циркуляція крови. Тоді знову посідали на сані. Таким чином, то підбігаючи, то спочиваючи, вони відкатали ще два перегони. Кілька разів, користуючись з гладенького льоду, Савой намагався випередити Герінгтона, але йому не щастило. Простягшись довгим рядом, миль на п'ять, решта намагалася перегнати їх, але даремно: лише одному Луї Савоєві дісталася слава не відстати від убійчої ходи Герінгтонової.

Коли під'їхали вони до станції, що на сімдесятп'ятій милі, Лон Мак-Фен, підлетів до них з запряжкою. Герінгтон, впізнавши в передовому собаці Вовчого Зуба, зрозумів, що перемога за ним. На Півночі не було ні одної запряжки, що могла б перегнати його на цих останніх двадцяти п'яти милях.

Савой, побачивши Вовчого Зуба на чолі супротивникової запряжки, зрозумів своє безсилля; він став стиха проклинати, так, як зви-

чайно кленуть жінок. Але все-ж таки не відставав і летів гарячими слідами Герінгтоновими, звірившися на своє щастя.

На південному сході вже займався день. Обоє — один радіючи, другий сумуючи — дивувалися вчинкові Джой Моліно.

На Сороковій Милі рано вранці всі люди повилазили з-під своїх спальних хутр і висипали на край шляху. Відціля було видно течію Юкона на кілька миль, аж до першого його коліна, звідси через ріку можна було стежити за фінішом біля Форта Кудагі, де, хвилюючись, чекав реєструвач золотих копалень. Трохи осторонь стояла Джой Моліно. Через усім відомі обставини, пожильці Сорокової Милі не турбували її запитаннями. Тому між нею і вузькою санною колією була безлюдна просторінь. Горіли багаття. Навкруги люди, стовпившись, сперечалися, хто переможе; закладались на собак і на золото; найбільше ставили на Вовчого Зуба.

— Їдуть! — пронизливо гукнув хлопчик-індієць, що сидів на вершку сосни.

На Юконі почала манячити якась чорна пляма; за нею раптом з'явилася друга. Раз-у-раз вони більшали, і тоді з'явилися ще инші плями, але на значній відстані. Поволі почали вирізняти собак і людей, що лежали простягшись на санках.

— Вовчий Зуб перед веде! — стиха промовив до Джой поліцейський поручник. Вона всміхнулась у відповідь.

— Ставлю десять проти одного за Герінгтона! — гукнув один із королів Берч-Кріка, витягаючи гаманця.

— Що, багато вам платить королева за службу? — запитала Джой.

Поручник похитав головою.

— Чи є у вас трохи піску? Скільки?—Він показав їй свій мішок. Вона оцінила його швидким поглядом.

— Думаю, що на двісті доларів набереться. Добре. Ну, так ось я вас пораджу. Приймайте заклад!

Джой таємничо всміхнулась. Він поглянув на шлях. Обидва погоничі, ставши навколюшки, немилосердно гнали собак. Герінгтон вів перед.

— Десять проти одного за Герінгтона! — гукав король з Берч-Кріка, вимахуючи гаманцем перед самим лицем поліціянта

— Приймайте заклад! — підказувала Джой. Він послухався, здвигнувши плечима на знак того, що поступився перед її чарівністю, наперекір вказівкам власного розуму. Джой, підбадьоруючи, кивнула йому головою.

Галас стих. Люди перестали закладатися. Немов ті шлюпки проти вітру, похитуючись, поринаючи і знов випірнаючи, сані летіли просто на них. Хоч Савоєва передова собака ще не відстала від задка Герінгтонових саней, але вираз його обличчя був зовсім безнадійний. Герінгтон міцно стулив губи, не дивився ні ліворуч, ні праворуч. Собаки його бігли якнайкраще. А Вовчий Зуб, схиливши голову, не дивлячись уперед і стиха скиглячи, чудово вів усю запряжку. Люди стояли, затаївши дух. Ні звука; тільки гарчання собак, та свист батогів.

Тоді враз розтявся гучний голос Джой Моліно:

— Ай-я! Вовчий Зубе! Вовчий Зубе!

Вовчий Зуб, почувши її голос, раптом звернув з дороги й помчав до своєї господарки, потягши за собою всю запряжку. Сані пере-

кинулись, Герінгтон стрімголов полетів у сніг. Савой блискавицею промайнув повз його, Герінгтон, зіп'явшись на ноги, стежив за ним, як той летів через ріку до контори. Герінгтон не міг не чути того, що говорилось навкруги.

— О, він летить дуже швидко, — казала Джой Моліно поліціянтові: — Він — як це ви кажете — добре скерував. Так, скерував і буде першим.

ЦЕНТРАЛЬНА
НАУКОВО-УЧБОВА
БІБЛІОТЕКА

НА КІНЦІ ВЕСЕЛКИ.

I.

Було дві причини, через що Кід із Монтани, скинувши одяг і остроги мексиканця, обтрусив з ніг своїх порох гірського пасма Ідаго.

По-перше, наступ стійкої, тверезої й суворо-розумної цивілізації знищив первісний лад західнього скотарства, а нове витончене суспільство поглянуло з холодною неприхильністю на нього й подібних йому.

По-друге, раса повстала в одному із своїх гігантських рухів і пересунула свій кордон на кілька тисяч миль далі.

Отож, з несвідомою передбачливістю зріле суспільство дало простір молодим своїм елементам. Правду кажучи, новий терен здебільшого був гола пустеля, але ті, хто задихався вдома, могли, принаймні, дихати вільно на величезному просторі, що мав кілька сот тисяч квадратових миль мерзлого грунту.

До таких людей належав і Кід із Монтани. Він поспішав на берег з такою квапливістю, ніби кілька загонів поліції женуться за ним. Маючи більше відваги, ніж грошей у кешені, йому пощастило сісти на судно в порті Пуджет Соунд, перетерпіти морську хоробу і всі митарства пасажира другої класи, споживаючи препогану їжу. Він перевівся нінащо, а все-ж таки, невгамовний, одного весняного дня виліз на берег у Дайї. Ціна на собак, на харчі і

мито, яке брали два ворожі уряди, швидко з'ясували йому, що Північна Країна — що хочете, тільки не Мекка для бідної людини. Тим то й він кинувся швидко шукати будь-яких способів швидкої наживи.

Багато тисяч запеклих пілігримів було розпорошено по-між берегами й гірськими проходами. Оцих-то пілігримів він і почав обшахраювати. Спочатку влаштував гру Фараон у бараці, збитому із соснових дощок, але де-які неприємні події змусили його кинути цю справу й податися далі. Потім торгував він ухналями, по законній ціні, чотири на долар; але несподіваний привіз ста бочок збив риночну ціну, і йому довелось розпродати свої запаси, чимало на цьому втративши. Тоді він оселився в Овечому Таборі.

Зорганізував там носіїв-професіоналів, і одного дня відвищив ціну на десять центів з хунта поклажі. На знак удячности носії обороняли Фараон і рулетку і сміялися, коли він спорожняв їхні кешені. Але його комерційні здібності були надто шахрайські, щоб терпіти їх довго. Отож однієї ночи опали його відвідувачі, спалили його барак, поділили по-між собою його гроші й погнали його шляхом з порожніми кешенями.

Невдача йшла невідступно за ним. Він склав умову з відповідальними особами, що перевозитиме віскі через кордон, небезпечними й невідомими шляхами. Але розгубив своїх індійців-провідників, і першу-ж партію «краму» конфіскувала кінна поліція. Незчисленні невдачі зробили його жорстокосердим і хитрим. Він ознаменував свій приїзд на озеро Бенет тим, що тероризував увесь табор протягом повних двадцяти чотирьох годин. Збори золотошукачів

постановили, щоб він негайно забрався звідтіля. Завжди мавши пошану до таких зборів, він так поквапився виконати їхню постанову, що, помилившись, сів у чужі сані. В тепліших країнах такий вчинок кваліфікується, як конокрадство, так, тому він, не зупиняючись, поїхав просто через Озеро Бенет і Тагіш до узгір'я і розклав свій перший табор аж за сто миль далі на північ.

Не за горами була і весна, багато видатних громадян Давсона вирушало на південь, поки лід ще тримався. Зустрівшися з ними і порозмовлявши, занотував він собі їхні ймення й матеріяльний стан та поїхав далі. Пам'ять у нього буда чудова, уява палка; але правдивість не була його чеснотою.

II.

Мешканці Давсона, завжди ласі до новин, побачивши Кідові сані, що прямували вниз Юконом, вийшли зустрічати його. Ні газет він при собі не мав, не знав також, чи вже повісили Дуранта. Не знав, хто переміг на змаганнях у день національного свята. Не знав, чи скінчилася війна поміж Сп.-Штатами та Еспанією. Не знав, хто такий Дрейфус. А Брайен... Хіба-ж вони не чули? Та-ж він утопився на порогах Білого Коня. Врятувався лише один Чарлі Сітка. А Джо Ледью. Та він обидві ноги відморозив, йому їх відрізали у Файв Фінґерс. А Джек Дальтон? Загинув від вибуху на Морському Левові вкупі з усією командою. А Бетлс? Загинув на Картагені в Сеймурському проході, де з трьох сот чоловіків урятовалося тільки двадцять. А Біль з Швидких Вод? Завалився на крихкому льоду на озері Ле-Барж, вкупі з шістьома оперними артист-

ками, що його супроводжали. А губернатор Волш? Пропав укупі з усіма сопутниками і вісьмома саньми на Тридцятій Милі. А Деверо? А хто-ж такий Деверо? Ах, так це-ж кур'єр. Та його застрілили індійці на озері Марш!

І так воно йшло далі. Звістки передавались. Люди проштовхувались уперед, щоб дещо дізнатися про своїх друзів та компаньйонів. Їх на б'к відштовхували инші, і вони, спантеличені, навіть не встигали, як слід, вилаятись. Заким Кід із Монтани добрався до берега, його вже оточили кілька сот золотошукачів, одягнених у хутра. Проходячи повз касарні. він уже був у центрі цілого походу. Найбільший натовп збірався біля Оперного будинку. Кожний пролазив у середину, щоб при нагоді розпитати про своїх товаришів. Всі пропонували йому випивку. Ще ніколи Клондайк не зустрічав так гостинно новаків-чечаків. Весь Давсон захвилювався. Такої серії катастроф не пам'ятає його історія. Всі видатні люди, що навесні виїхали на південь, загинули. Із хатин висипали їхні мешканці. Люди з непритомними очима шукали людину, що принесла такі катастрофічні звістки. Російська метиска, дружина Бетлісова, сівши біля вогню і в розпачі похитуючись тілом, посипала попілом своє чорне, як смола, волосся. Спущений до половини прапор сумно маяв над касарнею. Давсон оплакував своїх небіжчиків.

Навіщо Кід із Монтани утяв такий жарт, ніхто не знає. Нічим иншим, тільки брехливістю його можна пояснити цей факт. Йому завдячуючи, цілих п'ять день країна заливалася гіркими слізьми; п'ять день він був цар і бог на Клондайку. Людність дала йому притулок, хліб, сіль з ним поділяла. Шинки частували його,

не беручи за це грошей. Всі запобігали його ласки.

Високі урядовці низько вклонялись йому, аби тільки далі давав він свої відомості, а Константайн з товаришами вшанував його, влаштувавши бенькет у касарнях.

І раптом одного ранку до Давсона приїхав урядовий кур'єр Деверо. Він спинив своїх знесилених собак перед конторою завідувача копалень.

Він помер? Звідкіля-ж це взяли! Хай тільки дадуть йому шматок засмаженої лосини, ось тоді він покаже, чи є ще в ньому життя. Що таке? Адже губернатор Волш перебуває в таборі Малого Лосося, а що до О'Брайена, то він прибуде сюди з першою-ж водою. Що? вмер? Дайте но йому шматок лосини, то він покаже всім.

І Давсон знову загаласував. Прапор на касарні піднявся аж до самого верху жердини. Бетлсова дружина, вимившись, одяглась у чисте плаття. Уся громада делікатно висловила бажання, щоб Кід із Монтани негайно зник з їхнього обрію. І він, звичайно, зник з якоюсь чужою запряжкою собак. Давсон зрадів, коли Кід подався вниз Юконом і посилав закоренілому грішникові найщиріші побажання як найшвидше дістатися до свого останнього місця спочинку.

Тимчасом власник украдених собак поскаржився Константайнові, і той йому дав одного поліцая.

III.

Маючи в перспективі Серкл-Сіті і беручи на увагу, що лід уже тріщить під полозками саней, Кід із Монтани користався з того, що дні довшали, і, що сили, гнав своїх собак, від

ранку аж до пізньої ночи. Та ще він майже певен був, що власник собак погнався за ним, а тому хотів дістатися американського кордону, заким крига скресне. Але третього дня вже стало очевидним, що весни йому не перегнати. Юкон ревів і рвав на собі кайдани. Доводилось робити довгі об'їзди, бо шлях місцями провалювався в швидку течію ріки, а лід, уже в ненастанному русі, з гуркотом тріскався, утворюючи глибокі розколини. Тими розколинами та ополонками, що їх було сила силенна, вода проступала на поверхню крижану. Собакуже почало змивати, і вони більше плили, ніж йшли. Отож він завітав до дроворубової хатинки, що стояла на рогові якогось острова. Два пожильці неприязно зустріли його, але він все-ж таки, розпрігши собак, почав готувати їжу.

Дональд і Дейві — це були найкращі зразки прикордонних невдатників. Вони були земляки з Канади, родом — шотланці, мешканці міста. І ось опанувала їх якось хвилина божевільства: вони залишили працю в конторі, забрали всі свої ощаження й подалися до Клондайку шукати золота. Тепер їм довелось зазнати доброї біди в цій країні. Голодні, знесилені, сумуючи за рідним краєм, вони найнялись рубати дрова для Пароплавної Кампанії з умовою, що їх безплатно повезуть до дому. Не взявши на увагу всі можливі випадковості, сполучені з льодоходом, вони довели свою недолужність вибором острова, на якому оселились. Кід із Монтани, хоч і малий досвід мав що до льодоходу на великій річці, а все ж таки стурбовано повів очима навколо, і погляд його помандрував до далекого прагненого берега, де високі скелі немов обіцяли захисток від усіх крижин, які-но є у Північній Країні.

Попоївши сам і нагодувавши собак, він закурив люльку й вийшов на проходку, щоб краще роздивитися навколо. Острів, як і всі острови на річках, вищав, чим далі проти води; на тому вищому краї Дональд і Дейві збудували свою хатину й наклали цілі стоси дров.

Дальший берег був за милю, а поміж островом і ближчим берегом була протока ярдів у сто завширшки. Спочатку Кідові спало на думку взяти своїх собак і рятуватися з ними на той берег, але пильніше придивившись, побачив він, що лід уже понімався водою, яка текла бистрою течією. Нижче річка круто повертала на захід і на цьому закруті всіяна була цілим лабіринтом островків. Ось де буде загата, — подумав він собі. Шестеро саней, що, видимо, прямували вверх річкою до Давсона, хлюпаючись, пробирались холодною водою до заднього кінця острова. Мандрівка річкою, що недавно була небезпечна, стала тепер неможлива. Мандрівникам ледве-ледве вдалось добратися до острова, і ось вони йшли стежкою до хатини дроворубів. Один із них, засліплений снігом, безпорадно плентався, тримаючись за задок саней. То були здорові хлопці в грубому одязі, потомлені з дороги. Кід із Монтани вже раніш зустрічався з такими людьми і знав що вони не його роду.

— Гелло! Ну, як же справи в Давсоні? — запитав той, що йшов попереду; спинивши свій погляд на Дональді й на Дейві, він перевів його на Кіда.

Формальностей не додержуються при першій зустрічі у тих пустельних нетрях. Розмова швидко набрала загального характеру; люди обмінювались новинами Горішньої й Долішньої Країни. Але новоприбулі швидко вичерпа-

ли увесь свій запас новин, бо зимували в Мінуку, за тисячу миль нижче, а там нічого цікавого не діялось. Зате Кід із Монтани щойно прибув із Солоної Води, і вони запросили його до себе; поки ставали табором, та почали розпитувати про зовнішній світ, від якого були відмежовані вже цілих дванадцять місяців.

Раптом розтявся різкий тріск і, заглушивши собою гуркатіння на річці, повабив усіх до берега. Лід ще вище пойнявся водою, отож вона тисла на нього і згори, й знизу, намагаючися відірвати його від берегів. — На очах у льоду робилися розколини, і повітря сповнене було ненастанного тріскотіння; це нагадувало стрілянину в ясний, сонячний день.

На річці їхало двоє собаками; їхали льодом, який ще не взявся водою; простували до острова. Раптом сані гулькнули у воду. Там, де вони щойно промчали, лід уже ломався і вивертався до гори крижинами. Людей залило водою аж по пояс, сані зникли, а собак закрутило виром. Чоловіки кинулись їх рятувати. Бабраючись у холодній воді, вони мисливськими ножами перерізували посторонки. Потім крізь бурхливу воду й скрипучий лід почали пробиватися до берега. Звідтіля, попереду всіх, перескакуючи з криги на кригу, поспішав їм на допомогу Кід.

— Бий мене біг, якщо це не Кід із Монтани! — гукнув один із чоловіків, що його Кід витягнув на берег. Він був одягнений в червоний мундур кінної поліції і жартівливо підняв руку, віддаючи Кідові честь.

— Я, Кіде, маю ордер заарештувати вас, — провадив він далі, витягаючи з кишені на грудях промоклий папірець. Гадаю, що ви без заперечень підете за мною.

Кід, поглянувши, який на річці хаос, здвигнув плечима, а поліціянт теж, поглянувши туди, всміхнувся.

— Де собаки? — запитав його сопутник.

— Панове, — перепинив його поліціянт, — ось це мій товариш Джек Сазерланд — власник дільниці число двадцять два в Ельдорадо.

— Чи не Сазерланд 1892 року? — запитав засліплений снігом чоловік із Мінука, намагаючись намацати його.

— Він самий! — і Сазерланд схопив його за руку.

— А ви?

— О, я скінчив пізніше, але пам'ятаю вас за тих часів, коли ще був зовсім молоденький. Хлопці! — гукнув він, — та це-ж Сазерланд, Джек Сазерланд, скінчив університет. Підійдіть но ближче ви, золотошукачі, та привітайте його. Сазерланд, а це — Грінвіч, що два роки тому взяв приза на змаганнях...

— Так, я читав у газеті про цю гру, — промовив Сазерланд, стискаючи руку. Пам'ятаю ваш перший влучний удар. Смуглявий Грінвіч почервонів і ніяково відступився, давши місце иншим.

— А ось це — Метью із Берклі. Тут ще є в нас кілька молодців зі Сходу. — Ідіть сюди студенти із Принстона! Та швидше. Це ж Сазерланд, Джек Сазерланд!

Тут всі накинулись на Сазерланда й потурили його в табор, дали йому там сухий одяг, напоїли чорним чаєм. Забуті всіма Дональд і Дейві, подались до хатини, і там продовжували свою звичайну гру в Кріб. Кід з поліціянтом пішли за ними.

— Ось одягніть сухий одяг, — промовив він, — доставши його із своїх мізерних припасів. Думаю, що вам і доведеться спати вкупі зі мною.

— Але-ж ви добра людина, — зауважив поліціянт, надягаючи Кідові шкарпетки. Жалко, що доводиться мені назад вас везти до Давсона. Але сподіваюся, що до вас не поставляться суворо.

— Не кваптесь, прошу вас. — Кід загадково усміхнувся. — Ми ще не на шляху туди. Коли я рушу звідціля, то я поїду вниз річкою, і думаю, що й вам суджено їхати зі мною.

— Ні, цього не буде, оскільки я себе знаю...

— Вийдемо звідціля, і я вам тоді покажу! Ці ідіоти, — показав він пальцем на двох шотланців, — скоїли дурня, оселившися тут. Ви спочатку набийте собі люльку — це дуже добрий тютюн — і втішайтеся, поки можете. Небагато вам уже люльок доведеться викурити.

Здивований поліціянт вийшов з ним разом; Дональд і Дейві, кинувши карти, пішли у слід за ними. Люди з Мінуку, помітивши, що Кід показував то вверх, то вниз на річку, підійшли до них.

— У чім справа? — запитав Сазерланд.

— Нічого особливого. Треба сказати, що Кідові дуже личила його байдужість.

— Буде нам тут пекло. Бачите он те коліно ріки? Ось там і зберуться мільйони тон льоду. Те саме буде й вище. Горішня загата швидше рушить, а долішня задержить лід, і... пу-у-ф. — Він драматичним жестом махнув над островом, неначе змітаючи його. — То-ж мільйони тон, — додав він задумливо.

— А як-же з складеними дровами? — запитав Дейві. Кід удруге махнув рукою, і Дейві застогнав.

Праця кількох місяців! Невже це все пропаде? Ні, ні, брате, цього не може бути! Я думаю, що ви жартуєте, адже так? Скажіть, що

так, — благав він. Але коли Кід різко засміявся й повернувся на закаблуках, Дейві кинувся до дров і, наче божевільний, став відтягати їх далі від берега.

— Іди-но поможи мені, Дональде, хіба-ж ти не можеш мені помогти? Невже пропаде вся наша праця, і ми не повернемось додому? — Дональд схопив його за руку й почав трясти, але той видерся.

— Хіба-ж ти не чуєш, що каже чоловік? То-ж то мільйони тон ідуть, і весь острів змете.

— Та опам'ятайся, брате! — промовив Дональд, — ти зовсім з глузду з'їхав!

Але Дейві знову кинувся до дров, Дональд пішов до хатини, взяв пояс, гроші свої і Дейві й подався до найвищого місця на острові, де стояла найвища над усі дерева, величезна сосна.

Люди перед хатиною, почувши стукіт сокири, усміхались. Грінвіч повернувся з розвідки з новою звісткою, що всі вони попали в лабети, звідкіля вже неможливо вибратись; нічого й думати про те, щоб перейти протоку. Сліпий із Мінука почав співати, а всі присутні приєднались до нього:

Чи-ж правда це? Ци-ж правда це?
Ну, як тобі здається?
А може, бреше, бреше він?
А може це йому верзеться?

— Та це-ж гріх! — стогнав Дейві, підводячи голову й дивлячись на них, як вони танцювали у сяйві вечірнього сонця. — А мої дрова всі пропадуть!

Чи-ж правда це? Чи-ж правда це?

чув він у відповідь. Гуркотіння на річці раптом ущухло. Якась дивна тиша обгорнула всіх. Лід відірвався від берегів і випливав на поверхню: рівень води раз-у-раз підносився. Тихо і швидко під-

нявся аж на двадцять футів. Величезні криги торкались уже верхнього края берега. Долішній, низинний кінець острова залило водою. Легко без усякого зусилля, біла маса ринула за водою. Але враз гуркіт знову почав зростати, і незабаром увесь острів здригався й тремтів від ударів величезних льодових криг. Під тиском води велитенські брили, вагою в сотні тон, летіли в повітря, як горошинки. Мерзлий хаос гув і гремів. Щоб почути голос людський, треба було кричати на вухо.

Часами гуркіт, що доходив із протоки, лунав з такою силою, що заглушав собою загальний шум. Острів здригнувся: то на ріг налетіла величезна крига, з корінням вирвала зо два десятка сосон, а тоді перекрутилась, сторчаком перекинулась, з дна річного піднявши свій замулений бік і з розгону налетіла на хатину; мов гігантським ножем зрізала берег і дерева. Здавалось, ніби крига тільки доторкнулась до края хатини, але-ж переламлені бантини, мов сірники, стали сторчма, і вся будівля розвалилась, мов домик дитячий.

— А праця стількох місяців! Праця стількох місяців! А як-же ми тепер повернемось додому! — галасував Дейві, аж поки Кід з поліціянтом відтягли його від складених дров

— Буде для вас ще кращий час, щоб поїхати додому! — гукнув поліціянт, даючи йому штовхана по голові й відкидаючи на безпечне місце.

З вершка сосни Дональд бачив, як немилосердна, руїнницька крижана гора змила стоси дров й поплила за водою. Немов задовольнившись руїною, льодова повінь повернулась у свої береги і забарила течію. Одночасно й гуркіт ущух. Присутні навіть могли чути, як Дональд з височини гукав до них, щоб вони поди-

вились униз на течію. Як і передбачалось, загата утворилася серед островів на коліні річному; льоду тут навалило величезним бар'єром, що простягся від берега до берега. Річка зупинилась, і вода, не знайшовши виходу, стала підійматися. Піднялася так, що ввесь острів залило, і люди хлюпались у ній по коліна, а собаки поплили на руїну хатини. На цьому рівні вода раптово зупинилась: не підіймалась і не спускалась.

Кід кивнув головою.

— Вище утворилася загата,—промовив він— а тому вода не прибуває.

— Тепер все залежить від того, яка загата піддасться раніш, — додав Сазерланд.

— Цілком правдиво, — підтвердив Кід. — Якщо верхня прорветься перша, то ми пропали: ніщо не встоїть перед нею.—Люди із Мінуку мовчки відвернулись від берега і, незабаром, заспівали Rumsky Ho, а далі почулось The Orange and the Black. Співці запросили ще до себе Кіда з поліціянтом; і ті швидко підхопили.

— О Дональде, невже ти не допоможеш мені? — Дейві, ридав під деревом, на якому сидів його товариш. О Дональде, допоможи мені! — Його руки були окривавлені від даремних зусиль вилізти на слизьке дерево. Але Дональд не відривав очей від річки, і раптом почувся в його голосі якийсь жахливий тон.

— О боже всемогутній! Ось воно йде, на нас іде. По коліна в холодній воді, люди із Мінука, Кід і поліціянт, взявшись за руки, гучно заспівали грізний Бойовий гімн Республіки. Але слова їхні потонули в страшному гуркоті.

Дональд був свідком того, чого не бачила ні

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВО-УЧБОВА БІБЛІОТЕКА

одна жива людина: величезний білий мур, насунувшись, навалився на острів. Дерева, собаки, люди, — усе зникло, немов рука божа змела їх з лиця землі.

Усе це Дональд ще встиг побачити, а за мить і він заколивався на своїй високій жердині і ринув униз, в те крижане пекло.

ЗНЕВАҐА ЖІНОЧА.

I.

Була вона якась несподівана, ота зустріч Фреди з місис Епінґвел. Фреда була грекиня; танцюристка з професії. Принаймні, вважала себе за грекиню, але не всі цьому віри йняли, бо в її класичних рисах позначалася надто сильна вдача, а пекельні вогні, що инколи спалахували в очах, породжували ще більшу непевність що до її етнології. Лише небагатьом чоловікам судилося бачити цю чудову постать; і скільки б років не минуло, вони її не забували й, здається, ніколи не забудуть. Вона не охоча була оповідати про себе, а тому можна припустити, що у спокійні хвилі відпочинку вона дійсно була грекиня. Від Чількута до Ст. Майкеля її хутра були найкращі на всю країну. Її ім'я було на вустах всіх чоловіків.

Що до м-с Епінґвел, то вона була дружина капітана: отож з боку соціяльного — зірка першого ранґу; орбіта її проходила поміж найвиборніших гуртків Давсона. Ті, що стояли осторонь, називали ці гуртки Офіційною клікою.

Сітка Чарлі якось мандрував разом з нею, саме тоді, коли був страшенний голод, коли життя людини коштувало дешевше, ніж філіжанка муки, і ставив він її вище по над усі на світі жінки.

Сітка Чарлі був індієць; його критерії були примітивні, але його слово мало вагу: як ска-

же — мов ярлика начепить. Ці обидві жінки — кожна на свій лад — скоряли чоловіків і панували над ними, але шляхи їхні були розбіжні.

М-с Епінґвел панувала у своєму власному будинкові та в бараках над молодими юнаками багатих родин, не кажучи вже про начальників поліції та представників виконавчої й законодавчої влади.

Фреда панувала в місті, але підлеглі їй чоловіки були ті ж самі, що виконували громадські обов'язки в бараках і чаювали у місис Епінґвел, у її рубленій хаті на схилі гори.

Кожна знала про існування другої, але життя їхнє точилося на протилежних полюсах; одна про одну чули, цікавились, але ніколи не допитувались. Ніяких ускладнень не було-б, якби несподівано не приїхала першим льодом до цієї країни нова особа; мала вона гарну запряжку і космполітичну репутацію. То була натурниця Лорен Лізней, угорка, гарна, з артистичним обличчям. Вона прискорила сутичку; через неї місис Епінґвел мусіла залишити свою гору і втрутитись у володіння Фредині, а Фреда — залишити місто, щоб зняти бучу на губернаторському балю. Для Клондайка все це — історія давно минулих днів, але навіть у Давсоні мало хто знає істину.

За винятком де-кількох людей, ледве чи й хто міг судити про вчинок дружини капітанової, або грекині - танцюристки.

Честь висвітлити цю подію припала на долю Сітки Чарлі.

Головні факти, наведені нижче, оповідав він сам. Не віриться мені, щоб Фреда відкрила свою душу якому писаці, або, щоб м-с Епінґвел сама прохопилася словом. Може, котра з них щось і казала, але ж це неправдоподібно.

II.

Флойд Вандерліп був, треба гадати, дужа людина. Важка праця й мізерна їжа не страхали його, як оповідає про нього історія перших років перебування його в країні. В небезпеці він був як лев; а ті, що були свідками того, як він стримував півтисячнний натовп голодних людей, казали, що світ ще не бачив людини відважнішої.

У нього була лише одна хиба, але й та — наслідок його позитивних якостей, дарма що мала негативний характер. Його здібності були великі, але позбавлені координації. Був він залюбливий, але залишався пасивний, німий протягом тих років, коли живився лосиною й лососиною, шукаючи блискучого золота по холодних горах Ельдорадо.

Але коли він, кінець-кінцем, поставив свої затички на найбагатшій дільниці Клондайку, спрага любовна почала в ньому відживати і цілком опанувала його, коли він зайняв у суспільстві почесне місце одного із королів Бонанци.

Він раптом згадав якусь дівчину у С.-Штатах, і його посіла настирлива думка, що вона його певне чекає, і що жінка—приємне надбання для чоловіка, що мешкає аж за 53° північної широти.

Отож написав він відповідного листа, вклав туди акредитив на суму досить велику, щоб покрити видатки на подорож, посаг та инше і послав на адресу якоїсь Флоссі. Флоссі. Так. Решту можна собі уявити: він збудував гарний будиночок на своїх копальнях, купив другий у Давсоні, та оповістив новину серед приятелів своїх.

От тут і виявилась відсутність координації.

Чекати було тоскно, а любов і пристрасть, так довго стримувана, не терпіла дальшої відстрочки.

Флоссі була в дорозі, а Лорен Лізней була вже тут, що правда, мала вона космополітичну репутацію. Тай не молода вже була, рівняючи до тих років, коли позувала по студіях артистів королеви, і коли біля дверей її залишали свої візитні картки кардинали й принци. З її фінансами справа теж стояла кепсько.

Зазнавши за своє життя всього потроху, вона не від того була, щоб зійтись з королем Бонанци, що його багацтва не вбереш і в шість цифр.

Як мудрий салдат після довгих років військової служби шукає собі затишку, так і вона приїхала в Північну Країну, щоб вийти заміж.

І ось, одного дня, коли Флойд Вандерліп у крамниці Пароплавної Компанії купував скатертин для Флоссі, Лорен Лізней скинула на нього своїми блискучими очима. Погляди їхні зустрілися, а далі все пішло, як по маслу.

Людині нежонатій прощається багато такого, що ніколи не проститься чоловікові, що зв'язав себе семейними путами. Те саме сталося й з Флойдом Вандерліпом. Флоссі була ще в дорозі, а тому й почалися пересуди, коли Лорен Лізней головною вулицею проїхала його вовкодавами. Вона супроводила жінку-репортера газети Зоря Канзаса, коли та фотографувала Флойдові володіння в Бонанці; була свідком тому, що газетярка написала статтю на шість шпальтів.

В той день вони по-царському обідали в будинку Флоссіному, на її ж скатертині. Опріч цього, були ще різні поїздки, відвідування, таємні забави; правда, забави цілком пристойні, а все таки вони спричинялися до гострих завва-

жень з боку чоловіків і до побрехеньок жіночих. Тільки м-с Епінгвел нічого не чула. Далекий гамір різних балачок доходив до неї, але вона була кращої думки про людей і глуха до пересудів: що входило одним ухом, виходило другим.

Але зовсім инша справа з Фредою. Вона чомусь не долюблювала чоловіків; серце її більше поривалось до жінок, що їх, здавалось би, вона найменше повинна любити.

І ось тепер вона всім серцем стояла за Флоссі, що мандрувала в той час Довгим Шляхом, не страхаючись суворої півночи, аби тільки побачитися з чоловіком, який чекає і, мабуть, не дочекається її. Фреда уявляла собі її тихою, ласкавою, боязкою дівчиною, з ледве окресленим ротом, з вередливими устами і золотистим волоссям та очима, сповненими дрібною життьовою радістю. Вона уявляла Флоссі також із зав'язаним від морозу носом, як вона, інеєм вкрита, стомлено плентається за собаками. Ось чому Фреда посміхнулася Флойду Вандерліпові на одній вечірці підчас танців.

Нема такого чоловіка на світі, щоб не зачарувала його Фредина усмішка. Те саме сталося й з Флойдом Вандерліпом. Прихильність натурниці спричинилася до власної переоцінки своєї особи, а тепер ласкавість до нього танцюристки-грекині сповнила йому серце мужськими гордищами. Очевидно, є в йому невідомі чесноти і глибини, що їх оті жінки збагнули; він ясно собі не уявляв, що то за якості, але невиразно спізнавав, що вони десь там повинні бути. Тому він і запишався собою. Чоловік, що зразу зачарував двох таких жінок, очевидно — людина надзвичайна. Колись на дозвіллі дослідить він оту свою снагу, а тепер візьме те, що посилають боги.

І ось у йому заворушилася думка, що властиво знайшов він у тій Флоссі? Він навіть почав жалкувати, що викликав її сюди. Фреда, звичайно, не входить у рахунок.

Його численні копальні найбагатіші на ввесь Бонаца-Крік, і він мусить вважати на своє громадське становище. — Але ж Лорен Лізней — оце, справді, жінка для нього. Жила вона колись розкішно; могла б і тепер завести такі порядки в його господі та вміло використати його долари.

Але Фреда посміхалась, посміхалась аж почав він вчащати до неї. Вона теж почала їздити його вовкодавами, отож натурниця мала над чим замислитись і при першій зустрічі засліпила його своїми принцами, кардиналами й особистими маленькими анекдотами про двори та королів. Вона показувала йому записки, що починалися словами: Моя дорога Лорен і кінчалися: Завжди прихильна до Вас; далі був підпис справжньої якоїсь королеви. І ось він у душі дивувався, що така велика жінка вшанувала його своєю увагою. Вона так уміла зачарувати його своїми облесливими словами, порівнюючи його з тими шляхетними привидами, яких вона створювала в своїй уяві, що він виходив від неї одурманілий, самовдоволений, жалкуючи, що досі марнував своє життя.

Фреда була хитріша. Коли підлещувалась, то ніяк цього не відчуєш. Коли робила комусь ласку, то це було теж якось непримітно. Коли чоловік відчув, що він їй подобається, то це йому так тонко давалось на здогад, що він і сам не знав, що і як. Отже, вона все більше прибирала Флойда до рук і що-дня їздила його собаками.

І ось тут як раз трапилась пригода. Чутки

про зустрічі танцюристки з Флойдом ширилися і навіть дійшли до м-с Епінґвел. Вона теж часто думала про Флоссі, що десь по снігу без кінця тюпала в своїх мокасинах. Отже Флойд Вандерліп одержав запросини завітати на шклянку чаю до хатинки, що на пригорку. Від цього йому голова зовсім запаморочилась, він аж сп'янів від щастя й самовдоволення. Ніколи ще не доводилось людині зазнати такого нападу. Його душа — об'єкт, за який аж три жінки змагаються, а четверта десь їде, щоб теж собі його вимагати. Та ще які три жінки!

Але вернімось до м-с Епінґвел і до помилки, яку вона зробила.

Про цю справу вона обережно поговорила з Сіткою Чарлі, що продав собак грекині. Нічиє ймення не згадувалось. Єдиний натяк був у словах м-с Епінґвел: — Це жахлива жінка. — А Сітка Чарлі, що думав про натурницю, відгукнувся:—Так, жахлива жінка.—Він погодився з нею, що гріх стати між молодятами, що ось-ось мають побратися.

— Адже вона ще зовсім дівчинка, Чарлі, — мовила вона, — я цього певна. Вона приїжджає до чужої країни і не знайде тут ні одного приятеля. Ми повинні вжити якихось заходів.

Сітка Чарлей обіцяв їй допомогти. Він пішов, міркуючи, яка то зла жінка ота Лорен Лізней, і які шляхетні місис Епінґвел та Фреда, що турбуються долею невідомої Флоссі.

Треба сказати, що м-с Епінґвел мала серце щире й правдиве. На долю Сітки Чарлі, що перейшов з нею через Гори Мовчання, випала честь запам'ятати її ясні, пронизливі очі, її чистий, дзвінкий голос та її абсолютну щирість. Її губи стулялися для розказу, і вона звикла просто йти до мети.

Але познайомившися с Флойдом Вандерліпом, вона не зважилась мати справу з ним, а поїхала у місто до Фреди. І ось вона — серед білого дня — під'їхала до дверей танцюристки. Вона та її чоловік капітан стояли вище по-над усякі підозріння. Вона хотіла побачитись з цією жінкою, побалакати з нею. А чому б їй цього не зробити?

Отже вона стояла на снігу біля дверей грекині, при морозі 60° і, мабудь, хвилин з п'ять розмовляла з покоївкою. Але її не прийняла Фреда, і вона поверталась до себе на гору із злістю й ненавистю, їй важко було на душі від такої образи.

— Що то за жінка, що відмовилась прийняти мене? — запитувала вона сама себе. Можна було подумати, що вони помінялися ролями, і що вона, м-с Епінґвел якась танцюристка, що її не допустили до жінки капітанової.

В усякому разі, вона знала добре, що якби Фреда завітала до неї на гору, то — незалежно від мети її відвідин — вона прийняла б її ласкаво у своїй господі, і вони сіли би вдвох біля вогню, розмовляючи, як звичайні жінки.

Вона відцуралась усяких умовностей, зневажила себе, але помилилась, бо — очевидно — міські жінкі мали инші погляди. Їй соромно стало, що на очах у всіх її так зневажено, і вона зненавиділа Фреду.

Тимчасом, не можна сказати, щоб Фреда цього заслужила. Річ у тім, що місис Епінґвел з великої ласки своєї прийшла відвідати Фреду, яка втратила своє колишнє становище. Але Фреда, вірна своїм старим традиціям, не могла цього допустити. В душі вона ладна була молитися на таку жінку, для неї не було б більшого щастя, як пустити її до себе в господу й

посидіти з нею, хоча б годинку посидіти. Але шануючи м-с Епінґвел і шануючи себе, яка не мала ні від кого шани, не могла вона зробити так, як їй хотілося.

Ще не зовсім опам'ятавшись від недавніх відвідин місис Мак-Фі, дружини пасторової, що умовляла, навчала й страхала її вічними муками пекла, вона ніяк не могла собі уявити, що саме спричинилось до останніх відвідин. Вона не почувала за собою ніякої провини; звичайно, жінка, що чекала біля її дверей, зовсім не дбала про спасіння її душі. Чого ж вона прийшла? Хоч як її мучила цікавість, але вона закувала себе в ту гордість, що властива людям, позбавленим гордости, а сама тремтіла в своїй кімнаті, як дівчина від перших пестощів коханця. Якщо м-с Епінґвел страждала, йдучи до себе на гору, то не менше страждала й вона, лежачи на ліжку долілиць, — здеревеніла, з сухими очима, й пересохлими вустами.

М-с Епінґвел дуже добре зналася на людській природі. Вона була універсальна: однаково розуміла і варвара-дикуна, і цивілізовану людину. Вона знаходила де-які первісні, спільні риси у голодного вовкодава й голодної людини; будуючи свої висновки на аналогії, передрікала вона ті чи инші вчинки людські. Для неї жінка залишалася жінкою, одягніть її в пурпур, чи в лахміття. Фреда була тільки жінка. Її б не здивувало, якби танцюристка прийняла її в господі, як це звичайно робиться, або бундючилась і пишалася перед нею. Але така поведінка була для неї несподівана, розчаровувала її. Отже, вона не зрозуміла поглядів Фрединих. І це добре. Значить, на світі існують такі погляди, що їх зрозуміти можна лише шляхом страждання й саможертви. Дуже добре для

світа, що універсальности місис Епінґвелів не на все вистачає. Не можна зрозуміти паскудства, не доторкнувшись до бруду; але він занадто липкий. Проте багато де-хто зважуються на цей експеримент. Але все це, властиво, не має ніякої для нас ваги; важить тільки те, що ця подія вельми засмутила м-с Епінґвел, а в серці Фрединому запалила велику до неї любов.

III.

Так справи тяглися ще з місяць. М-с Епінґвел намагалась, заким приїде Флоссі, як-небудь оберегти Флойда Вандерліпа від чарів танцюристки. Гірко було Флоссі йти такою важкою дорогою, але що далі, то ближче вона була до мети. Фреда змагалася з жінкою-натурницею. Натурниця прикладала всіх сил, щоб дістати приза. Флойд Вандерліп коливався на хвилях, як легкий човник; дуже пишався, мавши себе за другого Дон-Жуана.

Кінець-кінцем, Лорен Лізней перемогла його, і він сам був тому винен. Дивні ті способи, якими чоловік скоряє собі жінку, але годі уявити собі спритність жінки, коли вона обкручує чоловіка. Поганий був би з того пророк, хто за двацять чотири години хотів би передрікти долю Флойда Вандерліпа. Можливо, вся привабливість натурниці полягала в тому, що була вона гарненьке звіря; а може зачарувала вона його своїми старосвітськими оповіданнями про палаци та принців. В усякому разі вона засліпила його, людину, що не бачила культурного життя, і він, наприкінці, погодився на її пропозицію поїхати вниз річкою і повінчатись на Сороковій Милі.

Щоб виконати свій намір, він купив у Сіт-

ки Чарлі собак, — ясно бо, що такій жінці, як Лорен Лізней одної пари саней було замало, — а потім поплив уверх річкою, щоб своєму управителеві копалень на Бонанці дати розпорядження на час своєї відсутности.

Він досить невиразно натякнув, що йому потрібні собаки, щоб перевезти дерево з тартака на шлюзи; тут то Чарлі Сітка й виявив свою спритність. Він обіцяв дати собак на призначений термін.

Але тільки-но Флойд Вандерліп поїхав, як Чарлі Сітка, схвильований, побіг до Лорен Лізней.

А чи не знає вона, куди подався містер Вандерліп? Він погодився на певний термін здобути йому собак, але ж ота безсовісна людина, німецький купець Мейерс, почав скуповувати собак, і цим підвищив на них ціну. Отже, йому потрібно негайно побачити м-ра Вандерліпа, бо через того самого безсовісного він спізниться майже на цілий тиждень проти зазначеного терміну. Чи знає вона, куди Вандерліп поїхав? Вверх річкою? Добре. Він зараз же подасться слідом за ним, щоб сповістити про неприємну затримку. Чи правдиво він зрозумів, що собаки потрібні Вандерліпові саме на п'ятницю, на вечір, і що вони обов'язково повинні бути на цей час? Все це дуже неприємно, але винен отой безсовісний німець, що підвищив ціну на собак. Вони тепер коштують по 50 доларів кожна; і коли він купуватиме за таку ціну, то йому грошей не достарчить, та й невідомо, чи погодиться на це м-р Вандерліп. Вона певна в тому, що він погодиться? Як приятелька Вандерліпа, вона навіть сама ладна доплатити решту грошей за нього. І він на це нічого не скаже? Яка ж вона добра, що турбуєть-

ся про інтереси м-ра Вандерліпа. Отже, у п'ятницю ввечері — чи ж так? Гаразд! Собаки будуть готові. Через годину Фреда вже знала, що втеча мусить статися в п'ятницю ввечері, а також, що Флойд Вандерліп поїхав вверх річкою; вона зрозуміла, що їй руки звязано.

В п'ятницю ранком приїхав льодом урядовий кур'єр Деверо, привізши депеші від губернатора. Опріч депеш, він привіз іще відомості, про Флоссі. Він перегнав її табар на Шісдесятій Милі. Люди й собаки були в гарному стані, і вона, без сумніву, повинна приїхати завтра.

Довідавшись про цю новину, м-с Епінґвел зраділа; в неї аж на серці полегчало. Флойд Бандерліп був по-за небезпекою на своїх копальнях: його наречена приїде раніше, ніж грекиня встигне заволодіти ним. Того ж самого дня на її сенбернара, що вартував біля дверей, напали голодні собаки-маламути. Вони мало не пошматували його, та оборонило двоє людей з сокирами в руках. Ще дві хвилини, і був би йому каюк: пішов би на поживу голодним собакам. А так—його лише добре покусали: перегризли передню ногу. Сітка Чарлі взявся до лікування.

Коли, кінчивши справу, він одягнув рукавиці, щоб іти, розмова зайшла про Флоссі і, розуміється, торкнулася тої «жахливої жінки».

Сітка Чарлі ненароком зауважив, що Лорен Лізней збирається цієї ночи вниз річкою вирушити з Вандерліпом, і несміливо додав, що саме тепер часто трапляютьоя нещасні випадки.

М-с Епінґвел ще більше розсердилась на Фреду. Вона написала записку на адресу Вандерліпа і доручила посланцеві, наказавши йому діждатися Флойда біля гирла Бонанци. Другий

посланець з запискою від Фреди теж чекав на цьому стратегічному пункті. Отже, сталося так, що Флойд Вандерліп одержав обидві записки одночасно, коли над-вечір весело їхав униз річкою.

Записку від Фреди він одразу порвав на шматки. Ні, він не піде до неї. Цієї ночи передбачаються важливіші справи. Крім того, вона зовсім вийшла з кола його інтересів. Але ж Епінґвел! Її останнє бажання він виконає, оскільки зможе. Він зустрінеться з нею на балю у губернатора, щоб почути, що вона має йому сказати. З листа видно, що це щось важливе. Може... Він ніжно всміхнувся, але не встиг зформулювати свою думку. От чортяка! Як йому щастить з жінками! Викинувши подертого листа на сніг, він швидко поїхав до свого помешкання. Мав бути маскарад, і йому треба було знайти одяг, якого місяців зо два тому мав на собі на балю в оперному будинкові. Та ще й треба було поголитися й попоїсти чогось.

Отже, виходить, що тільки він один, найбільше з усіх зацікавлений, нічого не знав про приїзд Флоссін.

— Приведіть собак до ополонки, що біля лікарні, рівно о дванацятій годині ночи. Але дивіться, не підведіть мене! — промовив він до Чарлі Сітки. Сітка вже сам прийшов повідомити, що в нього всі собаки напоготові, опріч одного, та й той через години дві буде на місці.

— Ось мій мішок з піском. Ось вага. Зважте сами, скільки вам потрібно, і не заважайте мені. Мені ніколи: я поспішаю на баль.

Чарлі Сітка зважив, скільки потрібно, і подався з листом до Лорен Лізней. На його думку, там писалося про нічну зустріч біля лікарні.

IV.

Фреда двічі посилала посланців до касарні, де танці давно вже розпочались, але що-разу вони повертались без відповіди. Тоді вона зробила те, що здатна була зробити лише одна Фреда: надягши хутра й машкару пішла на губернаторів баль. Існував звичай, — в усякому разі не єдиний в свойому роді, — що його здавна додержувались офіційні кола. Звичай цей був мудрий, бо захищав жінок цього кола й надавав їхнім зібранням характеру добірности. Коли влаштовували маскарад, то обиралося комітет; його функції були — стояти коло входу й заглядати під кожну маску. Більшість чоловіків не спокушала честь бути обраними до цього комітету, але здебільшого й обирали тих, що ухилялися. Навіть місцевий пастор не досить був знайомий з обличчям і життям громадян, щоб знати, кого можна впускати, а кого ні. В такому-ж стані перебували инші шановні джентльмени, хоч не цурались своїх обовязків. М-с Мак Фі віддала б навіть усі шанси на спасіння своєї душі за право приймати участь у цій справі. Одного разу їй удалось зайняти цей почесний для неї пост; вона перепустила трьох осіб, що наробили багато бешкету, заким вдалось виявити їхні обличчя. Від того часу обирали тільки певних осіб, але вони на це не дуже охоче погоджувались.

Цього разу біля дверей стояв Принс. Його змусили до цього, і він навіть не встиг опам'ятатися, як уже призначено його на «посаду». Але тут крилася небезпека: втратити половину своїх найкращих друзів, догодивши другій половині. Двоє чи троє людей, що їм він мусів відмовити, були його товариші, з якими разом

працював, але, на жаль, вони були не підхожі для цього добірного зібрання. Він міркував, як би скоріше йому передати свою варту, аж раптом перед ним з'явилась жінка.

Фреда! Він міг би заприсягнутися, що то вона. По хутрах впізнав її, не кажучи вже про її манеру тримати голову. Та, якої найменше можна було сподіватися. Він її мав за розумну, не думав, що прийде на те, щоб з соромом від дверей повернути назад, або, увійшовши, терпіти зневагу від жінок. Він хитнув головою, навіть не роздивляючись на неї, бо знав її дуже добре і помилитися не міг. Але вона приступилася ближче; підняла на мить чорну шовкову машкару і швидко спустила. Одну мить, що тривала цілу вічність, дивився він в її обличчя. Не даремне ж говорилося в місті, що Фреда грається чоловіками, як дитина, пускаючи мильні баньки. Ні слова не промовили вони одне до одного. Принс відійшов у бік, а через кілька хвилин переступив иншому свою варту, де виявив себе невірним сторожем.

Гнучка, струнка жінка, з якоюсь ритмічною силою в кожному рухові, пробивала собі дорогу серед танцюристів, то спиняючися коло тої групи людей, то приглядаючись до тієї.

Чоловіки впізнавали її хутра й дивувались,— це ті чоловіки, що раніш стояли біля дверей, але вони не охочі були до розмови. Инакше повелися жінки. В око їм насамперед впала постава й обриси її стрункої фігури. Незнайомі були їм так постать, як і хутра.

М-с Мак Фі, вийшла з їдальні, де вже чекала вечеря. Спіймавши блискучий погляд допитливих, огнистих очей, вона здригнулася. Хотіла пригадати, де його бачила, і враз перед нею стала горда жінка, нерозкаяна грішниця,

ЦЕНТРАЛЬНА НАУКОВО-УЧБОВА БІБЛІОТЕКА.

що її колись марно намагалася привернути до господа.

Отож добра жінка пішла шляхом праведного гніву, і цей шлях, кінець кінцем, привів її до м-с Епінґвел і до Флойда Вандерліпа.

М-с Епінґвел як раз знайшла нагоду поговорити з цим чоловіком. І ось тепер, коли Флоссі була вже зовсім близько, вона вирішила йти просто до своєї мети. Вона вже мало не розпочала своєї уразливої, навчаючої промови, як раптом наблизилась до них третя особа. М-с Епінґвел з де-яким задоволенням звернула увагу на ледве примітний чужомовний акцент у слові «Вибачте». Цим словом вона зупинила Вандерліпа. М-с Епінґвел ласкаво нахилила голову, дозволяючи їм відійти на бік.

Але в цю мить простягається праведна рука м-с Мак-Фі й зриває машкару з лиця приголомшеної жінки. Чарівне обличчя з блискучими очами відкрилося зацікавленим присутнім. Флойд Вандерліп збентежився. Становище вимагало рішучих заходів, а він, розгубившися, не знав, що йому робити, й безпорадно оглядався. М-с Епінґвел була з панталику збита. Нічого не розуміла. Потрібно було якесь пояснення, і до цього взялася м-с Мак-Фі.

— М-с Епінґвел! — промовила вона гострим тоном.—Маю велике щастя зазнайомити вас з Фредою Молуф. Міс Фреда Молуф, оскільки мені відомо.

Фреда мимоволі обернулась.

З відкритим обличчям вона почувала себе мов уві сні, голою серед усіх цих одягнених, замаскованих, облич: крізь прорізи на неї виблискували чиїсь незнайомі очі. Їй здавалось, що ціла тічка вовків оточила її, щоб розірвати на шматки. Може хтось її пожалкує, думала

вона, але від цієї думки скам'яніло їй серце. О, ні, все краще їхня зневага. Вона була вперта жінка, сильна духом. Загнавши свою здобич у саму середину, вона повинна її приголомшити, хоч буде там місис Епінґвел, чи не буде!

Але тут м-с Епінґвел повелася дивно.

Ось, нарешті, та Фреда — подумала вона, — та танцюристка і згубниця чоловіків. Та жінка, що не пустила її до своєї господи. Вона враз відчула її наготу, наче сама була на її місці. Може в ту мить вона скорилася саксонському звичаєві не битися з беззбройним ворогом, а може гадала, що такий вчинок дасть їй більше переваг в боротьбі за цього чоловіка. Мабуть, те й друге вплинуло на неї. Так чи сяк, а повелася вона дуже по дивному:

Тоді саме, коли почувся дзвінкий, тремтячий від злости голос м-с Мак-Фі, і Фреда мимоволі обернулась, м-с Епінґвел теж повернулась, зняла маску й вклонилась.

Промайнула хвилина, що здавалася вічністю; жінки дивились одна на одну. В одної очі горіли, виблискуючи, як метеори. Вона була готова стати до бою, наперед відчуваючи зневагу, глум і образу, на які наразилася, — прекрасне вулканове жерло, що в йому клекотіла гаряча лава. Друга стояла цілком спокійна. Очі її були холодні, ясні. Стояла свідома своєї гідности, самовпевнена, байдужа, непохитна — статуя, вирізьблена з холодного мармуру. Не визнавала тої прірви, що розмежовує їх, і не споруджала мосту, не сходила з височини, — держалася просто як рівна з рівною, як жінка з жінкою. Це до божевілля доводило Фреду. Вона ж була і розумом і вихованням не гірша за ту другу жінку, а тому могла пірнути аж на глиб душі її, збагнути її цілком, читати там, як у книзі.

— Одгорніть від мене подолок сукні своєї, щоб не забруднитись! — хотілось їй гукнути в цю непритомну мить. — Плюньте на мене, знущайтесь. Це буде милосердніше. Вона вся тремтіла. Ніздрі їй розд малися, дрижали, але вона опанувала себе і відповіла на уклін, а тоді звернулась до Флойда:

— Ідіть зі мною, Флойде, — промовила вона просто, — ви мені якраз потрібні.

— А що таке? чого?... — промовив він з запалом, але урвав досить тактовно, щоб не закінчити фрази. Ну, й де в чорта поділася його спритність! Чи ж була коли людина в такому безглуздому становищі! Йому в горлі щось захрипіло, він нерішучо здвигнув плечима і благаючи подивився на обох жінок.

— Прошу вибачити, але чи не дозволили-б ви мені спочатку поговорити з містером Вандерліпом? — м-с Епінґвел промовила тихо. Голос її був подібний до звука флейти, але в кожній його інтонації звучала сила волі.

Флойд Вандерліп вдячно поглянув на неї. Він на це цілком погоджувався.

— Мені дуже шкода, — почувся голос Фреди. — Але ж часу дуже мало. Він повинен іти негайно.

Її уста легко промовляли загально вживані слова, але вона в душі всміхнулася: як мало цей тон відповідав внутрішнім переживанням. Голос її видавався їй надто кволим, і вона ладна була закричати.

— Але ж, міс Молуф, хто ви така, що насмілюєтесь заволодіти містером Вандерліпом і наказувати йому?

Від цих слів лице йому проясніло і виявило згоду.

На м-с Епінґвел можна покластися: вона

його витягне сухим із води. Фреда знайшла собі гідну супротивницю.

— Я... я... – почала вона, хвилюючись, але жіночий мозок прийшов її на допомогу: — А хто ви така, що ставите мені таке запитання?

— Я... Я м-с Епінґвел, і...

— Так, — гостро перепинила Фреда, — ви капітанова жінка, а капітан ваш чоловік. Я ж — тільки танцюристка. Яке вам діло до цієї людини?

— Ах, яка ж нечувана поведінка! — не стрималась м-с Мак Фі і ладна була люто кинутись у бій, але м-с Епінгвел одним своїм поглядом затулила їй рота, і повела нову атаку.

— Ну, м-р Вандерліпе, – промовила Епінґвел,—м-с Малуф, очевидно, має право на вас і не хоче а ні крихітки поступитися, а тому я мушу оце звернутися до вас особисто. Чи не можна-б вас потурбувати на дві хвилинки, щоб поговорити з вами на самоті?

Щелепи Мак Фі зімкнулись, і вона заспокоїлась: тепер справа мусіла розв'язатися.

— Ну... Ну... звичайно... а як же... — промовив Вандерліп. Він навіть охотніше почав говорити , бо бачив перед собою визволителя.

Чоловіки — лише стадні тварини, приручені і дисципліновані. У свій час грекиня мала справу з чоловіками ще дикішої породи. Отож був у неї досвід. Вона кинула на Вандерліпа лютий погляд, мов дівчина-циркачка, що приборкує лева, який раптом здумав не коритися їй. Звір у ньому під батогом миттю вгамувався.

— Тоб-то... я хотів сказати, що трохи згодом... завтра, м-с Епінґвел, так, завтра... Я так і хтів сказати. — Він тішив себе тим, що, залишившися тут, не обрався би клопоту. До того він квапиться: за лікарнею, біля ополонки, на його чекають.

О боже! Він же ніколи не ставився з довір'ям до Фреди. Хіба ж вона не чудова жінка!

— Будь ласка, місис Мак-Фі, поверніть мені маску!

Мак Фі немов заніміла, але зараз же негайно повернула їй маску.

— На добраніч, міс Малуф!—М-с Епінґвел навіть підчас поразки була величня. — Фреда відповіла, ледве погамувавши бажання пасти їй до ніг і просити пробачення, ні, не пробачення, а чогось иншого, вона й сама не знала, чого.

Вандерліп хотів запропонувати їй руку, але вона добила звіря серед зграї, і те чуття, що примушувало царів вести своїх полонених ворогів за тріумфальною колесницею, примусило й Фреду піти вперед. Флойд Вандерліп пішов слідом за нею, намагаючись хоч трохи після такої сцени очуматись.

V.

На дворі був лютий холод. До будинку танцюристки треба було пройти з чверть милі. За цей короткий час усе лице Фредине від вогкого віддиху взялося наморозззю, Вандерліпові довгі вуса так обліпило льодом, що важко було говорити. При зеленому світлі північного сяйва біля дверей поблискував градусник; живе срібло у йому замерзло. Тисячі собак жалібним хором заводили, виливаючи свої давні скарги, благаючи заступництва у зірок. Повітря застигло. Собаки не мали ні притулка, ані теплої буди, куди б їм заховатися від лютого холоду. Мороз був усюди: вони лежали на відкритому повітрі, витягаючи свої потомлені з дороги лапи, і заводили по-вовчому.

Флойд Вандерліп і Фреда спочатку не розмовляли між собою. Поки покоївка скидала з

неї хутра, Вандерліп підкинув трохи дров у вогонь. Покоївка вже подалась у свою кімнату, а він іще стояв, нахилившись, біля грубки, розморожуючи вуса. Потім запалив цигарку і почав ліниво, крізь запашний дим, стежити за Фредою. Вона крадькома поглянула на годинника. Бракувало пів години до півночи. Як затримати його? Чи справді він сердиться на неї за те, що вона зробила? Який настрій тепер у нього? Як найкраще їй підійти до нього? Вона, звичайно, не сумнівалась у своєму успіхові. Ні, звичайно, ні! Вона затримає його, хоч би під дулом револьвера, аж поки Чарлі Сітка управиться, та й Деверо теж.

Для неї існувало багато засобів, затримати цього чоловіка; знаючи це, в неї ще більше зростало призирство до нього. Коли вона отак сиділа, схиливши голову на руку, в її спогадах промайнула картина власної молодости, з сумним початком і трагічним кінцем, і їй хотілося все це викласти перед ним, прочитати йому лекцію з власного життя.

О боже! Та він був би гірший за звіря, якби оце оповідання не прикуло його до місця; та ще, коли вона розкаже так, як уміє розказувати! Але... Він же цього не варт, не варт, щоб мучилась вона з-за нього. Недалечко від неї горіла свічка, і саме тоді, коли вона пригадувала все те, що було для неї і священим, і ганебним, він милувався рожевою прозорістю її вуха. Примітивши його погляд і зрозумівши його настрій, вона обернула голову так, щоб він міг бачити профіль її лиця. Але профіль був у неї на прочуд гарний. Вона не винна тим, що вродлива, але, вивчивши свою красу, вміла надати їй належного освітлення, хоч і не мала в цьому потреби. Свічка почала миготіти. Всі

рухи Фредині завжди були сповнені грації, але тепер вона ще більше граціозности надала своєму рухові, нахилившись до свічки, щоб зняти нагар серед жовтого полум'я. Потім знову схилила голову на руку, задумливо дивлячись на Вандерліпа. Кому з чоловіків не сподобається, що гарненька жінка дивиться на нього таким поглядом.

Вона не квапилась починати гру. Якщо оце затягання справи подобалося йому, то й їй воно було до вподоби. Він почував себе затишно, усолоджуючи свої легені нікотином і не зводячи своїх очей з неї. Тут було й тихо, й тепло, а там, біля ополонки, йому доведеться добре таки намерзнутися. Він почував, що треба йому сердитися на Фреду за минулу сцену, але чомусь не відчував зовсім гніву проти неї. Може, й сцени ніякої не було б, якби не ота жінка Мак-Фі. Бувши губернатором, він напевне оподаткував би її та инших евангельських акул та небесних лоцманів великим податком, в сто унцій золота на кожну чверть року.

Адже Фреда поводила себе зовсім, як благородна жінка, ані крихітки не поступаючись перед м-с Епінґвел. Йому й на думку ніколи не спадало, що вона така смілива. Погляд його довго спинявся на ній, час од часу повертаючись до її очей; за глибокою поважністю їх, він ніяк не міг відгадати ще глибше захованої насмішки.

О! боже! Яка чудова її постать. І дивно, чого ж це дивиться вона так уважно на нього? Невже вона теж хоче заміж за нього?

Можливо, аджеж не одна вона... Дивно, яка чарівна вона та молода! Молодша за Лорен Лізней. Їй не більше, як років двадцять три-чотири, а найбільше двадцять п'ять. Вона ніколи не потовстішає, це ж відразу видно. Не можна

сказати цього про Лорен. Вона, звичайно, потовстішала від того часу, як була натурницею. Але це нічого. Вона швидко схудне, як попоїздить трохи. Він її пішле вперед лижвами, протоптувати дорогу собакам. Спосіб цей він знає, бо добре випробував його. Але раптом його думки переносились до палацу під південним небом, на березі Середземного моря. Як же тоді Лорен? Там не буде ні морозу, ні дороги, ані голода: життя потече одноманітно, і вона, що не день, старішатиме, товстішатиме. Тим часом, як це дівча, Фреда... Він зітхнув, пожалкувавши, що не народився в Турції... Думки його повернулись до Аляски.

— Ну, що?

Обидві годинникові стрілки показували на дванадцять, і йому давно вже було пора йти до ополонки.

— Ах?

Фреда здригнулася, здригнулася так чарівно, що йому аж дух захопило. Коли чоловікові, почуваючи на собі задумливий погляд жіночий, здається, що то жінка забулася в мріях про нього, то треба мати кров над міру холодну, щоб раптом схопитися з місця і драла дати.

— Я оце як раз думав, для чого вам потрібно було мене бачити? — промовив Вандерліп, присовуючись з креселком ближче до неї.

— Флойде! — промовила вона, дивлячись йому у вічі. — Мені остогидло все це життя! Я хочу виїхати відціля! Я не дочекаюсь, доки рушить річка: я вмру! Я цього певна. Я хочу все це залишити й виїхати, і це я мушу зробити негайно. — Вона з благанням поклала свою руку на його. Повернувши свою долонею догори, він затиснув її руку.

Ось ще одна жінка, що накидається йому,

— подумав він:—хай Лорен ще трошки почекає, не відморозить собі ніг.

— Ну, як же? — промовила Фреда, м'яко й боязко.

— Не знаю, що вам сказати, відповів він, подумавши, що справа посовується вперед швидше, ніж він сподівався. Нічого кращого я-б і не бажав, Фредо. Адже, ви самі це знаєте. Він міцно притиснув свою долоню до її.

Вона кивнула головою. Чи ж слід дивуватись, що вона ненавидить усе чоловіче кодло?

— Але ж розумієте, я... я заручений. Ви, певне знаєте про це. Ось скоро дівчина приїде сюди, щоб одружитися зі мною. Я не знаю, про що я думав тоді, зробивши цей крок. Але це було дуже давно: я був тоді ще молодий, гарячий.

— Я хочу світ за-очі поїхати звідціля,—далі провадила вона, не звертаючи уваги на ті перешкоди, що про них він щойно згадував.

— Я перелічила всіх чоловіків, що їх я знаю, і прийшла до висновку, що...

— Я один із кращих?

Вона вдячно всміхнулась йому за те, що він визволив її від тяжких мук признання. Він притяг її голову до свого плеча і відчув пахощі її волосся. Він почував, що в тому місці, де стикалися їхні долоні, немов стукав один спільний пульс; стукав, стукав, стукав... Феномен цей можна легко пояснити з фізиологічного боку, але для людини, що вперше його примічає, це явище надзвичайне. Флойд Вандерліп за своє життя більше доторкався до держаків лопат, ніж до жіночих рук, так що цей досвід був зовсім новий для нього і надзвичайно приємний. І коли Фреда, схиливши голову йому на плече, доторкнулася своїм волоссям до його

лиця, коли зазирнув він в її очі, м'якого сповнені світла і ніжні-ніжні, то чи ж винний він у тому, що втратив свій розум? Зрадивши Флоссі, чому-б не зрадити й Лорен. Не тікати ж йому, коли жінка сама чіпляється. Він мав силу грошей, і така дівчина, як Фреда, змогла би використати всі спроможності. З неї буде така жінка, що всі позаздрять. Але не треба квапитись! Він повинен бути обережний!

— Скажіть, здається, ви не дуже любите палаци? — запитав він. Вона похитала головою.

— Ну, скажу вам правду, мене вони вабили, але, добре обміркувавши, прийшов я до висновку, що людина, живучи у палаці, дуже швидко товстіє і ледачіє.

— Так, це де-який час приємно, але, на мою думку, скоро надокучає, — поквапилась вона заспокоїти його. — Світ гарний, але життя повинно бути різнобічне. Треба трохи попрацювати, а тоді й відпочити де-небудь. Поїхати б, наприклад, яхтою на південне море, заскочити до Парижу, перезимувати в Південній Америці, а літом побувати в Норвегії, потім кілька місяців в Англії.

— Серед добірного товариства?

— Розуміється, серед найкращого, а потім — гей, гей! — знову собаками приїхати в країну Гудзонової затоки. Людина дужа і повна життя, як ви, не могла б цілий рік жити в палаці. Це годиться для чоловіків випещених, подібних до жінок. А ви народилися не для такого життя. Ви — людина надзвичайно мужня.

— Ви так гадаєте?

— Тут і гадати не треба, я знаю це. Хіба ж ви ніколи не примічали, як легко ви приваблюєте до себе жінок.

Його наївність була просто таки чарівна.

— Дуже легко. А чому? Тому, що ви людина мужня. Ви доторкаєтеся до найглибших струн жіночого серця. У вас можна знайти захист: ви дужий і сміливий, маєте міцні м'язи. Одно слово, ви — мужчина. Фреда скинула оком на годинника. Було пів до першої. Вона дала Чарлі Сітці 30 хвилин на його справу, і тепер для неї не мало значення, коли приїде Деверо. Своє діло вона зробила. Фреда підвела голову, весело засміялась, висмикнула руку, і підвівшись на ноги, покликала покоївку.

— Алісо, допоможіть містеру Вандерліпові одягнути його хутро. Рукавиці його на полиці коло грубки.

Флойд Вандерліп стояв здивований.

— Дозвольте мені, Флойде, подякувати вам за вашу ласку. Ваше перебування тут мало для мене надзвичайну вагу, і, справді, це було дуже мило з вашого боку. Вийшовши від мене, повернете ліворуч: тудою вам найближче буде до ополонки. На добраніч. Я йду спати.

Флойд Вандерліп вжив гострих виразів, щоб висловити своє збентеження і розчарування. Аліса не любила, як лаються чоловіки, і кинула на підлогу його хутро й рукавиці. Вандерліп кинувся за Фредою. Фреда, спіткнувшусь об хутро, зупинилась. Він підвів її, міцно стиснувши руку. Але вона засміялась.—О, вона не боїться чоловіків! Та чи ж мало вона зазнала від них лиха. Адже ж перетерпіла.

— Не грубіяньте! — промовила вона нарешті. А тоді, глянувши на свою затиснуту руку:

— Я надумалась, не піду ще спати, а посиджу з вами. Сідайте, будь ласка. Та сідайте зручніше, не будьте смішним. Чи маєте які запитання?

— Так, Фредо, маю; хочу також пораху-

ватися з вами. — Він ще міцніше стиснув її за руку: — Що вам відомо про ополонку? Що ви мали на думці, коли... Але зрештою, краще я ставитиму питання одно по одному.

— Та нічого особливого. Просто Сітка Чарлі призначив там побачення з особою, що ви її, мабуть, знаєте. Боячися присутности людини такої привабливої, як ви, він попросив мене допомогти йому в цій справі. Оце й усе. Тепер, мабуть, уже з півгодини, як вони поїхали.

— Куди? Поїхали річкою без мене?! Та-ж він індієць!

— Ну що ж, у кожного свій смак. На те ж вона й жінка.

— Але-ж розумієте, яке моє становище тепер? Я потратив чотири тисячі доларів, на собак, позбувся гарненької жінки, і нема мені за це заплати... Хіба що ви... — додав він, опам'ятавшись. — Як так, то ви мені ще дешево дісталися. — Фреда здвигнула плечима.

— Раджу вам збиратися в дорогу, — провадив він далі. — Я візьму пару добрих запряжок, і ми поїдемо через годині дві.

— Шкода, але ж мені пора спати.

— Краще вам буде збиратися. Чи ляжете, чи ні, а коли собаки будуть напоготові, я заприсягаюсь, що посадовлю вас на сані. Може, ви мене й дурили, жартували зі мною, але я ваші жарти мав за щиру правду. Чуєте?

Він стиснув її руку, що аж заболіла, але вона всеж таки всміхалася і, здавалось, уважно прислухалась до якогось звука зовні. Раптом задзеленькотіли дзвіночки на собаках, почувся чоловічий голос: — Гей! — і якісь сані під'їхали до хати.

— А тепер ви мене пустите спати? — і Фреда широко відчинила двері. — Мороз клубками

вперся в теплу кімнату. На порозі, на тлі північного сяйва, нерухомо стояла жінка, одягнена в підтоптані з дороги хутра.

Вона здійняла пов'язку з лиця і закліпала очима, засліплена ясним полум'ям свічки. Флойд Вандерліп вайлувато кинувся вперед:

— Флойде! — гукнула вона, щаслива й радісна, і стомлено кинулась до нього.

Що ж залишалось йому робити, як не поцілувати її? Та й гарненький же був оцей пакуночок у хутрі! Вона була зморена, але, щаслива, пригорнулася до нього.

Який ви добрий, — промовила вона, що догадались вислати мені на зустріч містера Деверо з собаками. Инакше я й до завтрього не доїхала-б сюди.

Флойд, не розуміючи, поглянув на Фреду, але раптом в умі йому проясніло.

— Адже, добре зробив Деверо, що поїхав ва вами? Чи ж не так?

— Правда, мій дорогий, що тобі уже надокучило так довго чекати?

Флоссі ще ближче пригорнулась до нього.

— О, мені вже надокучило так довго чекати й чекати, — промовив він, немов трохи посмілівши, взяв її на руки й поніс на двір.

Цієї ж ночи дивна сталася пригода з містером Джемсом Бравном, що жив серед тубільців, за кілька верстов униз Юконом, і дбав про те, щоб шляхи їхні вели до раю білої людини. Його розбудив якийсь невідомий індієць, доручивши йому не тільки душу, а й тіло жінки; а сам швидко подався геть.

То була жінка товста, вродлива й сердита. Вона лаялась нікчемними словами, і це страшенно бентежило поважного священика, бо був він ще досить молодий, а її присутність могла б

нашкодити йому в очах його наївної пастви; на щастя, вона ще вдосвіта подалася до Давсону.

Пройшло багато часу відтоді; минуло літо, і населення святкувало приїзд із Віндзору якоїсь дами королівського роду. Влаштовано човнові перегони. Натовп стояв на березі Юкона, стежачи за тим, як Сітка Чарлі, блискуче піднявши весло, першим доходив мети. Того дня м-с Епінґвел, що за цей час багато де-чого навчилась і збільшила досвід свій, вперше після губернаторського балю зустрілася з Фредою.

М-с Мак Фі, не мігши заспокоїтись, потім оповідала всім, як м-с Епінґвел «прилюдно, зневажаючи суспільну мораль», підійшла до танцюристки й простягла їй руку. Як свідчили про цей випадок присутні, дівчина спочатку відступилася, а потім вони про щось поговорили, і Фреда, горда Фреда заридала, схилившись на плече капітанової жінки. Ніхто в Давсоні не знав, за що саме м-с Епінґвел просила пробачення у якоїсь грекині-танцюристки, та ще зробила це прилюдно, скомпромітувавши себе.

Ще де-кілька слів про м-с Мак-Фі. Вона взяла окрему каюту на першому пароплаві, що відпливав. Поїхала вона з того краю з теорією, яку склала собі протягом довгих і темних безсонних ночей. Вона переконалась у тому, що людей, які живуть у північних краях, не навернеш на шлях господній, бо ж на півночі страшенний холод. І чи-ж можна налякати пекельним вогнем того, хто живе у льодових холодниках?! Може, це трохи й відгонить догматизмом, але ж то теорія, яку собі склала м-с Мак-Фі.

Зміст.

Стор.

Бог його батьків 5
Загадка 25
Незабутнє 44
Сивашка 58
Людина з рубцем на щоці 77
Нерозкаяний Ян 92
Снага жіноча 103
Там, де шляхи розбігаються 122
Дочка Північної Европи 138
На конці веселки 151
Зневага жіноча 165

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ПОВНУ ЗБІРКУ ТВОРІВ ДЖЕКА ЛОНДОНА.

В-во „Сяйво“ приймає передплату на повну збірку творів Джека Лондона (всього буде 30 томів розміром від 12 до 16 аркушів в томі). Все видання повної збірки, яка робиться виключно в перекладі з оригіналів, писаних на англійській мові, без жодних скорочень, закінчиться не пізніше грудня місяця 1928 р.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

1. Передплатник вносить безпосередньо в видавництво персонально чи через пошту в адресу видавництва 1 карб., як завдаток на передплату повної збірки творів Джека Лондона, зазначивши, як можна докладніше і чіткіше адресу кому і куди посилати томи збірки, що виходитимуть з друку.

2. По виході з друку кожного тому повної збірки творів Джека Лондона В-во посилатиме його передплатникові поштою накладною платою. Пересилку, впаковку і инші видатки В-во приймає на свій кошт і помимо того на кожний том для передплатників робитиме 15% знижки з номинальної ціни тома.

Примітка 1. В-во гарантує **гарну впаковку книжок,** що пересилатиме, і передплатники одержать її в такому вигляді, в якому вона буде продаваться по книгарнях.

Примітка 2. Аби передплата не відбилася на бюджеті передплатників, В-во гарантує, що на 1 місяць більше 2 томів воно не буде посилати їм, що складатиме після знижки **не більше 2 крб. 50 коп. в місяць.**

3. Коли хто з передплатників мінятиме свою адресу, він повинен повідомити про це В-во заздалегідь, точно зазначивши, що з такого то числа його передплату треба посилати по новій чітко і докладно написаній адресі.

(Дивись далі).

4. Всі передплатники по закінченні видання повної збірки творів Джека Лондона помимо того, що вони мали 15% знижки і инші пільги, одержать безплатно, як премію, десять художньо виконаних, колінкором обтягнутих палятурок для творів Джека Лондона з таким розрахунком, щоб в кожну палятурку можна было оправити 3 томи з повної збірки. В окремому продажу цих палятурок не буде.

5. Хто з передплатників одмовиться викупити на пошті посланий В-вом накладною платою той чи инший том з повної збірки творів Джека Лондона, той тим самим губить свій завдаток, який залишається у Видавництві, як компенсація за зроблені витрати і на далі В-во не посилатиме йому нових томів повної збірки творів Джека Лондона.

Примітка. Хто з передплатників, загубивши право на одержання повної збірки творів Джека Лондона згідно п. 5 умов передплати, знову схотів-би поновити його, мусить вдруге прислати 1 карб. завдатку і зазначити, які томи він уже має з повної збірки у виданні В-ва «Сяйво».

6. **Передплата** на повну збірку творів Джека Лондона приймається Видавництвом „Сяйво" доти, **поки не розійдеться перший том**, після чого передплата припинеться, бо В-во не матиме змоги задовольнити передплатників повною збіркою, тираж якої робиться лише в кількості 3000 примірників кожного тому.

В-во „Сяйво" мусить зазначити, що при наявності великої кількости передплати на повну збірку творів Джека Лондона **все видання** (30 томів) обійдуться передплатникам **не дорожче 35 карбованців,** і що все видання закінчиться в найближчий час, не дивлячись на великі редакційні і технічні труднощі.

ТІЛЬКИ ПЕРЕДПЛАТНИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕНІ ТИМ, ЩО МАТИМУТЬ ПОВНУ ЗБІРКУ ТВОРІВ ВСЕСВІТНЬО ВІДОМОГО ДЖЕКА ЛОНДОНА.

Передплату і гроші надсилайте на адресу: В-во „Сяйво", Київ, вул. Короленка, 52.

ЦЕНТРАЛЬНА
НАУКОВО-УЧБОВА
БІБЛІОТЕКА

V.N. Karazin Kharkiv National University
00655503 6